

Жаратылыс китабы

Мухаддес Китапты аударуу институты
2009

Жаратылыс китабы

Жаратылыс

Китап ҳаққында мағлыұмат

Жаратылыс китабы Таўраттың биринши китабы болып, онда дүньяның жаратылыұы, адамзаттың пайда болыұы хәм Израил халқының келип шығыұы ҳаққында сөз етиледи.

Жаратылыс китабының биринши бөлимінде (1–11 баплар) дүньяның хәм адамзаттың Ибрайымға дейинги дәўири гүррин етиледи. Қудай хәмме нәрсени әжайып қылып жаратқан еди, бирақ ең биринши жаратылған еки адам – Адам-ата менен Хаўа-ене Қудайға бойсынбай, дүньяға жаманлық алып келеди. Адамлар соншелли гүнаға батқан болып, Нух деген адамнан хәм оның хожалығынан басқа, пүткил адамзатты қырып таслаў ушын, Қудай жер жүзине топан суўын жиберийге қарар қылады. Топан суўынан кейин, халықлар жер жүзи бойлап таркала баслайды. Бирақ олардың көпшилиги Қудайға және бойсынбай қояды.

Жаратылыс китабының қалған бөлеги (12–50 баплар) Ибрам хәм оның хожалығына байланыслы болған ўақыларды баянлайды. Қудай Ибрамның хожалығын Өз халқы қылып таңлап алады. Қудай Ибрамды Ибрайым, оның хаялы Сарайды Сара деп өзгертеди. Ибрайым хәм Сара

бийперзент еді. Бірақ Құдай оларға перзентлі болатуғынын, ұақты келип, олардың ұрпақтарының өзлеринин жерине ийе болатуғынын хәм жер жүзиндеги пүткіл халықлар олар арқалы жарылқанатуғынын айтып, үәде береди.

Ибрайым хәм Сара Кенаан елине көшип барады. Себеби Құдай сол жерди олардың ұрпақларына беріүге үәде еткен еді. Ибрайым хәм Сара жүдә қартайып қалған ұақтында ұллы болып, оның атын Ысақ деп қояды. Ысақ та еки ұллы болып, оларға Яқып хәм Эсаў деп ат қояды.

Кітаптың ақырында гүрриң етилиүйи бойынша, Яқыптың он еки ұлы хожалықлары менен бирге Мысырға көшип барып, сол жерде жасайды. Яқыптың ұлларының бири Юсуп Мысыр хүкімдары болады. Құдайдың бир күни Өз үәдесин орынлайтуғынын билген Юсуп өз ағанилерине былай дейди:

«Құдай сизлерди бул жерден алып шығып,
Өзи Ибрайымға, Ысаққа хәм Яқыпқа беремен
деп ант ишкен жерине апарады».

(50:24)

Дүньяның жаратылығуы

1 ¹Ең баста Құдай аспан хәм жерди жаратты. ²Жер түр-түс-сиз қаңырап атырған болып, туңғыйық үстин қараңғылық қаплаған еді. Ал Құдайдың Руўхы болса, суўлардың үстинде ушып жүр еді.

³Сонда Құдай: «Жақтылық болсын!» — деп буйырды хәм жақтылық пайда болды. ⁴Құдай жақтылықтың жақсы екенин көрди хәм оны қараңғылықтан ажыратты. ⁵Солай етип, Құдай жақтылықты «күндиз», ал қараңғылықты «түн» деп атады. Кеш болып, таң атты. Бул биринши күн еді.

⁶Құдай: «Суўлар ортасында бир гүмбез пайда болып, суўларды бир-биринен айырып тұрсын!» — деп буйырды. Солай

болды да. ⁷ Құдай аспан гүмбезін жаратып, гүмбез астындағы сууларды гүмбез үстіндегі суулардан айырды. ⁸ Құдай гүмбезді «аспан» деп атады. Кеш болып, таң атты. Бул екінші күн еді.

⁹ Құдай: «Аспан астындағы суулар бір жерге топланып, құрғақлық көрінсин!» — деп бұйырды. Солай болды да. ¹⁰ Құдай құрғақлықты «жер» деп, ал топланған сууларды «теңіз» деп атады. Құдай буның жақсы екенін көрді.

¹¹ Құдай: «Жер жасыл шөптерді, тұқым шашатуғын өсімліктерді хәм тұқымы мийуесінде болған жеміс ағаштарын түр-түріне қарай өндирсин!» — деп бұйырды хәм солай болды да. ¹² Жер жасыл шөптерді, түр-түріне қарай тұқым шашатуғын өсімліктерді хәм тұқымы мийуесінде болған жеміс ағаштарын өндірді. Құдай буның да жақсы екенін көрді. ¹³ Кеш болып, таң атты. Бул үшінші күн еді.

¹⁴ Құдай: «Күндіз бенен түнді бір-биринен айырыу үшін хәм мәусімлерді, күнлерді, жылларды белгілеу үшін, аспан гүмбезінде жақтыртқышлар пайда болсын. ¹⁵ Олар аспан гүмбезінде тұрып, жер жүзін жақты қылсын!» — деп бұйырды. Солай болды да. ¹⁶ Құдай үлкен екі жақтыртқышты: күндізді басқару үшін үлкен жақтыртқышты хәм түнді басқару үшін киші жақтыртқышты, және де, жұлдызларды да жаратты. ¹⁷⁻¹⁸ Жер жүзін жақты қылып тұру үшін, күндіз бенен түнді басқару үшін хәм жақтылықты қараңғылықтан айырыу үшін, Құдай оларды аспан гүмбезіне жайластырды. Құдай буның да жақсы екенін көрді. ¹⁹ Кеш болып, таң атты. Бул төртінші күн еді.

²⁰ Құдай: «Суулар жанлы жаныуарларға толсын! Жер үстінде аспан гүмбезі бойлап құстар ұшсын!» — деп бұйырды. ²¹ Құдай айбатлы теңіз жаныуарларын, сууларда толып-тасқан пүткіл жаныуарларды хәм хәр түрлі құстарды жаратты. Құдай буның да жақсы екенін көрді. ²² Құдай оларды жарылқап: «Өсип-өніп, көбейіндер, теңіз сууларын толтырыңдар. Жер жүзінде құстар көбейсин!» — деді. ²³ Кеш болып, таң атты. Бул бесінші күн еді.

²⁴ Құдай: «Жер түрлі-түрлі жанлы жаныуарларды: малдарды, жабайы хайуанларды хәм жер бауырлаушыларды

өндирсин!» – деп буйырды. Солай болды да. ²⁵ Қудай түрлі-түрлі хайуанларды, малларды хәм жер бауырлаушыларды жаратты. Қудай булардың да жақсы екенін көрді.

²⁶ Қудай: «Өз көринисимиздей қылып, Өзимизге уқсатып, адамды жаратайық. Олар теңиздегі балықтар, аспандағы құстар, маллар, жер бауырлаушылар хәм жер бетіндегілердің хәммеси үстинен хәкімлік етсин!» – деди. ²⁷ Қудай адамды Өзине уқсатып жаратты. Оларды еркек хәм хаял етип жаратты. ²⁸ Қудай оларды жарылқап: «Өсип-өніп, көбейңдер. Жер бетін толтырып, оны ийелеп алыңдар. Теңиздегі балықтар, аспандағы құстар, жер бетінде хәрекет етиуші барлық хайуанаттар үстинен хәкімлік етиңдер!» – деди.

²⁹ Қудай және былай деди: «Мине, Мен сизлерге жер жүзіндегі туқым шашатуғын барлық өсимліктерді, туқымы мий-өесінде болған барлық жеміс ағашларын бердим. Олар сизлерге азық болады. ³⁰ Ал жер бетіндегі жабайы хайуанларға, аспандағы құстарға, жер бауырлаушыларға, улыма жер бетінде тиришилік етиуші барлық хайуанатларға азық ушын көк шөптерді бердим». Солай болды да.

³¹ Қудай барлық жаратқанларына қарап, олардың хәммесинің де жүдә жақсы екенін көрді. Кеш болып, таң атты. Бул алтыншы күн еді.

2 ¹ Усылайынша аспан хәм жер, олардағы пүткіл барлық жаратылып болынды. ² Қудай Өз іслерін жетінші күнге дейін тамамлап, жетінші күні барлық іслеринен дем алды. ³ Ол жетінші күнді жарылқап, оны мухаддес етип айырды. Себеби Ол усы күні Өзинің барлық жаратыушылық іслеринен дем алды.

⁴ Мине, аспан хәм жердің жаратылыу тарийхы усындай.

Адам-ата хәм Хауа-ене

Қудай Ийе аспан менен жерді жаратқанда, ⁵ жер бетінде еле бирде бир дала путасы ямаса бирде бир дала шөби өспеген еді. Өйткени Қудай Ийе еле жерге жауын жаудырмаған болып, жерді тәрбиялайтуғын адам да жоқ еді. ⁶ Бирақ жерден

булақ суы шығып, пүткіл жер жүзін суұғарып туратуғын еді. ⁷ Соңынан Құдай Ийе жердің топырағынан адамды жаратып, оның мурнына өмір демін үпледи. Солай етіп, адам тири жан болды.

⁸ Құдай Ийе шығыста, Эденде бір бағ орнатып, Өзи жаратқан адамын сол жерге жайластырды. ⁹ Кейін Құдай Ийе көздің жауын алатуғын, жеуіге жақсы түрлі-түрлі мийуе ағаштарын жерден өсіріп шығарды. Ал бағдың ортасына өмір терегін хәм жақсылық пенен жаманлықты билиу терегін өсіріп шығарды.

¹⁰ Эденнен бір дәрья ағып, бағды суұғарды хәм ары қарай төрт тармаққа бөлініп кетті. ¹¹ Олардың биріншисинің аты – Пишон болып, ол алтын кәни болған пүткіл Хауила^a жерін айланып ағады. ¹² Алтыны жақсы болған ол жерде хош ийисли шайыр хәм оникс тасы бар. ¹³ Екинши дәрьяның аты – Гихон болып, ол пүткіл Куш^b жерін айланып ағады. ¹⁴ Үшінши дәрьяның аты Тигр болып, ол Ашшурдың^c шығыс тәрепинен ағып өтеді. Төртінши дәрьяның аты – Евфрат еді.

¹⁵ Солай етіп, Құдай Ийе Эден бағын тәрбиялауы хәм онда ислеуі ушын адамды сол жерге орналастырып, ¹⁶ оған: «Сен бул бағдағы қәлеген терегіннің мийуесинен жей аласаң. ¹⁷ Бірақ жақсылық хәм жаманлықты билиу терегинен жеңе, жесең, сөзсиз өлесек», – деп буйырды.

¹⁸ Соңынан Құдай Ийе: «Адамның жалғыз болғаны жақсы емес, оған ылайықлы жәрдемши жаратаман», – деди. ¹⁹ Құдай Ийе жердегі хайуанлардың, аспандағы құстардың хәм-месін топырақтан жаратып, оларға қандай ат беретуғынын билиу ушын, оларды адамға алып келді. Адам хәр бирине қандай ат қойса, сол жанлы жаныуар солай аталатуғын болды. ²⁰ Адам барлық малларға, аспандағы құстарға хәм жабайы

---

^a 2:11 *Хауила* – «қум жери» дегенди билдиреди. Бул жер шығыс Арабияда жайласқан болыуы мүмкін.

^b 2:13 *Куш* – әйіемгі Нубия ямаса Эфиопияда болса керек.

^c 2:14 *Ашшур* – хәзіргі Ирак елінде орналасқан ерте дәуірдегі Ассирия патшалығының пайтахты.

хайуанларға ат қойды. Бірақ адамның өзине ылайықлы жәрдемші табылмады.

²¹ Сонда Құдай Ийе адамға терең уйқы берді хәм ол уйықлап атырғанда, оның бир қабырғасын алып, орнын ет пенен жауып қойды. ²² Құдай Ийе адамның қабырғасынан хаялды жаратып, оны адамға алып келди.

²³ Сонда адам былай деди:

«Мениң сүйеклеримнен алынған сүйек,
Етимнен алынған ет минекей-ғо!
Ол хаял адам^a деп аталсын,
Өйткени ол ер адамнан алынды».

²⁴ Сонлықтан ер адам ата-анасын қалдырып, өзиниң хаялына қосылады хәм екеуі бир дене болады.

²⁵ Адам да, оның хаялы да жалаңаш еди, бірақ олар еле уяттың не екенин билмейтуғын еди.

Адамның гүна ислеуі

3 ¹ Құдай Ийе жаратқан жабайы хайуанлардың ишиндеги ең хийлекери жылан еди. Жылан хаялдан:

— Ҳақыйқаттан да, Құдай бағдағы хеш бир теректин мийуесинен жемен деди ме? — деп сорады. ² Хаял жыланға былай деп жууап берди:

— Бизлер бағдағы тереклердиң мийуелеринен жей аламыз.

³ Бірақ Құдай: «Бағдың ортасындағы теректиң мийуесинен жемен, оған қол тийгизбен, болмаса өлип қаласыз», — деген еди.

⁴ Жылан хаялға:

— Яқ, хасла өлмейсиз! ⁵ Себеби сол теректиң мийуесинен жегениңизде көзлериңиз ашылып, жақсылық пенен жаманлықты билетуғыныңызды хәм Құдай сыяқлы болатуғыныңызды Құдай биледи, — деди.

---

^a ^{2:23} Хаял адам — ески еврей тилинде иш — еркек, иша — хаял деген мәнисти билдиреди. Хаял сөзи еркек сөзиниң түбиринен келип шыққан.

⁶ Хаял теректің мийәсіннің жеўге жақсы хәм көзге ысық екенін көріп, оннан билим алыўға болатуғынын билгенликтен, хәўеси келди. Сонлықтан ол мийәүни үзип алып жеди хәм жанындағы күйеўине де берди. Күйеўи де жеди. ⁷ Сол ўақытта-ақ екеўинің де көзлери ашылып, өзлеринің жалаңаш екенін билди. Олар әнжир ағашларының жапырақларын бир-бирине тигип, өзлери ушын жапқышлар иследи.

⁸ Олар күннің ыссылығы қайтқан ўақытта, бағдың ишинде Қудай Ийенің жүргенин еситти хәм Оннан тасаланып, бағдағы тереклердің арасына жасырынды. ⁹ Бірақ Қудай Ийе Адамды даўыслап шақырып:

– Қай жердесең? – деди.

¹⁰ Сонда Адам:

– Бағда жүргениңди еситкенимде қорқып кеттим. Өйткени жалаңаш едим, сонлықтан жасырындым, – деди.

¹¹ Қудай Ийе Адамнан:

– Жалаңаш екенлигиңди саған ким айтты? Я болмаса, Мен жеде деп буйырған теректің мийәсіннен жедең бе? – деп сорады.

¹² Адам:

– Сен маған берген хаял теректің мийәсіннен берди, мен де жедем, – деп жуўап берди.

¹³ Қудай Ийе хаялға:

– Бул не қылғаның? – деди.

Хаял:

– Жылан мени алдады, сонлықтан мен жедем, – деди.

¹⁴ Сонда Қудай Ийе жыланға былай деди:

– Сен бул исиң ушын барлық маллар хәм жабайы хайўанлар арасынан шетлетилип, нәлетий боласаң. Өмириң бойы жер баўырлап, топырақ жејсең. ¹⁵ Мен сениң менен хаялды, оның урпағы менен сениң урпағыңды бир-бирине душпан етип қояман. Оның урпағы сениң басыңды езеди, ал сен оның табанын шағасаң.

¹⁶ Соңынан Қудай Ийе хаялға:

– Хәмледарлық ўақтында аўыр азап шектиремен, қыйналып туўатуғын боласаң. Сен күйеўине қуштар боласаң, ол сени басқаратуғын болады, – деди.

¹⁷ Ал адамға былай деди:

– Хаялыңның сөзін тыңлап, Мен жеңе деп буйырған те-
ректің мийүесінен жегенің ушын, жер сен себеплі нәлетле-
неди. Өмирің бойы аўыр мийнет етип, жерден азығыңды
таўып жейтуғын боласаң. ¹⁸ Жер саған шенгел хәм ошаған
өсиреди, сен дала шөплерін аўқат етесең. ¹⁹ Жерге қайтқа-
ныңша, нанынды маңлай теринди төгіп табатуғын боласаң.
Өйткени сен топырақсаң, топырақтан жаратылғаның себеп-
лі, және топыраққа айланасаң.

²⁰ Адам өзінің хаялын Ғаўа^a деп атады, себебі ол пүткіл
адамзаттың түп анасы болды.

²¹ Қудай Ийе Адам хәм оның хаялы ушын териден кийім ис-
леп, оларды кийиндірди. ²² Соңынан Қудай Ийе былай деди:
«Мине, адам жаманлық пенен жақсылықты билип, Бизлердің
бириміз сыяқлы болды. Енди ол өмир терегине қолын созып,
оның мийүесін алып жемесін хәм мәңгилик өмир сүрмесін».

²³ Солай етип, өзі жаратылған жерди тәрбиялаў ушын,
Қудай Ийе адамды Эден бағынан шығарып жиберди. ²⁴ Ол
адамды қуўып шығарып жиберди хәм өмир терегине бара-
туғын жолды қорғаў ушын Эден бағының шығыс тәрәпине
керубларды^b хәм хәр тәрәпке айланып туратуғын отлы қы-
лышты қойды.

Каин хәм Абыл

4 ¹ Адам хаялы Ғаўа менен жақынласқаннан соң, хаялы
хәмледар болып, Каинды туўды. Сонда Ғаўа: «Мен Жа-
ратқан Ийенің жәрдемі менен адамды дүньяға келтирдим», –
деди. ² Соңынан ол тағы да Каинның иниси Абылды туўды.
Абыл шопан, ал Каин дийхан болды. ³ Арадан бир неше ўақыт
өткеннен соң, Каин жердің өнимінен Жаратқан Ийеге кур-
банлық берди. ⁴ Абыл да өзінің сүриўіндеги туңғыш төлдер-
дің бир нешесін әкелип, олардың майлы бөлеклерін курбан-
лыққа берди. Жаратқан Ийе Абылды хәм оның курбанлығын

^a 3:20 Ғаўа – еврей тилинде «өмир» дегенди билдиреди.

^b 3:24 Керуб – қанатлы руўхый барлықлар.

қабыл етті. ⁵ Бірақ Каинды хәм оның қурбанлығын қабыл етпеді. Сонда Каин қатты ашыұланып, қабағы қарыс жаұылды.

⁶ Жаратқан Ийе Каинға: «Сен не ушын ашыұланасаң? Неге қабағың қарыс жаұылады? ⁷ Егер нийетің жақсы болса, басыңды көтеріп жүрмес пе едің? Бірақ, егер нийетің жаман болса, есік алдында гүна жатыр. Ол сени өзине тартады, бірақ сен оннан үстем бол», – деді.

⁸ Каин иниси Абылға: «Жүр, атызға барайық!» – деді. Олар атызда болған ұақытта Каин иниси Абылға топылып, оны өлтирді.

⁹ Жаратқан Ийе Каиннан:

– Инің Абыл қай жерде? – деп сорады.

Ол:

– Билмеймен, мен не инимнің қараұылыман ба? – деп жуұап берді.

¹⁰ Сонда Жаратқан Ийе былай деді:

– Сен не ислеп қойдың? Иніңнің қаны Маған жерден нала етип атыр. ¹¹ Сениң өз қолың менен өлтирген инінің қанын ишиұ ушын аұзын ашқан жерден енді сен қуұып жиберилип, нәлетий боласаң. ¹² Буннан былай, тәрбиялаған жерің өнім бермейтуғын болады хәм сен жер бетінде турақлай алмай, гезендеге айланасаң.

¹³ Каин Жаратқан Ийеге:

– Мениң жазам көтере алмайтуғын дәрежеде аұыр. ¹⁴ Бүгін Сен мени бул жерлерден қуұып атырсаң, енді мен Сениң көзіңнен таса болып, бир жерде турақлай алмай, гезендеге айланаман. Мени дус келген адам өлтиріп кетиұи мүмкін-ғо, – деді.

¹⁵ Сонда Жаратқан Ийе оған:

– Яқ! Егер ким де ким сени өлтirse, оннан жети есе өш алынады, – деді.

Солай етип, Каинға дусласқан хеш бир адам оны өлтирмеұи ушын, Жаратқан Ийе оған бир белги салды. ¹⁶ Каин Жаратқан Ийенің жанынан кетип, Эденнің шығысындағы Нод деген жерге орналасты.

Каинның урпақтары

¹⁷ Каин хаялы менен жақынласқаннан соң, хаялы хәмледар болып, Ханохты тууды. Сол ұақытта Каин бир қала салып атыр еді. Ол қалаға улы Ханохтың атын қойды. ¹⁸ Ханохтан Ирад тууылды. Ирадтан Мехуяел, Мехуяелден Метушаел, Метушаелден Ламех тууылды.

¹⁹ Ламех еки хаял алды: бириншисиниң аты – Ада, екіншисиниң аты – Силла еді. ²⁰ Ада Ябалды тууды. Ол шатырларда жасаушы шаруалардың түп бабасы болды. ²¹ Оның инисиниң аты Юбал еді. Ол барлық лира^а хәм сыбызғы шертеуғынлардың түп бабасы болды. ²² Ал Силла Тубал-Каинды тууды. Ол барлық қола хәм темир куралларын ислеуши болды. Тубал-Каинның қарындасы Наама еді.

²³ Ламех хаялларына былай деди:

«Хэй, Ада хәм Силла, мени тыңлаңлар!

Ламехтиң хаяллары,

Сөзиме қулақ салыңлар!

Мени жарақатлағаны ушын бир ер адамды,

Урғаны ушын бир жас жигитти өлтирдим.

²⁴ Егер Каин ушын өш алынса жети есе,

Ламех ушын өш алынар жетпис есе».

Шет хәм Энош

²⁵ Адам хаялы менен тағы жақынласқаннан соң, хаялы бир ул тууды. Ол: «Каин өлтирген Абылдың орнына Қудай маған басқа перзент берди», – деп, балаға Шет^б деп ат қойды.

²⁶ Шеттен де бир ул тууылып, оның атын Энош деп қойды.

Адамлар сол ұақыттан баслап Жаратқан Ийеге сыйына баслады.

---

^а 4:21 *Ли́ра* – бармақ пенен шертилетуғын тууры мүйешли тарлы саз әсбабы.

^б 4:25 *Шет* – еврей тилинде сөзбе-сөз: «қойыу», «сыйға беріу» дегенди билдиреди.

Адам-атадан Нухқа дейинги урпақлар

5 ¹Адамның шежиреси мынадай:

Кудай адамды жаратқанда, оны Өзине уқсатып жаратты.

²Оларды еркек хәм хаял қылып жаратты хәм сол күни оларды жарылқап, оларға «адам» деп ат қойды.

³Адам бир жүз отыз жасқа шыққанда, өзине уқсас, өзиниң бийнесиндей бир балалы болып, оған Шет деп ат қойды.

⁴Шет туўылғаннан соң, Адам және сегиз жүз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ⁵Адам барлығы болып тоғыз жүз отыз жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

⁶Шет бир жүз бес жасқа шыққанда, улы Энош туўылды.

⁷Энош туўылғаннан соң, Шет және сегиз жүз жети жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ⁸Шет барлығы болып тоғыз жүз он еки жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

⁹Энош тоқсан жасқа шыққанда, улы Кенан туўылды. ¹⁰Кенан туўылғаннан соң, Энош және сегиз жүз он бес жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ¹¹Энош барлығы болып тоғыз жүз бес жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

¹²Кенан жетпис жасқа шыққанда, улы Махалалел туўылды.

¹³Махалалел туўылғаннан соң, Кенан және сегиз жүз қырық жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

¹⁴Кенан барлығы болып тоғыз жүз он жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

¹⁵Махалалел алпыс бес жасқа шыққанда, улы Еред туўылды.

¹⁶Еред туўылғаннан соң, Махалалел және сегиз жүз отыз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

¹⁷Махалалел барлығы болып сегиз жүз тоқсан бес жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

¹⁸Еред бир жүз алпыс еки жасқа шыққанда, улы Ханох туўылды.

¹⁹Ханох туўылғаннан соң, Еред және сегиз жүз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ²⁰Еред барлығы болып тоғыз жүз алпыс еки жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

²¹Ханох алпыс бес жасқа шыққанда, улы Метушелах туўылды. ²²Метушелах туўылғаннан соң, Ханох үш жүз жыл

дауамында Қудай менен тығыз байланыста жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ²³Ханох барлығы болып үш жүз алпыс бес жыл жасады. ²⁴Ол Қудай менен тығыз байланыста жасады. Соңынан ол жер бетинен ғайып болды. Өйткени Қудай оны Өзинің жанына алған еді.

²⁵Метушелах бир жүз сексен жети жасқа шыққанда, улы Ламех тууылды. ²⁶Ламех тууылғаннан соң, Метушелах және жети жүз сексен еки жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ²⁷Метушелах барлығы болып тоғыз жүз алпыс тоғыз жыл өмир сүріп, қайтыс болды.

²⁸Ламех бир жүз сексен еки жасқа шыққанда, бир балалы болды. ²⁹Ол: «Жаратқан Ийениң нәлетлеген жери себепли шеккен азабымызды хәм мийнетимизди бул бала жеңиллетип, рәхәт береді», — деп балаға Нух деп ат қойды. ³⁰Нух тууылғаннан соң, Ламех және бес жүз тоқсан бес жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ³¹Ламех барлығы болып жети жүз жетпис жети жыл өмир сүріп, қайтыс болды.

³²Нух бес жүз жыл жасағаннан соң, уллары Сам, Хам хәм Яфет тууылды.

Нух хәм оның кеме соғыуы

6 ¹Жер бетінде адамлар көбейе баслады. Олардан қызлар да тууылды. ²Иләхий барлықлар^а адамлардың қызларының сулыу екенін көріп, өзлери унатқанларын хаяллыққа алды. ³Сонда Жаратқан Ийе: «Мениң Руұхым адамзатта мәңги қалмайды, өйткени олар бары-жоғы бир адам. Адамның өмири бир жүз жигирма жыл болады», — деди.

⁴Иләхий барлықлар адамлардың қызларына үйленип, балалы болған күнлерде хәм сол күнлерден кейін де жер жүзінде

---

^а 6:2 *Иләхий барлықлар* — еврейшеден сөзбе-сөз аударғанда «Қудайдың улары» ямаса «қудайлардың улары» дегенди билдиреди. Бул еврейше сөз Ески Келисимнің басқа жерлерінде де иләхий барлықларға қолланылғаны ушын, илимпазлардың көпшилиги усы аятта да бул сөз иләхий барлықларды билдиреди деп түсіндиреди.

дәулер бар еді. Олар әйемгі заманның атаклы қахарманлары хәм атаклы адамлары болды.

⁵ Жаратқан Ийе қарап, жер жүзінде адамзаттың жаман ислеринің көп екенін, олардың кеўліндегі ой-нийетлеринің бәрхама жаўызлыққа толы екенін көрді. ⁶ Ол жер бетінде адамзатты жаратқанына өкинип, жүрегі ғамға толды. ⁷ Сонда Жаратқан Ийе былай деди: «Өзим жаратқан адамзатты, хай-ўанларды, жер баўырлаўшыларды хәм қусларды жер бетинен қырып таслайман. Себеби Мен оларды жаратқаныма өкинемен». ⁸ Бирақ Нух Жаратқан Ийенің мийримине еристи.

⁹ Нухтың өмир тарийхы мынадай: Нух заманластары арасында хақ хәм минсиз адам болып, Қудай менен тығыз байланыста жасайтуғын еді. ¹⁰ Ол Сам, Хам хәм Яфет деген үш уллы болды.

¹¹ Қудайдың көз алдында жер жүзи бузылып, жаўызлыққа толған еді. ¹² Қудай жер жүзине қарап, оның соншелли бузылғанын көрді. Өйткени адамлар жолдан шыққан еді. ¹³ Сонда Қудай Нухқа былай деди: «Мен пүткил адамзатты жоқ етемен, өйткени олар себепли жер жаўызлыққа толды. Мен оларға қосып, жер бетин де жоқ етемен. ¹⁴ Сен өзиңе гофер ағашынан^a бир кеме сок. Оны бөлмелерге бөлип, иши-сыртын қара май менен майла. ¹⁵ Сен кемени былай соғыўың керек: оның узынлығы 300 шығанақ^b, ени 50 шығанақ, бийиклиги 30 шығанақ болсын. ¹⁶ Ал бастырмасын бир шығанақ жоқары қылып исле. Қапысын қапталдан қой хәм кемениң төменги, ортаңғы хәм жоқарғы қабатлары болсын. ¹⁷ Минекей, Мен жер жүзине топан суўын жиберип, аспан астындағы хәмме тири жанды жоқ етемен. Жердеги барлық нәрсе қырылып қалады. ¹⁸ Бирақ Мен сениң менен Өз келисимимди дүземен: сен өз улларың, хаялың хәм келинлериң менен бирге кемеге кир. ¹⁹ Аман қалыўы ушын, өзиң менен бирге кемеге барлық жаныўарлардың еркек хәм урғашысынан жуп-жуптан

---

^a 6:14 *Гофер ағашы* – ағаштың қандай түри екенлиги белгисиз.

^b 6:15 *Шығанақ* – бармақтың ушынан қолдың шығанағына шекемги аралық, шама менен 45-50 см.

алып кир. ²⁰ Аман қалыуы үшін, құстардың, хайуанлардың хәм жер бауырлаушылардың хәр қыйлы түрлери жуп-жуптан саған келеди. ²¹ Өзине хәм оларға азық болатуғын хәр қыйлы аўқатлық затларды жеткилики етип жыйнап қой».

²² Нух Қудайдың буйырғанларының барлығын орынлады.

Топан сууы

7 ¹ Жаратқан Ийе Нухқа былай деди: «Пүткіл хожалығын менен кемеге кир. Өйткени Мен заманластарың ишинде тек сениң ғана Мениң алдымда хәк екенинди көрдим. ² Өзиң менен бирге хадал деп есапланған хайуанлардың түрлеринен, еркек хәм урғашысынан жети жуптан, харам деп есапланған хайуанлардың түрлеринен, еркек хәм урғашысынан еки жуптан ал. ³ Және де, туқымы жер бетинде сақланып қалыуы үшін, құстардың хәр қыйлы түрлеринен еркек хәм урғашысынан жети жуптан ал. ⁴ Өйткени Мен жети күннен кейин жерге қырық күн, қырық түн жауын жаудыраман. Өзим жаратқан хәр бир тири жанды жер бетинен қырып таслайман».

⁵ Нух Жаратқан Ийениң буйырғанларының барлығын орынлады.

⁶ Жерди топан сууы басқанда, Нух алты жүз жаста еди.

⁷ Нух, оның уллары, хаялы хәм келинлери топан сууынан қутылыуы үшін кемеге кирди. ⁸⁻⁹ Қудайдың Нухқа буйырғанындай, хадал хәм харам деп есапланған хәр түрли хайуанлар, құстар хәм жер бауырлаушылардың еркеги хәм урғашысы жуп-жуп болып Нухқа келип, кемеге кирди. ¹⁰ Жети күннен соң, жер бетин топан сууы қаплай баслады.

¹¹ Нух алты жүз жасқа толған жылдың екінши айының он жетинши күнинде терең туңғыйықтың барлық булақларынан суу атлығып, аспан қақпақлары ашылып кетти. ¹² Жер жүзине қырық күн, қырық түн жауын жауды.

¹³ Тап сол күни Нух, оның уллары Сам, Хам, Яфет, Нухтың хаялы хәм үш келини кемеге кирди. ¹⁴ Барлық жабайы хайуанлардың, маллардың, жер бауырлаушылардың, барлық құстардың хәм қанатлылардың да хәр қыйлы түрлери олар менен бирге кирди. ¹⁵ Хәр түрли жанлы жаныуарлар жуп-жуптан

Нухқа келип, кемеге кирди. ¹⁶Кемеге кирген хайуанлар Қудай Нухқа бұйырғанындай, еркек хәм урғашы еди. Соннан кейин, Жаратқан Ийе Нухтың изинен кемениң қапысын жапты.

¹⁷Топан сууы қырық күн дауам етти хәм суулар тасып, кемени жерден жоқарыға көтерди. ¹⁸Суу жер бетинде соншелли көбейип, жоқары көтерілгенликтен, кеме суу бетинде жүзе баслады. ¹⁹Суулардың көтерілгени соншелли, жер бетиндеги барлық бәлент таулар суу астында қалды. ²⁰Көтерілген суулар таулардың үстин он бес шығанақ жоқары қаплады. ²¹Жер жүзиндеги барлық тиришилик: қуслар, маллар, жабайы хайуанлар, жер бауырлаушылар хәм барлық адамлар қырылып қалды. ²²Қурғақлықтағы тири жанның хәммеси өлип қалды. ²³Жер жүзиндегилердің хәммеси: адамлардан баслап малларға дейин, жер бауырлаушылардан баслап қусларға дейин набыт болды. Тек Нух хәм оның менен бирге кемеде болғанлар ғана аман қалды. ²⁴Топан сууы жер жүзин бир жүз елиу күн қаплап турды.

Топан сууының ақыры

8 ¹Бирақ Қудай Нухты хәм оның менен бирге кемеде болған жабайы хайуанлар менен малларды есине түсирип, жер бетине самал естирди. Сонда суулар азайа баслады. ²Туңғыықтың булақлары хәм аспаннның қақпақлары жабылып, жауын тынды. ³Суулар әсте-әсте жер бетинен қайта баслады хәм бир жүз елиу күннен кейин азайып қалды. ⁴Кеме жетинши айдың он жетинши күни Арарат таулары үстинде тоқтады. ⁵Суулар оныншы айға шекем азайып, оныншы айдың биринши күнинде таулардың төбелери көрине баслады.

⁶Қырық күннен соң, Нух өзи соққан кемениң әйнегин ашты. ⁷Ол бир қузғынды ушырып жиберди. Жер бетиндеги суулар қурығанға дейин қузғын ушып келип-кетип турды. ⁸Соңынан Нух жер бетиндеги суудың қайтқан-қайтпағанын билиу ушын бир кептерди ушырып жиберди. ⁹Бирақ кептер қонатуғын жер таба алмай, және Нухқа, кемеге қайтып келди. Себеби еле жер бетин суу қаплап тур еди. Нух қолын созып, кептерди өз жанына, кемеге киргизип алды. ¹⁰Жети күн күтип, Нух кептерди кемедең және шығарып жиберди. ¹¹Кептер

кеште қайтып келгенде, оның тумсығында зәйтүн ағашының жана жулынған бір жапырағы бар еді. Сонда Нух жер бетіндегі суудың қайтқанын түсінді. ¹² Нух және жеті күн күткеннен соң, кептерді қайтадан шығарып жиберді. Бул рет кептер қайтып келмеді.

¹³ Нух алты жүз бір жасқа толған жылдың биринши айының биринши күні жер бетіндегі суулар құрғады. Нух кемениң төбесін ашып, жердің құрғағанын көрді. ¹⁴ Екинши айдың жигирма жетинши күні жер толық құрғады.

¹⁵ Сонда Қудай Нухқа былай деди: ¹⁶ «Хаялың, улларың хәм келинлерің менен бирге кемеден шық. ¹⁷ Өзің менен бирге барлық жаныуарларды: қуларды, хайуанларды хәм жер бауырлаушыларды да шығар. Олар жер жүзине таралып, жер бетінде өсип-өніп, көбейсин».

¹⁸ Нух хаялы, улары хәм келинлери менен бирге кемеден шықты. ¹⁹ Барлық хайуанлар, жер бауырлаушылар, қулар — жер бетінде тиришилик етиушилердің хәммеси түр-түри бойынша кемеден шықты.

Нухтың құрбанлық бериуі

²⁰ Нух Жаратқан Ийеге арнап құрбанлық орын құрды. Сол жерде ол хадал деп есапланған хайуанлардың хәм қулардың хәммесинен алып, оларды құрбанлыққа шалып, жағып жиберді.

²¹ Жаратқан Ийе жағымлы ийисти унатып, Өз кеулинде былай деди: «Мен енди жерди адамлар себепли нәлетлемеймен. Өйткени адамның кеулиндегі нийетлер балалығынан-ак жаман болады. Мен усы ислегенимдей, енди хеш қашан пүт-кил тиришиликти жоқ қылып жибермеймен.

²² Ендигиден былай, дүнья тұрғанша, егин егиу, оны орыу, ыссы хәм сууық, жаз хәм қыс, күндиз хәм түн бола береди».

Қудайдың Нух пенен дүзген келисими

9 ¹ Қудай Нухты хәм оның уларын жарылқап былай деди: «Өсип-өніп, көбейіндер хәм жер жүзін толтырыңдар.

² Жердегі хайуанлардың, аспандағы қулардың, жер жүзіндегі тири жанлардың хәм теңиздегі балықлардың хәммеси

сизлерден қорқып, үркетуғын болсын. Олар сизлердің бийли-
ғиңізге берілген. ³Барлық тири жаныұарлар сизлерге аұқат
болады. Өсимликлерди бергеним сыяқлы, Мен сизлерге хәм-
месин берип атырман.

⁴Бирақ олардың қанын шығармай турып, гөшин жемен.
Себеби жан қаннан ибарат. ⁵Егер сизлердің де қаныңыз тө-
гилсе, хақыңызды сөзсиз талап етемен. Адам жанын қыйған
хәр қандай адам хәм хайұаннан Мен есап талап етемен. ⁶Ким
адамның қанын төксе, оның өзиниң қаны да басқа адам тә-
репинен төгиледи. Себеби Қудай адамды Өзине уқсатып жар-
ратты. ⁷Ал сизлер өсип-өніп, көбейіндер хәм жер бетине
тарқалып, артып барыңлар».

⁸Қудай Нухқа хәм оның улларына былай деди: ⁹«Мен сиз-
лер менен, сизлердің келешек урпағыңыз бенен келесим дү-
земен. ¹⁰Және де, сизлер менен бирге болған барлық жанлы
жаныұарлар: қуслар, маллар, жабайы хайұанлар хәм сизлер
менен кемеден шыққан жер бетіндеги барлық хайұанлар ме-
нен келесим дүземен. ¹¹Сизлер менен дүзетуғын келесимим
мынадан ибарат: ендигиден былай, пүткіл тиришилиқ топан
суұы менен жоқ етилмейди хәм жер жүзин жоқ ететуғын то-
пан суұы енди қайтып болмайды».

¹²Қудай сөзин даұам етип былай деди: «Мениң сизлер хәм
хәр бир жанлы жаныұар менен барлық келешек урпақлар
ушын мәңгиге дүзип атырған келесимимнің белгиси мы-
наұ: ¹³Мен Өз айқулағымды бултларға жайластыраман хәм ол
Мениң менен жерде жасаұшылардың арасындағы дүзген ке-
лесимимнің белгиси болады. ¹⁴Мен жер үстине булт жи-
бергенимде, бултларда айқулақ пайда болады. ¹⁵Сонда Мен
сизлер менен хәм хәр бир тири жан менен дүзген келеси-
мимди еске аламан. Пүткіл тиришиликти жоқ етиұши то-
пан суұы енди қайтып болмайды. ¹⁶Қашан бултларда айқу-
лақ пайда болса, Мен оны көрип, жерде жасаұшылардың
хәммеси менен Өзим дүзген мәңгилик келесимимди еске
аламан».

¹⁷Соңынан Қудай Нухқа: «Мениң жерде жасаұшы хәр бир
тири жан менен дүзген келесимимнің белгиси – усы», – деди.

Нухтың ұллары

¹⁸ Нухтың кемеден шыққан ұллары — Сам, Хам хәм Яфет еді. Хам Кенаанның әкеси еді. ¹⁹ Булар Нухтың үш улы еді. Жер жүзіндегі барлық халықтар олардан тарқайды.

²⁰ Нух жерді тәрбиялап, жүзім егіуге киристі. ²¹ Ол шарап ишип, мәс болып қалды хәм өзіннің шатырында жалаңаш жатты. ²² Кенаанның әкеси болған Хам әкесинің жалаңаш жатырғанын көрді хәм сыртқа шығып, бул хәкқында екі туұысқанына айтып берді. ²³ Сонда Сам менен Яфет бир шапанды ийінлерине таслады да, терис қарап жүріуі менен ишке кирип, әкесинің жалаңаш денесин шапан менен жапты. Олар әкесинің жалаңаш екенін көрмеуі ушын, жүзлерін басқа тәрәпке бурды.

²⁴ Мәслигі тарқағаннан соң, Нух кишкене улының не ислегенін билип, ²⁵ былай деди:

«Кенаанға нәлет жаўсын!
Ол туұысқанларының құлларының қулы болсын!»

²⁶ Ол және былай деди:

«Самның Қудай Ийесине алғыслар болсын!
Ал Кенаан Самның қулы болсын!»

²⁷ Қудай Яфеттің жерлерін кеңейтсин!
Ол Самның шатырларында жасасын!
Ал Кенаан Яфеттің қулы болсын!»

²⁸ Нух топан суўынан соң және үш жүз елиў жыл өмир сүрді. ²⁹ Ол барлығы болып тоғыз жүз елиў жыл жасағаннан соң, қайтыс болды.

Нухтың ұлларының урпақтары

10 ¹ Нухтың ұллары Сам, Хам хәм Яфеттің шежиреси мынадай: топан суўынан кейін олардан балалар туұылды.

² Яфеттің ұллары: Гомер, Магог, Мадай, Яўан, Тубал, Мешех хәм Тирас.

³ Гомердің ұллары: Ашкеназ, Рифат хәм Тогарма.

⁴ Яўанның ұллары: Элиша, Таршиш, Киттим хәм Доданим.

⁵ Булардан теңиз жағаларында жасаўшы халықлар өрбиди. Олар өз үлкелеринде хәр қыйлы тиллерде сөйлеп, халықлары хәр қыйлы кәўимлерге бөлинди.

⁶ Хамның ұллары: Куш, Мысыр, Пут хәм Кенаан.

⁷ Куштың ұллары: Себа, Хаўила, Сабта, Раама хәм Сабтеха. Рааманың ұллары: Шеба хәм Дедан.

⁸ Куштың Нимрод деген ұлы болып, ол өз күши менен дүньяға танылды. ⁹ Нимрод Жаратқан Ийениң алдында күшли аңшы болғанлықтан: «Жаратқан Ийениң алдында Нимрод сыяқлы күшли аңшы», – деген сөз келип шыққан. ¹⁰ Ол дәслеп Шынар^а жериндеги Бабыл^б, Эрех, Аккад хәм Калне қалаларында патшалық етті. ¹¹ Соңынан ол сол жерден Ассирияға кетип, Ниневия, Рехобот-Ир, Калах қалаларын, ¹² сондай-ақ Ниневия менен Калах арасындағы Ресен қаласын құрды. Ол ұллы қала болды.

¹³ Мысырдан луд, анам, лехаб, нафтұх, ¹⁴ патрус, каслух хәм кафтор халықлары, ал каслух халқынан филист халқы келип шықты.

¹⁵ Кенааннан тунғыш ұлы Сидон, кейин Хет туўылды. ¹⁶ Сондай-ақ, ебус, амор, гиргаш, ¹⁷ хиў, арқ, син, ¹⁸ арўад, семар хәм хамат халықлары да Кенааннан келип шықты. Кейин ала кенаан кәўимлери этирапқа тарап, жайылып кетти. ¹⁹ Кенаан халқының жерлери Сидоннан Герар тәрәпке қарай Газаға шекем, оннан Содом, Гомора, Адма, Себойым тәрәпке қарай Лешаға шекем созылып жатты.

²⁰ Булар өз үлкелеринде хәм халықларында хәр түрлі кәўимлерге хәм тиллерге бөлінген Хамның урпақлары еди.

²¹ Яфеттиң әжағасы Самның да балалары болды. Ол барлық Эбер урпақларының түп бабасы болды.

²² Самның ұллары: Элам, Ашшур, Арпахшад, Луд хәм Арам.

---

^а 10:10 Шынар – бул жер хәзирги Ирактың кубла тәрәпинде жайласқан болып, кейинирек Вавилон патшалығына айланған.

^б 10:10 Бабыл – бул Вавилон.

²³ Арамның уллары: Ус, Хул, Гетер, Маш.

²⁴ Арпахшадтан Шелах, Шелахтан Эбер туұылды.

²⁵ Эбердің екі улы болып, олардың биринің аты Пелег^а еді, өйткени сол уақытта жерлер бөлінген еді. Ал екінші-синің аты Йоктан еді.

²⁶ Йоктаннан Алмодад, Шелеф, Хасармаұет, Ерах, ²⁷ Хадорам, Узал, Дикла, ²⁸ Обал, Абимаел, Шеба, ²⁹ Офир, Хаўила хәм Йобаб туұылды. Булардың бәри Йоктанның уллары еді.

³⁰ Олар шығыста, Мешадан Сефарға шекем созылған таулы үлкеде жасайтуғын еді.

³¹ Булар өз үлкелерінде хәм халықларында хәр түрлі кәуімлерге хәм тиллерге бөлінген Самның урпақлары еді.

³² Топан суўынан соң, пүткіл жер жүзине халық-халық, урыў-урыў болып тараған бул адамлар Нухтың урпақлары еді.

Бабыл минарасы

11 ¹ Сол уақытлары дүньядағы барлық адамлар бир тилде сөйлеп, бирдей сөзлерди колланатуғын еді. ² Адамлар шығысқа қарай көшип баратырып, Шынар жерінде бир тегіслик тапты хәм сол жерге орналасты.

³ Адамлар бир-бирине: «Келиңдер, ылайдан гербиш куйып, оларды отқа писирейик», — деди. Олар тастың орнына гербиш, ылайдың орнына қара май колланды. ⁴ Соңынан олар: «Өзимизге бир қала қурайық хәм төбеси аспанға жететуғын бир минара тиклеп, даңқымызды шығарайық. Сонда бизлер жер жүзине тарап кетпеймиз», — дести.

⁵ Жаратқан Ийе адамлар қурып атырған қаланы хәм минараны көриў ушын төменге түсти ⁶ хәм былай деди: «Мине, олар бир халық болып, бир тилде сөйлегенликтен, усы исти баслады. Енди олардың ойлаған ойын иске асырыўға хеш нәрсе кесент етпейди. ⁷ Қәне, төменге түсейик, олар бир-бирин түсинбей қалыўы ушын, тиллерин араластырып таслайық».

⁸ Солай етип, Жаратқан Ийе оларды жер жүзине таратып жиберип, қала қурылысын тоқтатып таслады. ⁹ Сонлықтан

^а 10:25 *Пелег* — «бөлинип кетти» дегенди билдиреди.

бул қала Бабыл^а деп аталды. Себеби Жаратқан Ийе сол жерде барлық адамлардың тилерін араластырып таслап, оларды пүткіл жер жүзине таратып жиберген еді.

Самның Ибраһымға шекемгі ұрпақтары

¹⁰ Самның шежиреси мынадай: топан суынан екі жыл өткеннен соң, Сам жүз жаста болғанда, ұлы Арпахшад туылды. ¹¹ Арпахшад туылғаннан соң, Сам және бес жүз жыл жасады. Оның басқа да ұллары хәм қызлары болды.

¹² Арпахшад отыз бес жасқа шыққанда, ұлы Шелах туылды. ¹³ Шелах туылғаннан соң, Арпахшад және төрт жүз үш жыл жасады. Оның басқа да ұллары хәм қызлары болды.

¹⁴ Шелах отыз жасқа шыққанда, ұлы Эбер туылды. ¹⁵ Эбер туылғаннан соң, Шелах және төрт жүз үш жыл жасады. Оның басқа да ұллары хәм қызлары болды.

¹⁶ Эбер отыз төрт жасқа шыққанда, ұлы Пелег туылды. ¹⁷ Пелег туылғаннан соң, Эбер және төрт жүз отыз жыл жасады. Оның басқа да ұллары хәм қызлары болды.

¹⁸ Пелег отыз жасқа шыққанда, ұлы Реу туылды. ¹⁹ Реу туылғаннан соң, Пелег және екі жүз тоғыз жыл жасады. Оның басқа да ұллары хәм қызлары болды.

²⁰ Реу отыз екі жасқа шыққанда, ұлы Серуг туылды. ²¹ Серуг туылғаннан соң, Реу және екі жүз жети жыл жасады. Оның басқа да ұллары хәм қызлары болды.

²² Серуг отыз жасқа шыққанда, ұлы Нахор туылды. ²³ Нахор туылғаннан соң, Серуг және екі жүз жыл жасады. Оның басқа да ұллары хәм қызлары болды.

²⁴ Нахор жигирма тоғыз жасқа шыққанда, ұлы Терах туылды. ²⁵ Терах туылғаннан соң, Нахор және бір жүз он тоғыз жыл жасады. Оның басқа да ұллары хәм қызлары болды.

²⁶ Терах жетпіс жасқа шыққаннан соң, оннан Ибраһим, Нахор хәм Ғаран деген ұллар туылды.

---

^а 11:9 *Бабыл* — «араласыў» деген мәнини беретұғын сөзге уқсайды.

Терахтың урпақтары

²⁷Терахтың урпақтарының тарихы мынадай: Терахтан Ибрам, Нахор хәм Харан тууылды. Ал Хараннан Лут тууылды. ²⁸Әкеси Терахтың көзиниң тирусинде, Харан өзиниң тууылған жери болған халдейлилердиң Ур қаласында қайтыс болды. ²⁹Ибрам да, Нахор да үйленди. Ибрамның хаялының аты Сарай, ал Нахордың хаялының аты Милка еди. Милка Исканың әкеси Харанның қызы еди. ³⁰Сарайдың баласы болмай, бийперзент еди.

³¹Терах улы Ибрамды, Харанның улы болған ақлығы Лутты хәм Ибрамның хаялы болған келини Сарайды алып, Кенаан жерине барыу үшін, халдейлилердиң Ур қаласынан жолға шықты. Бірақ олар Харан жерине жеткенде, сол жерге орналасып қалды.

³²Терах екі жүз бес жыл өмир сүрип, Харанда қайтыс болды.

Ибрамның шақырылыуы

12 ¹Жаратқан Ийе Ибрамға: «Өз елинди, ағайин-тууғандарыңды хәм әкенниң үйин қалдырып, Мен саған көрсететуғын елге бар. ²Мен сеннен уллы халық дөретемен. Сени жарылқайман хәм атыңды мәртебели қыламан. Сен басқаларға жарылқау боласан. ³Сени жарылқағандарды Мен жарылқайман. Сени нәлетлегенлерди Мен нәлетлеймен. Жер жүзиндеги барлық халықлар сен арқалы жарылқанады», — деди.

⁴Ибрам Жаратқан Ийениң буйрығы бойынша жолға шықты. Лут та оның менен бирге кетти. Ибрам Хараннан шыққан ұақытта жетпис бес жаста еди. ⁵Ол өзи менен бирге хаялы Сарайды, иниси Лутты, Харанда жыйнаған мал-мүлкин хәм хызметшилерин алды да, Кенаан жерине қарай жолға шықты. Олар Кенаан жерине жетип барғанда, ⁶Ибрам ел бойлап жүрип, Шехемдеги Море деген емен терегиниң жанына барды. Сол ұақытлары усы елде кенаан халқы жасайтуғын еди. ⁷Сонда Жаратқан Ийе Ибрамға көринип: «Мен бул жерди сениң

урпағына бермен!» – деді. Ибрам өзине көрінген Жаратқан Ийеге арнап, сол жерде құрбанлық орын құрды.

⁸ Кейін ол Бейт-Эл қаласының шығыс жағындағы таулы жерге қарай жүріп, батыс жақтағы Бейт-Эл қаласы менен шығыс жақтағы Ай қаласының ортасына шатырын тикті. Сол жерде Ибрам Жаратқан Ийеге арнап құрбанлық орын құрып, Оған сыйынды. ⁹ Соңынан ол қубла тәрәпке, Негебке қарай жолын дауам етті.

Ибрам Мысырда

¹⁰ Сол уақытта елде күшли ашлық болғанлықтан, Ибрам уақытша жасап тұрыу үшін Мысырға кетті. ¹¹ Олар Мысырға жақынлағанда, Ибрам хаялы Сарайға былай деді:

– Мен сениң сулуы хаял екеніңді билемен. ¹² Мысырлылар сени көргенде: «Бул оның хаялы», – деп, мени өлтиріп, ал сени тири қалдырады. ¹³ Оларға: «Оның қарындасыман», – деп айт. Сонда сен себепли олар маған жақсы қатнаста болады хәм мен аман қаламан.

¹⁴ Ибрам Мысырға келгенде, мысырлылар оның хаялының жүдә гөззал екенін көрді. ¹⁵ Фараонның хызметкерлери хаялды көріп, фараонға оның сулуылығын мақтап айтып берді. Хаял фараонның сарайына алынды. ¹⁶ Фараон Сарай себепли Ибрамға жақсы қатнаста болды. Ибрам ири хәм майда малларға, еркек хәм урғашы ешеклерге, құл хәм шорыларға, түйелерге ийе болды.

¹⁷ Бирақ Жаратқан Ийе Ибрамның хаялы Сарай себепли фараонды хәм оның үй-ишин ауыр қайғыларға дуўшар етті. ¹⁸ Сонда фараон Ибрамды шақыртып оған былай деді: «Сен неге маған булай иследің? Не себептен маған, оның хаялың екенін айтпадың? ¹⁹ Не үшін оны қарындасым дедің? Мен оны хаяллыққа алайын деп қалдым-ғо. Хаялыңды ал да, кет!» ²⁰ Солай етип, фараон өз адамларына Ибрамды хаялы хәм барлық жыйған-тергенлери менен шығарып салуыды буйырды.

Ибрам менен Луттың бир-биринен бөлиніуі

13 ¹Ибрам хаялын хәм өзиниң барлық мал-мүлкин алды да, Мысырдан шығып, Негебке кетти. Лут та олар менен бирге кетти. ²Ибрам малларға, гүмис хәм алтынларға оғада бай еди. ³Ол Негебтен Бейт-Элге шекем көшип-қонып жүрди хәм Бейт-Эл менен Ай қаласының ортасындағы бурын өзи шатыр қурған орынға келди. ⁴Сол жерде бурын өзи қурған қурбанлық орынға барып, Жаратқан Ийеге сыйынды.

⁵Ибрам менен бирге көшкен Луттың да ири хәм майда маллары, шатырлары бар еди. ⁶Олардың мал-мүлки соншелли көп болғанлықтан жер жетиспей, бирге жасау мүмкин болмай қалды. ⁷Сонлықтан Ибрам менен Луттың шопанлары арасында жәнжел пайда болды. Сол уақытлары кенаан хәм периз халықлары да усы елде жасайтуғын еди.

⁸Сонда Ибрам Лутқа: «Бизлердиң арамызда да, шопанларымыздың арасында да жәнжел болмасын. Ақыры, бизлер тууысқанбыз-ғо!» ⁹Барлық жер сениң көз алдында. Кел, бөлинейик. Егер сен солға кетсең, мен оңға кетемен. Егер сен оңға кетсең, мен солға кетемен», – деди.

¹⁰Лут әтирапына қарап, пүткіл Иордан тегислигиниң Соарға шекемги мол суулы жерлерин көрди. Жаратқан Ийе Содом хәм Гомораны жоқ етпестен алдын, бул жерлер Жаратқан Ийениң бағындай, Мысыр жериндей еди. ¹¹Лут пүткіл Иордан тегислигин таңлап, шығысқа қарай кетти. Солай етип, олар бир-биринен бөлінди. ¹²Ибрам Кенаан жеринде қалды, ал Лут тегисликтеги қалалардың арасына жайласып, Содомға жақын жерге шатыр қурды. ¹³Содом халқы жауыз болып, Жаратқан Ийеге қарсы көп гүналар ислейтуғын еди.

¹⁴Лут Ибрамнан бөлінгеннен соң, Жаратқан Ийе Ибрамға былай деди: «Өзиң турған жерден арқаға хәм кублаға, шығысқа хәм батысқа қара!» ¹⁵Өзиң көрип турған жердиң хәммесин саған хәм сениң урпақларыңа мәңгиге беремен. ¹⁶Мен сениң урпақларыңды жердиң қумы сыяқлы көбейтемен. Ким де ким жердеги қумларды санай алса, сениң урпақларыңды да санай алады. ¹⁷Кәнекей, бар да, Мениң

саған беретугын жерлерімди бастан аяғына шекем айла-нып шык».

¹⁸ Ибрам Хебронға жақын жердегі Мамре емензары деп аталатуғын орынға шатырларын көшіріп апарып орналасты. Сол жерде ол Жаратқан Ийеге арнап құрбанлық орын құрды.

Ибрамның Лутты тутқынлықтан қутқаруы

14 ¹ Сол уақытлары Шынар патшасы Амрафел, Элласар патшасы Арйох, Элам патшасы Кедарлаомер хәм Гойым патшасы Тидал биригип, ² Содом патшасы Бераға, Гомора патшасы Биршаға, Адма патшасы Шинабка, Себойым патшасы Шемеберге хәм Бела патшасына, яғный Соар патшасына қарсы урыс ашты. ³ Ал соңғы аталған бес патша биригип, Сиддим ойпатлығында (хәзиргі Өли теңіз) аўқам дүзди. ⁴ Бул патшалар он екі жыл Кедарлаомердің қол астында болып, он үшінши жылы оған қарсы бас көтерди.

⁵ Он төртінши жылы Кедарлаомер хәм оның менен аўқамлас болған патшалар келип, Аштерот-Қарнайымдағы рефа, Хамдағы зуз, Шаўе-Кирятайымдағы эм халықларын, ⁶ және де, таўлы Сеир үлкесіндегі хор халқын шөл шетіндегі Эл-Паранға дейин қыйратып, жеңиліске ушыратты. ⁷ Олар сол жерден ізге қайтып, Эн-Мишпатқа (хәзиргі Қадешке) келди хәм амалеклердің барлық жерлерин басып алып, Хасесон-Тамарда жасаўшы аморларды қыйратты.

⁸ Содом, Гомора, Адма, Себойым хәм Бела, яғный Соар патшалары Сиддим ойпатлығына шығып сап тартып турды. ⁹ Усы бес патша төрт патшаға, яғный Элам патшасы Кедарлаомерге, Гойым патшасы Тидалға, Шынар патшасы Амрафелге хәм Элласар патшасы Арйохқа қарсы урыс ашты. ¹⁰ Сиддим ойпатлығында қара май кәнлери көп еди. Содом хәм Гомора патшалары қашып баратырғанда олардың адамларының гейбиреўлери сол кәнлерге түсіп кетти, ал қалғанлары таўға қашты. ¹¹ Жеңген төрт патша Содом хәм Гомораның пүткіл байлығын хәм азық-аўқатларын алып кетти. ¹² Олар және сол уақытта Содомда жасап атырған Ибрамның иниси Лутты хәм оның мал-мүлкін де алып кетти.

¹³ Ол жерден қашып қутылған бір адам келип, еврей Ибрамға болған ұақыяны хабарлады. Сол ұақытта Ибрам Эшкол менен Анердің туұысканы болған, хәм амор халқынан болған Мамрениң емензарының қасында жасап атыр еди. Булардың хәммеси Ибрамның аўқамласлары еди. ¹⁴ Ибрам инисиниң тутқынға түскенин еситип, үйинде туұылып өскен, урысқа жарамлы үш жүз он сегіз адамды куралландырды да, төрт патшаның изинен Дан қаласына шекем куұып барды. ¹⁵ Ибрам адамларын топарларға бөлип, түнде душпанға қарсы хұжим жасады хәм оларды қыйратып, Дамасктың арқа тәрөпиндеги Хобаға шекем куұып барды. ¹⁶ Ол олжаға алынған пүткіл мал-мүликти, иниси Лутты, оның мал-мүлкин, хаялларды хәм тутқын болғанларды қайтарып алып келди.

Мелкиседектиң Ибрамға пәтиясын бериўи

¹⁷ Ибрам Кедарлаомер хәм оның аўқамласлары үстинен жеңиске ерисип қайтып киятырғанда, Содом патшасы оны күтип алыў ушын Шаўе ойпатлығына, яғный Патша ойпатлығына шықты.

¹⁸ Қудай Тааланың^а руўханийи болған Сәлем^б патшасы Мелкиседек нан хәм шарап алып шықты. ¹⁹ Ол Ибрамға пәтиясын берип, былай деди:

«Аспан хәм жерди жаратқан Қудай Таала
Ибрамды жарылқасын.

²⁰ Душпанларыңды тәслим еттирген
Қудай Таалаға алғыслар болсын».

Сонда Ибрам Мелкиседекке өзіндеги барлық нәрселерден үсир берди.

²¹ Ал Содом патшасы Ибрамға:

– Адамларымды маған қайтарып бер, ал олжаларды өзінде калдыра бер, – деди.

^а 14:18 Таала – «ең жоқарғы» дегенди билдиреди.

^б 14:18 Сәлем – Ерусалимнің ески аты.

22-23 Бірақ Ибрам Содом патшасына былай деди:

– Сен: «Мен Ибрамды байыттым», – деп айтып жүрмеуің ушын, мен Жаратқан Ийениң, яғный аспан хәм жерди жаратқан Қудай Тааланың алдында саған тийисли хеш нәрсени, хәтте, бир сабақ та, аяқ кийимнің бауын да алмайтуғынымды айтып, ант ишемен. ²⁴ Бірақ тек адамларымның ишип-жегени хәм мениң менен бирге урысқа барған Анер, Эшкол хәм Мамрениң үлеслери буған кирмейди. Олар өз үлеслерин алсын.

Қудайдың Ибрам менен келісім дүзіуі

15 ¹ Бул уақыялардан соң, Жаратқан Ийе Ибрамға былай деп аян берди:

– Қорқпа, Ибрам. Мен – сениң қалқаныңман. Саған берилетуғын сыйлық оғада уллы болады.

² Бірақ Ибрам былай деди:

– О, Ийем, Жаратқан Ийе! Сен маған не берсең? Мен еле бийперзентпен-ғо! Мениң үйім дамасклы Элиезерге қалады.

³ Сен маған перзент бермегениң себепли, үйімдеги бир хызметшим мийрасхорым болады.

⁴ Сонда Жаратқан Ийе Ибрамға:

– Сениң мийрасхорың ол емес, ал өзіннен тууылатуғын балаң болады, – деди. ⁵ Соңынан Ибрамды сыртқа шығарып былай деди:

– Аспанға кара! Егер жұлдызларды санай алсаң, оларды санап көр. Мине, сениң урпақларың да сондай көп болады.

⁶ Ибрам Жаратқан Ийеге исенди хәм Жаратқан Ийе сол исенімди әдиллик деп санады.

⁷ Соңынан Ол Ибрамға:

– Бул жерди саған меншик етип беріу ушын, сени халдейлилердің Ур қаласынан шығарған Жаратқан Ийең Мен боламан, – деди.

⁸ Бірақ Ибрам Оннан:

– О, Ийем, Жаратқан Ийе, бул жерлерди меншик етип алатуғынымды қалай билемен? – деп сорады.

⁹ Сонда Жаратқан Ийе оған:

– Маған хәр бириниң жасы үш жасар болған қашар, ешки, қошқар, және де, бир қумыры хәм кептердиң палапанын алып кел, – деди.

¹⁰ Ибрам хәммесин алып келди хәм оларды дәл ортасынан бөлип, бөлеклерди бир-бирине қарама-қарсы қойды. Ал қусларды бөлмеді. ¹¹ Сойылған маллардың денесине жыртқыш қуслар ушып келип, қона баслады, бірақ Ибрам оларды қуып жиберди.

¹² Күн батар уақытта, Ибрам терең уйқыға кетти. Сонда қорқынышлы бир қара түнек оны қоршап алды. ¹³ Жаратқан Ийе Ибрамға былай деди: «Мынаны жақсы билип қой: сениң урпақларың жат елде келгинди болып жасайды. Олар төрт жүз жыл қулылықта болып, езиўшилиқ көреді. ¹⁴ Бірақ Мен оларды қул еткен халықты жазалайман. Соннан соң, олар сол жерден көп мал-мүлік пенен шығып кетеді. ¹⁵ Ал сен ғаррылық дәўранын сүрип, өлип, жерленесең хәм тынышлық пенен ата-бабаларыңның жанына барсаң. ¹⁶ Сениң урпақларыңның тек төртинши әўлады ғана бул жаққа қайтып келеді, себеби аморлардың гүнасы еле толыў мөлшерине жеткен жоқ».

¹⁷ Күн батып, қараңғылық шөккенде, иши түтеп турған ыдыс хәм лаўлаған жалын пайда болып, бөлінген маллардың арасынан жүрип өтті. ¹⁸ Усы күни Жаратқан Ийе Ибрам менен келесим дүзип былай деди: «Мен сениң урпақларына Мысыр дәрьясынан уллы Евфрат дәрьясына шекем созылған жерди, ¹⁹ яғный кен, кениз, қадмон, ²⁰ хетт, периз, рефа, ²¹ амор, кенаан, гиргаш хәм ебус халықларының жерлерин беремен».

Ажар хәм Исмайыл

16 ¹ Ибрамның хаялы Сарай оған еле бала туўып бермеген еді. Сарайдың Ажар деген мысырлы шорысы бар еді. ² Сарай Ибрамға: «Минекей, Жаратқан Ийе мени бала туўыўдан махрум етті. Сен мениң шорым менен жат, мүмкин, ол арқалы балалы боларман», – деди.

Ибрам Сарайдың сөзине қулақ асты. ³ Солай етип, Ибрамның Кенаан жеринде жасағанына он жыл болғанда, Сарай

өзінің мысырлы шорысы Ажарды Ибрамға хаяллыққа алып берді. ⁴Ибрам Ажар менен жатқаннан соң, ол хәмледар болды. Ажар өзінің хәмледар екенлігін билгенде, ханымын менсинбей қойды.

⁵Сарай Ибрамға:

– Мениң жәбир шегіуіме сен айыптысаң. Мен өзімнің шорымды сениң қойнына салдым, ал ол өзінің хәмледар екенін билгенде, мени менсинбей қойды. Сениң менен мени арамда Жаратқан Ийенің Өзі қазылық етсин, – деди.

⁶Ибрам Сарайға:

– Шорың сениң қолында емес пе? Оған не қыламан десен де, өзің билесең, – деди.

Солай етип, Сарай Ажарға қатты азап бере баслағанлықтан, Ажар оннан қашып кетті.

⁷Жаратқан Ийенің периштеси оны шөлдегі булақтың жанынан, Шурға^а апаратуғын жолдың бойынан тауып:

⁸– Сарайдың шорысы Ажар, қаяқтан келип, қаяққа баратырсаң? – деп сорады.

Ол:

– Мен ханымым Сарайдан қашып баратырман, – деп жууап берді. ⁹Сонда Жаратқан Ийенің периштеси оған:

– Ханымыңа қайтып бар хәм оған бойсын, – деди. ¹⁰Периште дауам етип:

– Мен сениң ұрпақларыңды соншелли көбейтемен, оларды хеш ким санай алмайтуғын болады, – деди. ¹¹Жаратқан Ийенің периштеси оған және:

– Минекей, сен хәмледарсаң. Сен ұл тууасаң. Оның атын Исмайыл^б деп қоясаң. Өйткени Жаратқан Ийе сениң зарыңды еситти! ¹²Сениң ұлың қуандай болады. Ол хәммеге қарсы, хәмме оған қарсы болады хәм ол барлық тууысқанлары менен душпан болып өмир сүреді, – деди.

---

^а 16:7 *Шур* – Мысырдың шығыс шегарасындағы жер. Ажар мысырлы еді.

^б 16:11 *Исмайыл* – «Қудай еситеді» ямаса «Қудай еситсин» дегенді билдиреді.

¹³ Ажар: «Мен өзимди көрип турған Қудайды көрдим», – деп, өзи менен сөйлескен Жаратқан Ийени «Эл-Ройй»^a деп атады. ¹⁴ Сонлықтан Қадеш пенен Бередтиң арасында жайласқан бул қудық «Беер-Лахай-Ройй»^b деп аталады.

¹⁵ Ажар Ибрамға ул тууып берди. Ибрам улына Исмайыл деп ат қойды. ¹⁶ Ажар Исмайылды тууғанда, Ибрам сексен алты жаста еди.

Сүннет – келисімнің белгиси

17 ¹ Ибрам тоқсан тоғыз жаста болғанда, Жаратқан Ийе оған аян берип:

– Мен Құдирети күшлі Қудайман. Мениң жолым менен жүр хәм минсиз бол. ² Мен сениң менен Өз келисимимди дүземен хәм сениң урпақларыңды есап-сансыз қылып көбейтемен, – деди.

³ Ибрам ет-бетинен жығылды. Сонда Қудай оған былай деди:

⁴ – Мениң сениң менен дүзетуғын келисимим мынау: сен көп халықлардың бабасы боласан. ⁵ Енди сениң атың Ибрам емес, ал Ибрайым^c болады. Себеби Мен сени көп халықлардың бабасы қыламан. ⁶ Мен сениң нәсилинди сансыз етип көбейтип, сеннен халықлар дөретемен. Сениң урпағыңнан патшалар келип шығады. ⁷ Мен сениң менен хәм сеннен кейинги урпақларың менен әуладтан-әуладқа өлетуғын мәнгилик келисим дүземен: Мен сениң хәм сеннен кейинги урпақларыңның Қудайы боламан. ⁸ Хәзир өзиң келгинди болып жасап атырған пүткил Кенаан жерин саған хәм сеннен кейинги урпақларыңа мәнгиге меншик етип беремен хәм Мен олардың Қудайы боламан.

⁹ Қудай Ибрайымға және былай деди:

a 16:13 *Эл-Ройй* – «мени көрип турған Қудай» дегенди билдиреди.

b 16:14 *Беер-Лахай-Ройй* – «мени көрип турған Тири Қудайдың қудығы» дегенди билдиреди.

c 17:5 *Ибрам... Ибрайым* – еврейшеде Ибрам «уллы әке», ал Ибрайым – «көплердин әкеси» дегенди билдиреди.

– Ал сен хәм сеннен кейинги урпақларың Мениң келисимимди әўладтан-әўладқа сақлаўыңыз тийис. ¹⁰ Мениң сениң менен хәм сениң урпақларың менен дүзген келисимим, яғный сизлер орынлаўыңыз керек болған келисим мынаў: сизлердиң араңыздағы хәр бир ер адам сүннет етилиўи тийис. ¹¹ Сизлер сүннет етилиўиңиз шәрт. Сүннет арамыздағы келисимниң белгиси болады. ¹² Хәр бир ер бала, соның ишинде үйиңизде туўылған ямаса урпағыңыздан болмай, қандай да бир шет елли адамнан сатып алынған қулар сегиз күнлигинде сүннет етилсин. Бул әўладтан-әўладқа даўам етсин. ¹³ Олар үйиңде туўылған болса да, сатып алынған болса да, сүннет етилиўи шәрт. Денениздеги бул белги Мениң мәңгилик келисимимниң белгиси болады. ¹⁴ Сүннет етилмеген хәр бир еркек өз халқы арасынан шығарылып жиберилсин. Өйткени ол келисимди бузған болады.

¹⁵ Қудай Ибрайымға және былай деди:

– Ендигиден былай, хаялыңды Сарай деп емес, ал Сара^а деп шақыр. ¹⁶ Мен оны жарылқайман хәм ол арқалы саған бир ул беремен. Мен оны жарылқайман хәм ол халықлардың анасы болады. Оннан халықлардың патшалары келип шығады.

¹⁷ Ибрайым ет-бетинен жығылды. Ол өзинше: «Жүз жасар фаррыдан бала туўыла ма? Тоқсан жасар Сара бала туўа ма?» – деп күлди. ¹⁸ Соң ол Қудайға:

– Хеш болмаса, Исмайылым алдында аман жүргей, – деди.

¹⁹ Сонда Қудай оған былай деди:

– Як, хаялың Сара саған ул туўып береді. Сен оның атын Ысақ деп қоясаң. Мен оның менен хәм оның урпақлары менен мәңгилик келисимимди дүземен. ²⁰ Ал Исмайылға келсек, сениң ол туўралы айтқанларыңды еситтим. Мен оны жарылқап, өсип-өндиремен хәм урпақларын есап-сансыз қылып көбейтемен. Исмайылдан он еки көсем келип шығады. Мен оннан уллы халық дөретемен. ²¹ Бирақ Мен Өз келисимимди

---

^а 17:15 *Сарай... Сара* – еврейшеде бул еки ат та «ханбийке» деген мәнисти билдиреди.

келесі жылы ұсынғай ұақытта Сараның тууатуғын ұлы Ысақ пенен дүземен.

²² Құдай Ибрайым менен сөйлесіп болғаннан кейін, жоқарыға көтеріліп кетті.

²³ Ибрайым Құдайдың айтқанындай, сол күні-ақ үйіндегі барлық еркеклерді: ұлы Исмайылды, үйінде тууылған хәм сатып алынған ер адамлардың хәммесін сүннет еттирді. ²⁴ Ибрайым өзі сүннет етилгенде, тоқсан тоғыз жаста, ²⁵ ал ұлы Исмайыл он үш жаста еді. ²⁶ Ибрайым хәм оның ұлы Исмайыл да сол күні-ақ сүннет етилді. ²⁷ Олар менен бірлікте Ибрайымның үйіндегі барлық еркеклер: сол үйде тууылғанлар хәм шет еллі адамлардан сатып алынған қулар да сүннет етилді.

Құдайдың Ибрайымға ұл беріуді үәде етіуі

18 ¹ Күннің жәзірама ыссы ұақтында, Ибрайым шатырдың кирер аұзында отырған еді. Сонда оған Мамре емензарының қасында Жаратқан Ййе көрінді. ² Ибрайым басын көтеріп қарағанда, қарсы алдында үш адамның турғанын көрді. Ол дәрхал отырған орнынан ұшып турды да, оларды қарсы алыуға асықты хәм жерге дейін ийіліп, тәжим етті.

³ Соңынан Ибрайым былай деді:

– Мырзам, егер мен мийриминізге ерискен болсам, мендей қулыңызды шетлеп өтпең. ⁴ Аяқларыңызды жууыуыңыз ұшын аз-маз суу алдырайын. Мына теректің астында дем алыңлар. ⁵ Мендей қулыңыз тәрепке жолыңыз түскен екен, хәлленип алыуыңыз ұшын, жейтуғын бір нәрселер әкелейін. Соң жолыңызды дауам етерсіз.

Олар:

– Яқшы, өзің айтқанындай қыла бер, – деді.

⁶ Ибрайым асығыслық пенен шатырға, Сараның қасына келип, оған:

– Тез жақсы ұннан үш табақ^а қамыр ийлеп, пәтир пир, – деді.

---

^а 18:6 *Үш табақ* – еврейше «үш сеа», ол шама менен 20 килограммға тең келеді.

⁷ Соңынан Ибрайым падаға жуўырып барды да, бир жас хәм жақсы баспақты алып, оны хызметши жигитке берди. Жигит оны тез таярлаўға киристи. ⁸ Ибрайым сүзбе, сүт хәм писирилген баспақ гөшин әкелип, қонақлардың алдына қойды. Олар аўқатланып отырғанда, Ибрайым олардың қасында, теректің астында турды.

⁹ Олар Ибрайымнан:

– Хаялың Сара қаяқта? – деп сорады.

– Усы жерде, шатырда, – деп жуўап берди Ибрайым.

¹⁰ Сонда олардың бири оған:

– Келеси жылы усындай ўақытта Мен сениң жаныңа сөзсиз қайтып келемен, сол ўақытта Сара уллы болады, – деди.

Ал Сара Оның арт бетинде, шатырдың кирер аўзында тыңлап турған еди. ¹¹ Ибрайымның да, Сараның да әлле қашан жасы өтип, қартайып қалған еди. Сара бала туўыў жасынан өткен еди. ¹² Сонлықтан Сара ишинен күлип: «Қартайып қалған болсам, бундай хәзликке бөлене алар ма екенмен? Оның үстине мырзам да қартайған», – деп ойлады.

¹³ Сонда Жаратқан Ийе Ибрайымға:

– Сара не ушын: «Мен ҳақыйқаттан да, қартайғанда бала туўа аламан ба?» – деп күлди. ¹⁴ Жаратқан Ийе ушын мүмкин емес нәрсе бар ма? Мен белгиленген ўақытта, келеси жылы усындай ўақытта жаныңа қайтқанымда, Сара уллы болады, – деди.

¹⁵ Сара қорқып кетип:

– Күлгеним жоқ, – деп өтирик сөйледи.

Бирақ Ол:

– Яқ, күлдің, – деди.

Ибрайымның Содом ушын жалбарыныўы

¹⁶ Адамлар сол жерден шығып, төменге, Содомға қарай кетти. Ибрайым да оларды шығарып салыў ушын бирге жүрди. ¹⁷ Сонда Жаратқан Ийе былай деди: «Мен ислейжақ исимди Ибрайымнан жасыраман ба? ¹⁸ Ибрайымнан уллы хәм күшли халық келип шығып, жер жүзиндеги барлық халықлар ол арқалы жарылқанатуғыны сөзсиз-ғо. ¹⁹ Туўры хәм

әдил ислерди ислеп, жолым менен жүриўди балаларына хәм урпақларына буйырсын деп, Мен Ибрайымды таңладым. Солай етип, Мен оған берген сөзимди орынлайман».

²⁰ Соңынан Жаратқан Ийе және былай деди: «Содом хәм Гомора себепли шегилген налалар оғада көп хәм олардың гүнәлары да жүдә аўыр. ²¹ Енди Мен төменге түсип, олардың ислеген ислериниң Мен еситкендей дәрежеде жаман ба екенлигин көрейин. Егер олай болмаса, оны да билейин».

²² Еки адам бурылып, Содомға қарай кетти. Бирақ Ибрайым Жаратқан Ийениң алдында турып қалды. ²³ Соңынан ол Жаратқан Ийеге жақынырақ келип былай деди:

– Сен хақ адамды нахақ адам менен бирге қырып тасламақшымысан? ²⁴ Мүмкин, бул қалада елиў хақ адам бар шығар? Сен хақыйқаттан да, сол жерди ишиндеги елиў хақ адам ушын кеширмей, қырып таслайжақсан ба? ²⁵ Булай ислеўден аўлақ бола гөр! Хақ адам менен нахақ адамның тәғдирин бирдей қылып, хақ адамды нахақ адамға қосып өлтириўден аўлақ болғайсан! Пүткіл дүньяны Хүким етиўши әдил болыўы керек емес пе?

²⁶ Жаратқан Ийе оған:

– Егер Мен Содомнан елиў хақ адам тапсам, олар ушын сол жерди кеширемен, – деп жуўап берди.

²⁷ Сонда Ибрайым даўам етип:

– Мен топырақ хәм күл сыяқлы биреў болсам да, жүрек етип, О Ийем, Саған сөйлеп атырман: ²⁸ егер хақ адам елиў болыўы ушын бесеўи жетпесе, сол бесеўи ушын Сен пүткіл қаланы жоқ етесең бе? – деди.

– Яқ, егер ол жерден қырық бес хақ адам тапсам, оны жоқ етпеймен, – деди Қудай.

²⁹ Ибрайым және:

– Егер ол жерден қырық хақ адам табылса ше? – деди.

Ол:

– Егер қырық хақ адам табылса да, олай ислемаймен, – деди.

³⁰ Сонда Ибрайым:

– О, Ийем, айтатуғын сөзиме ашыўланба, бирақ егер ол жерден отыз хақ адам табылса ше? – деди.

Қудай Ибраһымға:

– Егер ол жерден отыз хақ адам табылса да, олай іслемей-мен, – деди.

³¹ Ибраһым тағы:

– О, Ийем, мен Саған сөйлеуіге жүрек еттім: ал егер ол жерде тек жигирма хақ адам табылса ше? – деди.

Ол Ибраһымға:

– Жигирмасы үшін да қаланы жоқ етпеймен, – деди.

³² Соңынан Ибраһым былай деди:

– О, Ийем, мен және бір мәртебе сөйлесем ашыұланба: егер ол жерден тек ғана он адам табылса ше?

Ол:

– Он адам үшін да қаланы жоқ етпеймен, – деп жууап берді.

³³ Жаратқан Ийе Ибраһым менен сөйлесіп болғаннан кейін, сол жерден кетті. Ибраһым да өз үйіне қайтты.

Содом хәм Гомора қалаларының қыйратылығы

19 ¹ Кеш болғанда, екі периште Содомға келді. Лут қала дәруазасының жанында отырған еді. Лут оларды көргенде, күтип алыу үшін орнынан турды да, маңлайы жерге тийгенше ийилип, тәжим етті хәм оларға:

² – Мырзалар, қулыңыздың үйіне кириңдер. Аяқларыңызды жууыңлар хәм бизикинде қонып қалыңдар. Соңынан ерте азанда тұрып, жолыңызды дауам етерсиз, – деди.

Олар:

– Яқ, бизлер түнди қала майданында өткіземиз, – деди.

³ Бірақ Лут жалынып қоймағанлықтан, олар Лутқа ерип, оның үйіне келді. Лут олар үшін аұқат таярлады хәм ашытқысыз нан писирді. Олар аұқатланды.

⁴ Олар еле жатып үлгермей атырып, Содом қаласының хәм-ме тәрәпинен барлық еркектер, жаслардан баслап ғаррыларға шекем Луттың үйін қоршап алды. ⁵ Олар Лутты шақырып:

– Бүгін кеште саған келген адамлар қай жерде? Оларды бизлерге шығарып бер, олар менен жатайық, – деди.

⁶ Лут сыртқа шығып, арқасынан қапыны жапты да, ⁷ оларға былай деди:

– Туўысқанлар, бундай зулымлықты ислемендер! ⁸Мине-кей, мениң еркек қолы тиймеген екі қызым бар. Мен оларды сизлерге шығарып берейин. Оларға қәлегениңизди ислеңдер. Тек бул адамларға қол тийгизбендер, өйткени олар үйимнен баспана тапқан қонағым-ғо!

⁹ Сонда олар:

– Хәй, жолды босат! Өзиң келгинди болып, қазылық та қылмақшымысан. Бизлер енди саған бетерин көрсетемиз, – деди де, Лутты бар күши менен ийтерип, қапыны сындырмақшы болды.

¹⁰ Бірақ иштеги адамлар қолларын созып, Лутты үйдин ишине киргизди де, қапыны жаўып таслады. ¹¹ Ал есик алдында тұрған адамлардың үлкени-кишисин соқыр етип таслады. Олар есикти де таба алмай қалды.

¹² Соңынан иштеги екі адам Лутқа былай деди:

– Бул жерде баска кимиң бар? Күйеу балаларың, улларың, қызларың хәм қалада өзине дерек ким болса да, хәммесин бул жерден алып шық. ¹³ Себеби бизлер бул жерди жоқ етпекшимиз. Бул халық үстинен Жаратқан Ийеге жетип барған шағымлар жүдө көп. Ол бизлерди қаланы жоқ қылыу ушын жиберди.

¹⁴ Лут сыртқа шықты да, болажақ күйеу балаларына барып:

– Дәрхал бул жерден кетиндер! Өйткени Жаратқан Ийе бул қаланы жоқ етпекши, – деди.

Деген менен, олар Лутты хәзиллесип атыр деп ойлады.

¹⁵ Таң атқанда, периштелер Лутты асықтырып:

– Хаялынды хәм екі қызыңды ал да, тез бул жерден кет! Болмаса, қала жазаланғанда, сен де бирге өлип кетесен! – деди.

¹⁶ Ал Лут еле екиленип тұрған еди. Лутқа Жаратқан Ийениң мийрими түскенликтен, периштелердин өзлери Луттың, оның хаялының хәм қызларының қолларынан услап, қаладан шығарды.

¹⁷ Оларды сыртқа шығарыудан-ақ, периштелердин бири Лутқа:

– Кейниңе бурылып қарама. Бул тегисликлердин хеш бир жеринде иркилмей, таўға қаш, болмаса өлесен, – деди.

¹⁸ Бірақ Лут оларға:

– Яқ, мырзалар! ¹⁹Мине, қулыңыз болған мен сизлердің мийримиңізге еристим хәм сизлер жанымды қутқарып, үлкен жақсылық қылдыңыз. Бірақ мен тауға жете алмайман, себеби апатқа ушырап, өлип қаламан. ²⁰Әне, қашып жете алғандай, кишкене бір қала бар екен. Ол кишкене қала-ғо! Мен жанымды сақлап қалыуым ушын, сол қалаға қашып бара қояйын, – деп өтінди.

²¹Олардың бири Лутқа:

– Яқшы, сениң бул тилегинди де қабыл етемен. Сен айтқан сол қаланы қыйратпайман. ²²Тез сол жерге қашып бар! Өйткени сен сол жерге барып жетпегениңше, Мен хеш нәрсе ислей алмайман, – деди.

Сол себептен бул қала Соар^а деп аталады.

²³Лут Соарға жетип келгенде, әлле қашан қуяш шыққан еди. ²⁴Жаратқан Ийе Содом хәм Гомора үстине аспаннан отлы күкирт жаудырды. ²⁵Ол бул қалаларды, пүткил тегисликти, ол жерде жасаушылардың хәммесин хәм жердеги барлық өсимликлерди жоқ етті. ²⁶Бірақ Луттың хаялы артына бурылып қарап, дузға айланып, қатып қалды.

²⁷Ибрайым азанда ерте турып, бурын өзи Жаратқан Ийениң алдында турған жерге келди. ²⁸Ол Содом менен Гомораға хәм пүткил тегисликке қарап, жердің ошақ сыяқлы түтеп турғанын көрди.

²⁹Солай етип, Қудай тегисликтеги қалаларды қыйратқан уақытта Ибрайымды еске алды хәм Лут жасаған қалаларды қыйратқанда, Лутты аман сақлап қалды.

Лут хәм оның қызлары

³⁰Лут Соарда қалыудан қорққанлықтан, еки қызы менен бирге қаладан шығып, тауға кетти. Ол еки қызы менен бирге бір үңгирде жасай баслады.

³¹Бир күни үлкен қызы кишкенесине былай деди:

– Әкемиз қартайып қалды. Бул дүньяның әдети бойынша, бизлерге үйленетуғын бул дөгеректе бирде бир еркек жоқ.

---

^а 19:22 Соар – «кишкене» дегенди билдиреди.

³² Кел, әкемізге шарап ишкізип, оның менен жатайық хәм әкеміз арқалы нәсилімізді жалғастырайық.

³³ Олар сол күни түнде әкесіне шарап ишкізді хәм үлкен қызы әкесінің жанына кирип, оның менен жатты. Бірақ әкесі қызының қашан жатып, қашан тұрғанын билмеді.

³⁴ Келесі күни үлкен қызы кішкенеіне:

– Өткен түнде мен әкем менен жаттым. Оған бүгін түнде де шарап ишкізейік хәм сен барып, әкеміз бенен жат. Солай етип, әкеміз арқалы нәсилімізді жалғастырайық, – деді.

³⁵ Сол күни түнде олар әкесіне және шарап ишкізді хәм кішкене қызы әкесінің жанына кирип, оның менен жатты. Бірақ әкесі қызының қашан жатып, қашан тұрғанын билмеді.

³⁶ Солай етип, Луттың екі қызы да әкесінен хәмледар болды. ³⁷ Үлкен қызы ул тууып, оған Моаб деп ат қойды. Ол – хәзіргі моаб халқының бабасы. ³⁸ Кішкене қызы да ул тууып, оған Бен-Аммий деп ат қойды. Ол – хәзіргі аммон халқының бабасы.

Ибраһым хәм Абимелех патша

20 ¹ Ибраһым Мамреден Негеб жеріне көшіп, Қадеш хәм Шур аралығында жасады. Соңынан бір қанша уақыт Герарда қалды. ² Ол хаялы Сараны: «Ол мениң қарындасым», – деді. Сонлықтан Герар патшасы Абимелех адам жиберіп, Сараны алдыртты. ³ Бірақ Қудай бір күни түнде Абимелехтің түсіне еніп:

– Сен бул хаялды алғаның ушын өлесен, себебі оның күйеуі бар, – деді.

⁴ Абимелех еле Сараға жақынлаған жоқ еді. Ол:

– О, Ийем! Сен айыпсыз адамларды жоқ етпекшімисен?

⁵ Ибраһымның өзі маған оны қарындасым деп айтты-ға. Хаялы да: «Ол мениң әжағам», – деген еді. Бул исте мениң хұжданым таза, қолларым да хадал, – деді.

⁶ Сонда Қудай түсінде оған былай деді: «Ауа, сениң хұжданыңның таза екенін билемен. Сонлықтан сени Маған

қарсы гүна іслеуден сақлап, хаялға қол тийгизиуіңе жол қоймадым. ⁷ Ал енді хаялды күйеуіне қайтып бер. Өйткени ол – пайғамбар. Ол сен ушын дуға етеди, сонда сен өлмейсең. Бірақ билип қой: егер сен хаялды күйеуіне қайтарып бермесен, онда өзің де, барлық адамларың да өлесіздер».

⁸ Абимелех азанда ерте турды да, өзінің барлық хызметкерлерін жыйнап, оларға болған ұақыяны айтып берди. Олар қатты қорқып кетти. ⁹ Абимелех Ибрайымды шақыртып, оған былай деди:

– Сен неге бизлерге булай іследің? Мени хәм мениң патшалығымды бундай үлкен гүнаға батырғандай, мен саған не жаманлық қылған едим? Сен маған іслеуге болмайтуғын іслерди іследің, – деди. ¹⁰ Соңынан ол Ибрайымнан:

– Бул исти қандай мақсетте іследің? – деп сорады. ¹¹ Ибрайым былай деп жууап берди:

– Мен бул жерлерде адамлар хеш Қудайдан қорқпайды хәм хаялым ушын мени өлтириуі мүмкин деп ойладым. ¹² Хәқыйқатында да, ол – мениң қарындасым. Бизлердің әкеміз бир, аналарымыз басқа болғанлықтан, мен оған үйленген едим. ¹³ Қудай маған әкемнің үйін қалдырып, еллерди гезиуди буйырғанда, мен өз хаялыма: «Маған жақсылық ісле: қай жерге барсақ та, мени әжағам деп айт», – деп айтқан едим.

¹⁴ Сонда Абимелех Ибрайымға қой, сыйыр, қул хәм шорыларды сауғаға берди. Ол Сараны да қайтарып берди хәм ¹⁵ Ибрайымға былай деди:

– Мениң жерлерім сениң көз алдында: қай жерди қәле-сең, сол жерде жаса. ¹⁶ Ал Сараға былай деди: – Минекей, мен әжағана мың шекел гүмис берип атырман. Бул жаныңдағы адамлар алдында сениң намысыңның таза екенін көрсететугын дәлил болады. Хәмме сениң айыпсыз екеніңди билсин.

¹⁷ Сонда Ибрайым Қудайға дуға етти хәм Қудай Абимелехке, оның хаялына хәм шорыларына шыпа берди. Олар және тууатуғын болды. ¹⁸ Себеби Ибрайымның хаялы Сара себепли Жаратқан Ийе Абимелехтің үйіндеги барлық хаялларды бала туумайтуғын етип таслаған еди.

Ысақтың тууылыуы

21 ¹Жаратқан Ийе Өзи айтқанындай, Сараға нәзерин түсирип, Өз үдесин орынлады. ²Сара хәмледар болды хәм ол Ибрайымға қартайған шағында, Қудай белгилеген ўақытта ул туўып берди. ³Ибрайым туўылған баласына, яғный Сара туўып берген улына Ысақ^а деп ат қойды. ⁴Қудайдың өзине буйырғанындай, Ибрайым улы Ысақты сегиз күнлигинде сүннет еттирди. ⁵Ысақ туўылғанда, Ибрайым жүз жаста еди.

⁶Сара былай деди: «Қудай маған күлки сыйлады. Буны еситкенлердің хәммеси мениң менен бирге күледи». ⁷Және де: «Ким Ибрайымға: „Сара бала емизеди“, — деп айта алған болар еди? Өйткени Ибрайым қартайғанда, мен оған ул туўып бердим-ғо», — деди.

Ажар менен Исмайылдың қуўылыуы

⁸Ысақ үлкейип, емшектен шығарылған күни Ибрайым үлкен зыяпат берди. ⁹Бирақ Сара мысырлы Ажардың Ибрайымға туўып берген улы Исмайылдың Ысақты мазақ етип атырғанын көргенде, ¹⁰Ибрайымға: «Бул шорыны баласы менен бирге қуўып жибер. Себеби шорының улы мениң улым Ысақ пенен теңдей мийрасхор болмасын», — деди.

¹¹Бул гәп Ибрайымға аўыр тийди. Өйткени Исмайыл да оның улы еди. ¹²Бирақ Қудай Ибрайымға былай деди:

— Сен баланы хәм шорынды қайғырма! Сара не айтса, соны исле, себеби сениң урпағың Ысақ арқалы даўам етеди. ¹³Бирақ шорынның улынан да Мен бир халық шығараман, өйткени ол да сениң урпағын.

¹⁴Ертеңине таң азанда, Ибрайым нан хәм бир мес суў алды да, оларды Ажардың ийнине салды хәм оны баласы менен қосып шығарып жиберди. Ажар кетип баратырып, Беер-Шеба шөлинде адасып қалды.

¹⁵Местеги суў таўсылғанда, Ажар баласын бир путаның астында қалдырды да: ¹⁶«Баламның қалай өлетуғынын көр-

^а 21:3 *Ысақ* — «күледи» дегенди билдиреди.

мейин», – деп арырақ кетті хәм бир оқ жетирим жерге барып отырып, дад салып жылай баслады.

¹⁷ Қудай баланың жылағанын еситті хәм Оның бир периштеси Ажарға аспаннан дауыслап: «Хәй, Ажар, саған не болды? Қорқпа, Қудай балаңның жатырған жеринен оның жылағанын еситті. ¹⁸ Бар да, баланы турғызып, оны қолынан жетеле. Мен оннан уллы халық жаратаман», – деди.

¹⁹ Соңынан Қудай Ажардың көзін ашты хәм ол бир қудықты көрди. Ол барып, месин суўға толтырды да, баласына суў ишкізди.

²⁰ Солай етип, Қудай бала менен бирге болды. Ол өсип, шөлде жасады хәм мерген болды. ²¹ Исмайыл Паран шөлінде жасап атырған ўақтында, анасы оған Мысырдан бир қызды хаяллыққа алып берди.

Ибрайым менен Абимелехтиң келисим дүзиўи

²² Сол ўақытлары Абимелех хәм оның сәркәрдасы Пихол Ибрайымға былай деди:

– Хәр бир исинде Қудай сениң менен бирге. ²³ Сонлықтан сен мени, перзентлеримди хәм урпақларымды да алдамайман деп, Қудай алдында ант иш. Мен саған қандай жақсылық еткен болсам, сен де маған хәм өзін келгинди болып жасап атырған елге сондай жақсылық ет.

²⁴ Ибрайым:

– Мен ант ишемен, – деди.

²⁵ Соңынан Ибрайым Абимелехке адамларының бир қудықты тартып алғаны хәққинда айтып, шағым етті. ²⁶ Ал Абимелех оған:

– Мен буны кимнің ислегенин билмеймен. Сен маған хеш нәрсе айтпаған едиң. Мен бул хәққинда хәзир еситип турман, – деди.

²⁷ Кейин Ибрайым Абимелехке қой хәм сыйырлар сауға етті хәм екеўи келисим дүзди. ²⁸ Ибрайым сүриўден жети урғашы қозыны айырып қойды. ²⁹ Абимелех оннан:

– Бул жети урғашы қозыны айырып қойыўыңның мәни-си не? – деп сорады.

³⁰ Ибрайым оған:

– Бул қудықты мениң қаздырғанымның дәлилі сыпатында, мына жеті урғашы қозыны мениң қолымнан қабылет, – деди.

³¹ Сөйтiп сол жер Беер-Шеба^а деп аталды, өйткени олар екеуі сол жерде ант ишiскен едi. ³² Беер-Шебада келiсiм дүзгеннен соң, Абимелех хәм оның сәркәрдасы Пихол Филлист жерине қайтып кеттi.

³³ Ибрайым Беер-Шебада бир тамариск^б ағашын тиктi хәм сол жерде мәнгилик Қудай Ийеге сыйынды. ³⁴ Ибрайым Филлист жеринде келгинди болып көп ұақыт жасады.

Ибрайымның сыналыұы

22 ¹ Бир қанша ұақыттан кейин, Қудай Ибрайымды сынады. Қудай оған:

– Ибрайым! – деди.

Ибрайым:

– Ләббәй! – деди.

² Сонда Қудай оған:

– Өзиңнің сүйикли жалғыз улың Ысақты алып, Мория жерине бар. Ол жерде, Мен саған көрсететуғын таўлардың биринде оны қурбанлыққа шалып, жағып жибер, – деди.

³ Ибрайым ертеңине азанда ерте турып, ешегине жүклерди артты. Ол өзи менен бирге еки хызметши баласын хәм улы Ысақты алды. Қурбанлық ушын отын шаұып болып, Қудайдың өзине айтқан жерине барыұ ушын жолға шықты.

⁴ Үшинши күни Ибрайым көз таслап, айтылған орынды узақтан көрди. ⁵ Ибрайым хызметшилерине:

– Сизлер усы жерде ешек пенен бирге қалыңлар. Ал бизлер баламыз екеұимиз ана жерге барып, Қудайға сыйынамыз хәм сизлерге қайтып келемиз, – деди.

^а 21:31 *Беер-Шеба* – «ант қудығы» ямаса «жетиниң қудығы» дегенди билдиреди.

^б 21:33 *Тамариск* – жыңғылға уксаған, бирақ оннан бийик хәм сулыұ терек.

⁶ Ибраһым қурбанлық үшін шауылған отынларды баласы Ысаққа арқалатып, өзі от пенен пышақты алды. Соңынан екеуі бірге жүріп кетті. ⁷ Кетіп баратырып, Ысақ әкесіне:

– Аға! – деди.

– Ләббәй, улым, – деди Ибраһым.

Ысақ оннан:

– Минекей, от хәм отын бар. Бірақ жандырылатуғын қурбанлық үшін берилетуғын қозы қәне? – деп сорады.

⁸ Ибраһым:

– Улым, жандырылатуғын қурбанлық болатуғын қозыны Қудайдың Өзі жеткізеді, – деп жууап берді.

Сөйтп олар екеуі жолын дауам етті.

⁹ Олар Қудайдың Ибраһымға айтқан жеріне жетіп келгенде, Ибраһым қурбанлық орын қурып, оның үстіне отынларды қалады. Кейін улы Ысақты байлап, қурбанлық орындағы отынлардың үстіне жатқызды. ¹⁰ Ибраһым баласын бауызламақшы болып, пышақты алды. ¹¹ Бірақ Жаратқан Иіенің бір периштесі аспаннан дауыслап:

– Ибраһым! Ибраһым! – деди.

– Ләббәй, – деди ол.

¹² Периште оған:

– Балаға қол көтерме, оған хеш нәрсе іслеме. Енді мен сенің Қудайдан қорқатуғыныңды билдим. Себебі сен Менен жалғыз улыңды да аямадың, – деди.

¹³ Ибраһым басын көтеріп, пұталыққа шақысынан илинип турған қошқарды көрді. Ол барып, қошқарды әкелді де, улының орнына қошқарды қурбанлық үшін шалып, жағып жиберді. ¹⁴ Солай етип, Ибраһым сол орынды Яхәе-Ире^а деп атады. Сонлықтан усы күнге дейін: «Жаратқан Иіе тауында өзі жеткізеді», – деп айтылады.

¹⁵ Жаратқан Иіенің периштесі екінші рет Ибраһымға аспаннан дауыслап ¹⁶ былай деди: «Жаратқан Иіе былай дейди: „Өз атым менен ант ишемен, сен бул исти ісле, жалғыз

---

^а 22:14 *Яхәе-Ире* – «Жаратқан Иіе көреді», яғнай «Жаратқан Иіе жеткереди» дегенди билдиреди.

улынды да аямадың, ¹⁷ сонлықтан Мен сени үсти-үстине жарылқайман. Урпақтарыңды аспандағы жұлдызлар хәм теңиз жағасындағы кумлар сыяқлы үсти-үстине көбейтемен. Сениң урпақтарың душпанларыңның қалаларына ийелик етеди. ¹⁸ Маған бойсынғаның ушын, урпақтарың арқалы жер жүзиндеги барлық халықлар жарылқанады“».

¹⁹ Соннан кейин, Ибраһым хызметшилериңиң жанына қайтып келди. Олар бирликте Беер-Шебаға қарай кетти. Ибраһым сол жерде жасап қалды.

Нахордың урпақлары

²⁰ Бир қанша ўақытлардан соң, Ибраһымға: «Туўысканың Нахорға хаялы Милка уллар туўып берди», – деген хабар жетип келди. ²¹ Милка туңғышы Усты, оның иниси Бузды, Арамның әкеси Кемуелди, ²² Кеседти, Хазоны, Пилдашты, Идлафты хәм Бетуелди дүньяға келтирди. ²³ Ал Бетуелден Ребекка туўылды. Усы сегиз улды Ибраһымның туўысканы Нахорға Милка туўып берди. ²⁴ Нахордың Реума деген тоқалы да оған Тебах, Гахам, Тахаш хәм Мааха деген балаларды туўып берди.

Сараның қайтыс болыўы

23 ¹ Сара бир жүз жигирма жети жыл өмир сүрди. ² Ол Ке-наан жериндеги Кирят-Арбада, яғный хәзирги Хебронда қайтыс болды. Ибраһым Сара ушын жылап, аза тутты. ³ Соңынан ол хаялының денесиниң қасынан шығып, хеттлерге:

⁴ – Мен араңызда келгинди хәм жат адамман. Өз мархұмымды жерлеп, мазар қылыўым ушын, жериңизден маған азмаз сатыңлар, – деди.

⁵ Хеттлер Ибраһымға былай деп жуўап берди:

⁶ – Мырза, бизлерди тыңлаңыз. Сен бизлердиң арамыздағы күшли бир төресиз. Мархұмыңызды қәбирлеримиздиң ең жақсысына апарып қойыңыз. Мархұмыңызды қойыўыңыз ушын, бизлердиң хеш биримиз де қәбиримизди аямаймыз.

⁷ Сонда Ибраһым сол елдиң халқы болған хеттлерге тәжим етип ⁸ былай деди:

– Егер сизлер мениң өз мархумымды жерлеуіме қайыл болсаңыз, онда мени тыңлап, мен үшін Сохардың улы Эфроннан өтিনিш етиңдер. ⁹Ол өз атызының шетіндегі Махпела үңгирин маған сатсын. Сол үңгирди мазарға айландырыуым үшін, мен сизлердің алдыңызда үңгирдің қунын толық төлеймен.

¹⁰Хетт халқынан болған Эфрон өз халқының арасында отырған еді. Ол қала дәрұазасының алдына жыйналған барлық хеттлерге еситтиріп, Ибрайымға:

¹¹– Яқ, мырзам, мени тыңлаң. Мен үңгирге қоса атызды да беремен. Мен өз халқымның алдында оны сизге беремен. Мархумыңызды жерлей берің, – деп жууап берди.

¹²Ибрайым сол жердің халқының алдында тәжим етті хәм ¹³хәммеге еситтиріп, Эфронға:

– Өтিনিш, мени тыңлаңыз, атыз үшін ақша төлейин. Оны қабыл етиң. Мен мархум хаялымды сол жерге жерлейин, – деди.

¹⁴Сонда Эфрон Ибрайымға:

¹⁵– Яқшы, мырзам, мени тыңлаң. Жердің бақасы төрт жүз гүмис шекел^а. Төрт жүз шекел гүмис туратуғын бир бөлек жер бизлердің арамызда не болыпты? Мархумыңызды жерлей берің, – деп жууап берди.

¹⁶Ибрайым ыразы болып, Эфрон хеттлердің алдында еситтиріп айтқан төрт жүз шекел гүмисти саудада қолланылатуғын өлшем бойынша тәрзиге салып, өлшеп берди.

¹⁷Солай етип, Мамреге жақын жердегі Махпелада орналасқан Эфронның атызы, ондағы үңгир хәм ол жерде өсіп тұрған барлық тереклер ¹⁸Ибрайымның меншигине айланды. Буған қала дәрұазасының алдына жыйналған барлық хеттлер гүға болды.

¹⁹Соннан кейин, Ибрайым хаялы Сараны Кенаан жеріндегі Мамреге, яғнай Хебронға жақын жердегі Махпела атызындағы үңгирге қойды. ²⁰Солай етип, хеттлерден алынған атыз хәм ондағы үңгир мазар сыпатында Ибрайымның мүлкине айланды.

---

^а 23:15 Төрт жүз гүмис шекел – шама менен 4,5 кг.

Ысақтың үйленіуі

24 ¹Ибрайым қартайып, біраз жасқа барып қалған еді. Жаратқан Ийе оны хәр тәрөплеме жарылқап қойған еді. ²Ибрайым үйіндегі хэмме нәрсени басқаратуғын бас хызметшисине былай деди:

– Қолыңды санымның астына қойып^а, ³аспан хэм жердің Қудайы болған Жаратқан Ийе хақы ант ишиуінди кәлеймен: мен араларында жасап атырған кенаан халқынан улыма қыз алма. ⁴Ал улым Ысаққа қыз алыуы ушын мениң елиме, ағайын-тууғанларыма бар.

⁵Хызметши Ибрайымнан:

– Егер қыз мениң менен бирге бул елге келиуді кәлемесе ше? Онда улыңызды өзиниз шығып кеткен елге апарыуым керек пе? – деп сорады.

⁶Ибрайым оған былай деди:

– Яқ, улымды хасла ол жерге апара гөрме! ⁷Мени өз әкемнің үйинен, тууылған елимнен алып шығып: «Бул жерди сениң урпақларыңа беремен», – деп ант ишкен аспанның Қудай Ийеси сениң алдыңнан Өз периштесин жибереди хэм сен сол жерден улыма қыз алып келесен. ⁸Егер қыз сениң менен бирге келиуді кәлемесе, онда сен маған берген бул антыңнан азат боласан. Тек улымды ол жерге апара гөрме!

⁹Солай етип, хызметши хожайыны Ибрайымның санының астына қолын қойып, айтылғанды ислеуге ант ишти.

¹⁰Соңынан хызметши хожайынының түйелеринен онын хэм хәр қыйлы қымбат бахалы затларынан алып, жүрип кетти. Ол Арам-Нахарайымдағы^б Нахор жасайтуғын қалаға жетип

^а 24:2 *Қолыңды санымның астына қойып* – бул ис-хәрекет берилген анттың жүдә әхмийетли екенлигин хэм бузылмас ант екенлигин билдиреди.

^б 24:10 *Арам-Нахарайым* – еврейше мәниси «Еки дәрьяның Арамы». Бул Евфрат дәрьясының шығысында, хәзирги Сирия мәмлекетинин арқа тәрөпинде жайласқан жерлер. Ибрайымның базы ағайинлери усы жерде жасаған. Арам-Нахарайым және де Паддан-Арам (25:20 қа қараң) хэм Паддан (48:7) атлары менен танылған.

келді. ¹¹ Хызметши түйелерін қала сыртындағы қудықтың қасына шөктірді. Бул хаял-қызлар суў алыў ушын шығатуғын кешки пайыт еді.

¹² Сонда хызметши былай деп дуўа етті: «О, Жаратқан Ийе, хожайыным Ибрайымның Қудайы! Бүгін маған әўмет беріп, хожайыным Ибрайымға жақсылық ислей гөр! ¹³ Мине, мен қудық басында турман, қаланың қызлары суў алыўға киятыр. ¹⁴ Мен қайсы қызға: „Гүзенді еңкейт, мен суў ишип алайын“, – дегенімде, ол: „Ишиңиз, мен түйелеріңизди де суўғараман“, – десе, онда сол қыз Сениң қулың Ысақ ушын таңлаған қызың болсын. Хожайыныма жақсылық ислегеніңди соннан билейин».

¹⁵ Хызметши еле дуўасын тамамламай атырып-ақ, ийніне гүзесін көтерген Ребекка келип қалды. Ол Ибрайымның иниси Нахор менен хаялы Милканың улы Бетуелдің қызы еді. ¹⁶ Ребекка оғада сулыў, еркек қолы тиймеген қыз еді. Ол қудыққа қарай төмен түсти де, гүзесін суўға толтырып, жоқары шықты. ¹⁷ Ибрайымның хызметшиси қыздың алдына жуўырып шығып:

– Өтиниш, гүзеңнен маған аз-маз суў бер, – деди.

¹⁸ – Ишиңиз, мырза, – деп қыз дәрхал гүзесін ийнінен түсирди де, оған ишиўге суў берди. ¹⁹ Қыз оған ишкізип болып:

– Мен түйелеріңизди де шөли қанғанша суўғарып берейин, – деди. ²⁰ Соңынан қыз гүзесіндегі қалған суўды наўаға қуйып босатты да, және суў тартып шығарыў ушын қудыққа қарай жуўырып кетті. Солай етип, ол хызметшинің барлық түйелерін суўғарды. ²¹ Ал хызметши болса, Жаратқан Ийенің жолын әўметли қылған ямаса қылмағанын билиў ушын, қызға дыққат қойып, үнсиз қарап турды.

²² Түйелери суў ишип болғаннан соң, ол қызға аўырлығы ярым шекел шығатуғын алтын әребек хәм он шекел шығатуғын екі алтын билезик берди. ²³ Соңынан ол қыздан:

– Айтшы, кимнің қызысаң? Бизлердің түнеп шығыўымыз ушын әкеңнің үйінен орын табыла ма? – деп сорады.

²⁴ Қыз оған:

– Мен Милканың Нахорға туып берген улы Бетуелдин қызыман. ²⁵ Бизде сабан да, жем де көп, түнеу ушын орын да бар, – деп жуап берди.

²⁶ Сонда хызметши тәжим етип, Жаратқан Ийеге сыйынды да: ²⁷ «Өз мийрим-шәпәэтин хәм садықлығын хожайынымнан аямаған Ибрайымның Қудайы – Жаратқан Ийеге алғыслар болсын. Ол мени тууры хожайынымның ағайин-тууғанларының үйине баслап келди», – деди.

²⁸ Қыз анасының үйине жууырып барып, болған уақыя хақында айтып берди.

²⁹ Ребекканың Лабан деген әжағасы бар еди. Ол қудық басында турған адамға қарай жууырып кетти. ³⁰ Лабан қарындасының мурнындағы әребекти, қолларындағы билезиклерди көрип, Ребеккадан ол адамның өзине не айтқанын еситкенде, дәрхал сол адамның жанына кеткен еди. Ал сол адам қудық басында, түйелердин жанында турған еди. ³¹ Лабан оған:

– Үйге жүрин, О, Жаратқан Ийе жарылқаған бенде! Неге сыртта турыпсыз? Мен өзиңиз ушын бөлме, түйелериңиз ушын орын таярлап қойдым, – деди.

³² Солай етип, хызметши үйге кирди. Лабан түйелердин жүклерин түсиртип, алдына сабан хәм жем салдырды. Хызметшиниң хәм оның жанындағылардың аяқларын жууыушын суу әкелдирди. ³³ Алдыларына аўқат қойылғанда, хызметши:

– Мен не ушын келгенимди айтпай турып, аўқат жемеймен, – деди.

– Мейли, айтың, – деди олар.

³⁴ Сонда хызметши былай деди:

– Мен Ибрайымның хызметшисимен. ³⁵ Жаратқан Ийе хожайынымды мол-мол етип жарылқап, оны байытты. Оған қой хәм сыйырлар, гүмис хәм алтынлар, қул хәм шорылар, түйе хәм ешеклер берди. ³⁶ Хожайынымның хаялы Сара қартайған шағында оған ул тууып берди. Хожайыным өзиниң барлық мал-мүлкин улына тапсырды. ³⁷ Хожайыным маған ант иштирип: «Улыма мен жеринде жасап атырған кенаан халқының қызларынан емес, ³⁸ ал мениң ата журтыма, ағайин-тууғанларыма

барып, сол жерден қыз алып бересен», – деди. ³⁹ Мен хожайынымнан: «Егер ол қыз мениң менен келиўди қәлемесе ше?» – деп сорадым. ⁴⁰ Сонда ол маған: «Мен Жаратқан Ийениң жолы менен жүрмен. Ол Өз периштесин сениң менен бирге жиберип, жолыңды береді. Сен ағайын-туўғанларымнан, ата журтымнан улыма қыз алып кел. ⁴¹ Егер сен ағайын-туўғанларыма барғаныңда, олар саған қызын бермесе, онда сен ишкен антыңнан азат боласаң, аўа, сен усындай жағдайда ишкен антыңнан азат боласаң», – деди.

⁴² Солай етип, мен бүгин қудық басына келгенимде: «О, Жаратқан Ийе, хожайыным Ибрайымның Қудайы! Өтинемен, жолымды бере гөр! ⁴³ Хәзир мен қудық басында турман. Егер мен суў алыўға келген қызлардың бирине: „Өтиниш, гүзеңнен маған аз-маз суў бер“, – десем, ⁴⁴ ол маған: „Ишиңиз, мен түйелериңизди де суўғараман“, – деп айтса, Жаратқан Ийениң хожайынымның улы ушын таңлаған қызы сол болсын», – деп дуўа еттим.

⁴⁵ Мен еле ишимнен дуўа етип турғанымда, ийнине гүзесин көтерип, Ребекка сыртқа шықты. Ол төмен түсіп, қудықтан суў алды. Мен оған: «Өтиниш, маған ишиўге суў бер», – дедим.

⁴⁶ Ребекка дәрхал ийнинен гүзесин түсірип: «Ишиңиз, мен түйелериңизди де суўғараман», – деди. Солай етип, мен суў иштим, ол түйелеримди суўғарды.

⁴⁷ Мен оннан: «Кимнің қызысаң?» – деп сорадым.

Ол маған: «Мен Милканың Нахорға туўып берген улы Бетуелдің қызыман», – деди.

Сонда мен оның мурнына әребек, қолларына билезик тақтым. ⁴⁸ Соң тәжим етип, Жаратқан Ийеге сыйындым. Хожайынымның улына инисинің ақлық қызын алыў ушын маған туўры жолды көрсеткен хожайыным Ибрайымның Қудайы – Жаратқан Ийеге алғыслар айттым.

⁴⁹ Енди сизлер хожайыныма жақсылық ислеп, садықлық көрсетпекши болсаңыз, маған айтыңлар, егер қәлемесениз, оны да айтыңлар, мен не ислейтуғынымды шешейин.

⁵⁰ Лабан менен Бетуел былай деп жуўап берди:

– Бул – Жаратқан Ийениң иси. Бизлер саған жақсы-жаман, хеш нәрсе айта алмаймыз. ⁵¹Мине, Ребекка, оны алып кете бер. Жаратқан Ийениң айтқанындай, ол сениң хожайыныңның улына хаял болсын.

⁵²Ибрайымның хызметшиси буны еситкенде, жерге дейин ийилип, Жаратқан Ийеге сыйынды. ⁵³Соңынан хызметши гүмис хәм алтын затларды, кийимлерди шығарып, Ребеккаға берди, және де, оның әжағасы менен анасына да қымбат бахалы саўғалар берди. ⁵⁴Соңынан хызметши хәм оның жанындағылар ишип-жеди хәм сол жерде қонып қалды.

Ертеңине азанда олар уйқыдан турғанда, хызметши:

– Енди рухсат болса, хожайыныма қайтаман, – деди.

⁵⁵Бирақ Ребекканың әжағасы хәм анасы:

– Қыз онлаған күн бизлер менен болсын, кейин жолға шығарсызлар, – деди.

⁵⁶Ал хызметши буған:

– Жаратқан Ийе жолымды берип тур екен, мени ирикпеңлер. Маған хожайыныма қайтыўға рухсат бериндер, – деди.

⁵⁷Сонда олар:

– Қызды шақырып сорайық, өзи не дер екен? – деди.

⁵⁸Сөйтип олар Ребекканы шақырып, оннан:

– Мына адам менен кетесең бе? – деп сорады.

– Кетемен, – деди ол.

⁵⁹Солай етип, олар Ребекканы, оның тәрбияшысын, Ибрайымның хызметшиси менен оның адамларын шығарып салды. ⁶⁰Олар Ребеккаға пәтия берип былай деди:

«Қарындасым, анасы бол мың-мыңлаған перзентлердин, Үрим-путақларың ийелесин душпан қалаларын».

⁶¹Соңынан Ребекка хәм оның жас шорылары таярланып, түйелерге минди хәм Ибрайымның хызметшисиниң изине ерди. Солай етип, хызметши Ребекканы алып, жолға шықты.

⁶²Сол ўақытта Ысақ Беер-Лахай-Ройиден келген еди, себеби ол Негеб жеринде жасап атыр еди. ⁶³Кеште Ысақ ойлаңы ұшын атызға шықты хәм ол басын көтерип қарағанда,

жақынлап қиятырған түйелерді көрді. ⁶⁴Ребекка Ысақты көріп, түйеден түсті хәм ⁶⁵хызметшиден:

— Бизлерге қарай атыз бойлап қиятырған ана адам ким? — деп сорады.

— Бул — мениң хожайыным, — деп жууап берди хызметши.

Сонда Ребекка жаўлығын алып, жүзин жапты. ⁶⁶Хызметши Ысаққа ислеген ислериниң хәммесин айтып берди. ⁶⁷Ысақ Ребекканы анасының шатырына алып келди хәм оған үйленди. Солай етип, Ребекка Ысақтың хаялы болды. Ысақ Ребекканы сүйип қалды. Усы тәризде ол анасы қайтыс болғаннан кейинги қайғысына жубаныш тапты.

Ибрайымның өлими

25 ¹Ибрайым және Қатура деген хаялға үйленди. ²Ол Ибрайымға Зимран, Йокшан, Медан, Мидян, Ишбақ хәм Шуах атлы балаларды тууып берди. ³Йокшаннан Шеба менен Дедан тууылды. Деданның урпақларынан ашшур, летуш хәм леум халықлары келип шықты. ⁴Мидяннан Эфа, Эфер, Ханох, Абида хәм Элдаа деген уллар тууылды. Булардың хәммеси Қатураның уллары еди.

⁵Ибрайым өзиниң барлық мал-мүлкин Ысаққа қалдырды. ⁶Ал тоқалларының балаларына көзиниң тири ұақтында саўғалар берип, оларды Ысақтан узақластырып, шығыстағы жерлерге жиберди. ⁷Ибрайым барлығы болып бир жүз жетпис бес жыл өмир сүрди. ⁸Ол ғаррылық дәўранын сүрип, узақ жасады, қартайған шағында деми таўсылып, қайтыс болды хәм өз ата-бабаларына қосылды. ⁹Уллары Ысақ хәм Исмайыл оны Мамреге жақын жердеги, хетт халқынан болған Сохардың улы Эфронның атызындағы Махпела үңгирине қойды. ¹⁰Ибрайым бул атызды хеттлерден сатып алған еди. Солай етип, Ибрайым хәм оның хаялы Сара сол жерге қойылды. ¹¹Ибрайымның өлиминен соң, Қудай оның улы Ысақты жарылқады. Ысақ Беер-Лахай-Ройидиң жанында жасайтуғын еди.

Исмайылдың урпақтары

¹² Сараның шорысы, мысырлы Ажардан тууылған Ибра-йымның улы Исмайылдың шежиреси мынадай: ¹³ Исмайылдың улларының тууылыу тәртіби бойынша атлары мынадай: туңғыш улы Небайот, соң Кедар, Адбеел, Мибсам. ¹⁴ Мишма, Дума, Масса, ¹⁵ Хадад, Тема, Етур, Нафиш хәм Кедма. ¹⁶ Исмайылдың уллары болған булар – он еки урыудың көсеми болды. Усы он еки урыу хәм олардың аұыллары менен мөкан басқан жерлери олардың атлары менен аталды. ¹⁷ Исмайыл бир жүз отыз жети жасында деми таұсылып, қайтыс болды хәм өз ата-бабаларына қосылды. ¹⁸ Исмайылдың урпақтары Хаўила хәм Шур аралығындағы жерлерге мөкан басқан еди. Шур Ассирияға баратуғын жолда, Мысырға жақын жайласқан еди. Олар тууысқанларының шығыс тәрәпинде жасады^a.

Яқып пенен Эсаудың тууылыуы

¹⁹ Ибрайымның улы Ысақтың өмир тарийхы мынадай: Ибрайымнан Ысақ тууылды. ²⁰ Ысақ Ребеккаға үйленгенде қырық жаста еди. Ребекка Паддан-Арамнан^b болған арамлы Бетуелдин қызы, арамлы Лабанның қарындасы еди. ²¹ Ысақ хаялы ушын Жаратқан Ийеге дуға етти, өйткени хаялы перзентсиз еди. Жаратқан Ийе Ысақтың дуғасына жууап берди хәм Ребекка хәмледар болды. ²² Оның қурсағындағы балалар бир-бири менен төбелесе баслады. Сонда Ребекка: «Неге бундай болып атыр?» – деп Жаратқан Ийеден сорады. ²³ Жаратқан Ийе оған былай деди:

«Сениң қурсағында еки халық бар,
Сеннен еки түрли халық бөлинип шығады,
Бири екиншисинен күшлирек болып,
Үлкени кишкенесине хызмет етеди».

^a 25:18 Олар тууысқанларының шығыс тәрәпинде жасады – ямаса: Олар барлық тууысқанлары менен жаўласып өмир сүрди.

^b 25:20 Паддан-Арам – Арам-Нахарайым. 24:10 түсиндирмеге қараң.

²⁴ Ребекканың туўыў уақты келгенде, курсағында егиз улардың бар экени мәлим болды. ²⁵ Биринши туўылған улы қып-қызыл болып, денеси тон сыяқлы жүнли еди. Сонлықтан оның атын Эсаў^a деп қойды. ²⁶ Кейин оның сынары туўылды. Ол Эсаўдың табанын қолы менен ушлап шыққан еди. Сонлықтан оны Яқып^b деп атады. Олар туўылғанда, Ысақ алпыс жаста еди.

Эсаўдың Яқыпқа туңғышлығын сатыўы

²⁷ Балалар өсип, ержетти. Эсаў дүзди сүйетуғын шебер аңшы, ал Яқып үйден шықпайтуғын тыныш адам болды. ²⁸ Ысақ Эсаўды жақсы көретуғын еди, себеби оның аўлап әкелген аңларының гөшин жеўди унататуғын еди. Ал Ребекка Яқыпты жақсы көретуғын еди.

²⁹ Бир күни Яқып аўқат писирип атырғанда, Эсаў дүзден шаршап, аш болып келди. ³⁰ Ол Яқыпқа:

– Маған мына қызыл аўқатыңнан бер, мен аш болып турман, – деди. Сол себебли ол Эдом^c деп те аталды.

³¹ Яқып оған:

– Дәслепп маған туңғышлығыңды сат! – деди.

³² Эсаў оған:

– Аштан өлейин деп турғанымда, туңғышлықтан маған не пайда? – деди.

³³ Яқып:

– Дәслепп маған ант бер! – деди.

Сонда Эсаў Яқыпқа ант берип, өз туңғышлығын оған сатты.

³⁴ Соннан кейин, Яқып Эсаўға нан хәм қызыл лобия сорпа берди. Эсаў ишип-жепп болып, орнынан турып кетти.

Солай етип, Эсаў өз туңғышлығының қәдирине жетпеди.

^a 25:25 Эсаў – бул аттың мәніси анық емес, ол «жүнли» дегенди билдириўи мүмкин.

^b 25:26 Яқып – «табанды ушлап алады», астарлы мәніси «алдайды».

^c 25:30 Эдом – «қызыл» дегенди билдиреди.

Ысақ хәм Абимелех патша

26 ¹Елде Ибрайымның дәуиринде болған ашлықтан басқа бир ашлық жүз берди. Ысақ Герарға, филистлердин патшасы Абимелехке кетти. ²Жаратқан Ийе Ысаққа көринип былай деди: «Мысырға барма, Мен айтатуғын жерде жаса. ³Сол жерде келгинди болып жасай бер. Мен сениң менен бирге болып, сени жарылқайман. Мине, усы жерлердин хәм-месин саған хәм сениң урпақларыңа бермен. Әкең Ибрайымға берген антымды орынлайман. ⁴Сениң урпақларыңды аспандағы жұлдызлар сыяклы көбейтип, усы жерлердин хәм-месин оларға бермен. Жер жүзиниң барлық халықлары сениң урпақларың арқалы жарылқанады. ⁵Өйткени Ибрайым Маған бойсынып, Мениң тапсырмаларымды, буйрықларымды, қағыйдаларымды хәм көрсетпелеримди орынлады».

⁶Солай етип, Ысақ Герарда орналасып қалды. ⁷Сол жердин халқы оннан хаялы хакқында сорағанда, ол хаялын қарындасым деп айтты. Себеби ол: «Ребекка гөззал, сонлықтан бул жердин адамлары мени ол себепли өлтиреді», — деп ойлап, оны хаялым деп айтыўға қорқты. ⁸Ысақ сол жерде жасап атырғанына көп болғанда, филистлердин патшасы Абимелех терезеден қарап, Ысақтың Ребекканы аймалап атырғанын көрди. ⁹Сонда Абимелех Ысақты шақырып алып:

— Ол сениң хаялың екен-ғо. Неге оны қарындасым дедің? — деп сорады.

Ысақ оған жуўап берип:

— Өйткени, ол себепли мени өлтиреді деп ойладым, — деди.

¹⁰Абимелех оған:

— Неге бизлерге булай иследиң? Халық арасынан биреўдин хаялыңа жақынласып қойыўы мүмкин еди-ғо. Сондай болғанда, сен бизлерди гүнаға батырар едиң! — деди. ¹¹Соңынан Абимелех пүткил халыққа: «Ким де ким бул адамға ямаса оның хаялына қол тийгизсе, ол сөзсиз өлтириледи», — деди.

Ысақтың жарылқаныуы

¹² Ысақ сол жерге туқым септи хәм сол жылы жүз есе артық өним алды. Себеби оны Жаратқан Ийе жарылқаған еди.

¹³ Ысақ байып кетти, байлығы кем-кемнен көбейип, ол жүдә бай адамға айланды. ¹⁴ Оның ири хәм майда маллары, көп хызметшилери болғанлықтан, филистлер оны қызғана баслады. ¹⁵ Әкеси Ибрайымның тири ўақтында оның хызметшилери қазған қудықлардың хәммесин филистлер топырақ пенен көмип таслады.

¹⁶ Сонда Абимелех Ысаққа:

– Бизиң жеримизден кет, өйткени сен бизлерден гөре анағурлым күшли болып кеттиң, – деди.

¹⁷ Соннан кейин, Ысақ ол жерден кетип, Герар ойпатлығына шатырларын тикти хәм сол жерге қоныс басты. ¹⁸ Әкеси Ибрайымның тири ўақтында қазылып, оның өлиминен соң филистлер тәрәпинен көмип тасланған қудықларды Ысақ қайтадан қаздырып, оларға әкеси қойған бурынғы атларды қойды.

¹⁹ Ысақтың хызметшилери ойпатлықта қудық қазып атырып, бир булақ тапты. ²⁰ Герар шопанлары: «Бул суў бизлердики», – деп Ысақтың шопанлары менен жәнжеллести. Олар өзи менен таласқаны ушын Ысақ қудықты Эсек^a деп атады.

²¹ Соңынан олар басқа бир қудық қазды. Бирақ бул қудық себебли де жәнжел шығып, Ысақ оны Ситна^b деп атады.

²² Ысақ ол жерден көшип кетип, жәнне басқа бир қудық қаздырды. Бул қудық себебли жәнжел шықпағанлықтан, Ысақ оны Рехобот^c деп атап: «Жаратқан Ийе ақыры бизлерге кең жер берди. Енди бизлер бул жерде өсип-өнемиз», – деди.

²³ Ысақ ол жерден Беер-Шебаға көшип кетти. ²⁴ Жаратқан Ийе сол күни түнде оған көринип: «Мен әкең Ибрайымның Қудайыман. Қорқпа, Мен сениң менен биргемен. Мен сени

---

^a 26:20 Эсек – «таласыў» дегенди билдиреди.

^b 26:21 Ситна – «душпанлық» дегенди билдиреди.

^c 26:22 Рехобот – «кеңлик» дегенди билдиреди.

жарылқайман хәм қулым Ибрайым ушын урпағыңды көбейтемен», — деди. ²⁵ Ысақ сол жерде қурбанлық орын қурып, Жаратқан Ийеге сыйынды. Ол шатырларын сол жерге тикти хәм оның хызметшилери бир қудық қазды.

Ысақ пенен Абимелех арасында келісім дүзилиўи

²⁶ Абимелех, оның кеңесгөйи Ахуззат хәм сәркәрдасы Пихол Герардан Ысаққа келди. ²⁷ Ысақ оларға:

— Неге мениң алдыма келдиңлер? Сизлер мени жек көрип, елиңизден қуўып жиберген едиңиз-ғо! — деди.

²⁸ Олар:

— Жаратқан Ийениң сениң менен бирге екенин бизлер анық билдик. Сонлықтан бизлер сениң менен өз ара ант ишип, келісім дүзиўди ойладық.

²⁹ Бизлер саған қол тийгизбей, тек жақсылық етип, сени тынышлық пенен жибергенимиз сыяқлы, сен де бизлерге жаманлық ислемеўиң хаққында келісім дүзейик. Сен енди Жаратқан Ийе тәрәпинен жарылқанған адамсаң, — деди.

³⁰ Ысақ олар ушын зыяпат берди хәм олар ишип-жеди. ³¹ Ертеңине таң азанда тұрып, олар бир-бирине ант берди. Соңынан Ысақ оларды шығарып салды хәм олар Ысақтың алдынан аман-есен кетти.

³² Усы күни Ысақтың хызметшилери келип: «Бизлер суў таптық», — деп өзлери қазған қудық хаққында оған хабарлады. ³³ Ысақ ол қудықтың атын Шеба^a деп атады. Сол себепли ол қаланың аты бүгинги күнге шекем Беер-Шеба деп аталады.

Эсаўдың хаяллары

³⁴ Эсаў қырық жасқа толғанда, хетт халқынан болған Беерийдің қызы Яхудитке хәм хетт халқынан болған Элонның қызы Басематқа үйленди. ³⁵ Бул хаяллар Ысақ пенен Ребекканың басына көп қайғы салды.

---

^a 26:33 *Шеба* — «ант» ямаса «жети» дегенди билдиреди.

Ысақтың Яқыпқа пәтия беріуі

27 ¹Ысақ қартайып, көзі көрмей қалды. Ол үлкен улы Эсаұды шақырып алып, оған:

– Улым! – деди.

– Ләббәй! – деп жууап берди Эсаұ.

²Ысақ оған былай деди:

– Мине, мен қартайып қалдым, қашан өлетуғынымды билмеймен. ³Енди сен қуралларыңды: садақ хәм оқларыңды ал да, дүзге кетип, мен ушын бир аң аўлап кел. ⁴Кейин мен жақсы көретуғын мазалы аўқат таярлап, маған алып кел. Мен оны жеп, өлмесимнен бурын саған пәтия берейин.

⁵Ысақ улы Эсаұға бул сөзлерди айтып атырғанда, буны Ребекка еситип турған еди. Эсаұ аң аўлап әкелий ушын дүзге кеткенде, ⁶Ребекка улы Яқыпқа былай деди:

– Мен әкеңнің әжағаң Эсаұға айтқан гәпин еситип қалдым. Әкең оған: ⁷«Маған бир аң аўлап әкелип, мазалы аўқат таярла. Мен оны жеп, өлмесимнен бурын саған Жаратқан Ийе алдында пәтия берейин», – деди. ⁸Улым, енди мени дыққат пенен тыңлап алып, айтқанларымды исле: ⁹сүриўге барып, ол жерден маған еки ылақты сайлап әкел. Мен олардан әкең жақсы көретуғын мазалы аўқат таярлайын. ¹⁰Соңынан сен оны жеуи ушын әкене апарасан. Сонда әкең өлмесинен бурын саған пәтиясын береді. ¹¹Яқып анасы Ребеккаға:

– Бирақ әжағам Эсаұдың денесин жүн басқан, ал мениң денемде жүн жоқ. ¹²Егер әкем мени сыйпалап көрсе не қыламан? Оны алдап атырғанымды биліп қойса, пәтия орнына ғарғыс аламан-ға, – деди.

¹³Анасы оған:

– Балам, саған келетуғын ғарғыс маған келсин. Сен мениң гәпиме кирип, ылақларды алып кел! – деди.

¹⁴Сонда Яқып барып, ылақларды анасына әкелип берди. Анасы олардан Ысақ жақсы көретуғын мазалы аўқат таярлады. ¹⁵Соңынан Ребекка үлкен улы Эсаұдың үйдеги ең жақсы кийімлерин алып, киши улы Яқыпқа кийгизди. ¹⁶Оның қолларын хәм мойнының жүнсиз жерлерин ылақлардың териси

менен орады. ¹⁷ Кейін өзі таярлаған мазалы аўқат пенен нанды улы Яқыптың қолына берди.

¹⁸ Солай етип, Яқып әкесинің жанына келип:

– Аға! – деди.

Әкеси оған:

– Ләббәй, ulyмның қайсы бирисең? – деди.

¹⁹ Яқып әкесине:

– Мен сениң тунғыш улың Эсаўман. Мен сениң айтқаныңды иследим. Тикейип отырып, мен әкелген аңның гөшинен же. Сөйтип, маған пәтиянды бер, – деди.

²⁰ Ысақ улынан:

– Қалайынша бунша тез таптың, ulyм? – деп сорады.

Яқып әкесине:

– Сениң Қудайың болған Жаратқан Ийе мениң жолымды берди, – деп жуўап берди.

²¹ Сонда Ысақ Яқыпқа:

– Жақынырақ кел, ulyм. Сен расында да, ulyм Эсаўсан ба ямаса ол емессең бе, соны билиў ушын сени бир сыйпалап көрейин, – деди.

²² Яқып әкеси Ысаққа жақынлады. Әкеси оны сыйпалап көрип: «Даўысы – Яқыптың даўысы, бирақ қоллары – Эсаўдың қоллары», – деп сөйленди. ²³ Яқыптың қоллары әжағасы Эсаўдың қолларындай жүнли болғанлығы себепли, Ысақ оны танымады. Сонлықтан ол пәтиясын бермекши болып атырып, ²⁴ және оннан:

– Сен расында да, ulyм Эсаўмысаң? – деп сорады.

– Аўа, Эсаўман, – деп жуўап берди Яқып.

²⁵ Сонда Ысақ оған:

– Улым өзиң әкелген аңның гөшин алып кел. Мен оны жеп, саған пәтиямды берейин, – деди.

Яқып дәслеп аўқатты, кейин шарапты әкелип, әкесине берди. Әкеси аўқаттан жеп, шараптан ишти. ²⁶ Соңынан Ысақ оған:

– Жақынырақ келип, мени сүй, ulyм! – деди.

²⁷ Яқып жақынырақ барып, әкесин сүйди. Ысақ оның киимлеринен Эсаўдың ийисин сизди хәм Яқыпқа пәтиясын берип, былай деди:

- «Мине, улымның ийиси,
Мегзер Жаратқан Ийе жарылқаған дала ийисине.
28 Берсин Қудай саған аспан шығын,
Хәм жердің өнімдар топырағын,
Мол ғәлле хәм жүзим суўын.
29 Халықлар саған хызмет етсин,
Миллетлер алдында бас ийсін.
Бийлик ет туўысканларыңның үстинен,
Қаналасларың алдында бас ийсін.
Сени ғарғайтуғынларға ғарғыс болсын,
Сени жарылқайтуғынлар жарылқансын».

30 Яқып Ысақтың пәтиясын ала сала, оның алдынан шығып баратырған ўақытта-ақ, әжағасы Эсаў аннан қайтып келди. 31 Эсаў да мазалы аўқат таярлап, әкесине әкелди. Соңынан ол әкесине:

— Аға! Тикейип отырып, мен әкелген аңның гөшинен же. Сөйтип, маған пәтиянды бер, — деди.

32 Әкеси оннан:

— Сен кимсең! — деп сорады.

— Мен — сениң туңғыш улың Эсаўман, — деп жуўап берди ол.

33 Сонда Ысақ қатты шоршып, дирилдеп кетип:

— Хаў, олай болса, маған аң аўлап әкелген ким еди? Сен келместен бұрын, мен тап жаңа ғана аўқатты жеп, оған пәтиямды берген едим. Енди пәтия алған ол болады, — деди.

34 Эсаў әкесиниң сөзлерин еситкенде, ашшы даўыс пенен бақырып жылап:

— Маған да пәтиянды бер, аға! — деди.

35 Бирақ әкеси оған:

— Иниң хийлекерлик пенен келип, саған тийисли пәтияны алып кетти, — деди.

36 Сонда Эсаў әкесине:

— Ол бийкарға Яқып деп аталмаған шығар! Ол мени еки рет алдады-ғо: дәслеп туңғышлығымды алды, ал енди маған тийисли пәтияны да алып кетти, — деди. Соңынан ол және: — Мен ушын хеш қандай пәтия қалдырмадың ба? — деп сорады.

³⁷ Ысақ оған былай деп жууап берди:

– Мен ининди сени бийлейтуғын қылдым, барлық тууысқанларын оған хызметши еттим. Оны ғалле хәм жаңа шарап пенен тәмийинледим. Енди мен сен ушын не ислей аламан, улым?

³⁸ Эсау әкесине:

– Аға! Сенде пәтия тек биреу ме? Маған да пәтиянды бер, аға! – деп дад салып, жылай баслады.

³⁹ Сонда Ысақ улына былай деп жууап берди:

«Сениң мөканың өнимдар топырақтан,
Аспан шығынан жырақ болады.

⁴⁰ Қылышыңның күши менен жасап,
Инине хызмет етесен.
Бирақ оған қарсы бас көтергениңде,
Ол салған мойынтырықты ылақтырып таслайсаң».

Яқыптың дайысы Лабанға қашыуы

⁴¹ Әкеси пәтиясын Яқыпқа бергени ушын, Эсау иниси Яқыпты жек көрип қалды. Эсау: «Әкемнің өлими шамаласты. Оны азалау күнлери өткеннен кейин, иним Яқыпты өлтиремен», – деп ойлап жүрди.

⁴² Бирақ Ребекка үлкен улы Эсаудың ойынан хабардар болғанда, киши улы Яқыпты шақыртып алып, оған былай деди: «Мине, әжағаң Эсау сени өлтириуди ойлап, өзін жубатып жүрипти. ⁴³ Енди улым, мениң сөзиме кулақ сал: хәзир-ақ Харанға, әжағам Лабанның жанына қашып кет. ⁴⁴ Әжағаңның ашыуы басыламан дегенше, бир қанша уақыт Лабанның жанында қал. ⁴⁵ Әжағаңның ашыуы басылып, оған ислеген исиң есинен шыққаннан соң, мен биреуди жиберип, ол жерден сени алдыраман. Болмаса, мен бир күнде екеуиңизден де айырылып қаламан-ғо».

⁴⁶ Кейин Ребекка Ысаққа: «Мына хетт келинлеримиз мени жанымнан тойдырды. Егер Яқып та бул жердің қызларына, хетт қызларға үйленсе, онда маған жасаудың неге кереги бар?» – деди.

28 ¹Ысақ Яқыпты шақырып алып, оған пәтиясын берди хәм былай деп буйырды: «Кенаанлы қызларға үйленбе. ²Дәрхал бул жерден кетип, Паддан-Арамға, анаңның әкеси Бетуелдің үйине бар. Ол жерде дайың Лабанның қызларының биреуіне үйлен. ³Құдирети күшли Қудай сени жарылқасын, өсип-өндирип, көбейтсин хәм урпағыңнан көплеген халықлар таратсын. ⁴Ол Ибрайымға берген жарылқауын саған хәм сениң урпақларына да берсин. Солай етип, сен хәзир келгинди болып жүрген жерди, Қудайдың Ибрайымға берген жерин меншик етип ийелегейсең». ⁵Соңынан Ысақ Яқыпты жолға атландырды. Яқып Паддан-Арамға, өзиниң хәм Эсаудың анасы Ребекканың әжағасы, арамлы Бетуелдің улы Лабанның үйине кетти.

Эсаудың үшінши рет үйлениуі

⁶Ысақ Яқыпқа пәтия берип, үйлениуі ушын оны Паддан-Арамға жибергенин, оған пәтия берип атырып: «Кенаанлы қызларға үйленбе», — деп буйырғанын хәм ⁷Яқып ата-анасының сөзине кулақ салып, Паддан-Арамға кеткенин Эсау билди. ⁸Солай етип, Эсау кенаанлы қызлардың әкесине унамайтуғынын түсинди. ⁹Сонлықтан ол Ибрайымның улы Исмайылдың алдына барды хәм хаялларының үстине Исмайылдың қызы, Небайоттың қарындасы Махалатты хаяллыққа алды.

Яқыптың түси

¹⁰Яқып Беер-Шебадан шығып, Харанға қарай жол жүрди. ¹¹Ол бир жерге жетип келгенде, түнеуі ушын тоқтады. Себеби қуяш батып қалған еди. Ол сол жерден бир тасты алып, оны басының астына қойды да, уйықлау ушын жатты. ¹²Яқып түсинде жер үстинде тик тұрған текшени көрди. Текшениң уша басы аспанға тийип тұрған болып, Қудайдың периштелери оның үстинде минип-түсип жүрген еди. ¹³Текшениң басында Жаратқан Ийе тұрған болып, Ол Яқыпқа былай деди: «Мен — Ибрайымның хәм Ысақтың Қудайы, Жаратқан

Ийемен. Сен жатқан жерди Мен саған хәм урпақларыңа беремен. ¹⁴Сениң урпақларың жердиң қумындай көп болып, батысқа хәм шығысқа, арқаға хәм қублаға жайылады. Жер жүзиндеги барлық халықлар сен хәм сениң урпағың арқалы жарылқанады. ¹⁵Мен сениң менен биргемен. Қай жерге барсаң да, Мен сени қорғайман хәм сени және усы жерге қайтараман. Саған берген үәдемди орынламағанымша, сени таслап кетпеймен».

¹⁶Яқып оянып: «Хақықаттан да, Жаратқан Ийе усы жерде екен-ғо, бірақ мен билемпен!» — деп ойлады. ¹⁷Ол қорқып кетип: «Бул жер қаншелли қорқынышлы! Бул Қудайдың Үйинен басқа хеш нәрсе емес, бул аспан дәрүазасы!» — деди.

¹⁸Яқып азанда ерте турып, басының астына қойған тасты алды да, оны естелик қылып тиклеп, үстине зәйтүн майын куйды. ¹⁹Илгери Луз деп аталған бул қалаға Бейт-Эл^а деп ат қойды.

²⁰Яқып үәде берип, былай деди: «Егер Қудай мениң менен бирге болып, баратырған усы жолымда мени қорғаса, маған жеўге нан, кийиўге кийим берсе, ²¹сөйтип мени әкемнің үйине аман-есен қайтарса, онда Жаратқан Ийе мениң Қудайым болады. ²²Мен естелик қылып тиклеген мына тас Қудайдың Үйи болады. Сениң маған беретуғыныңның хәммесинен Саған оннан бирин беремен».

Яқыптың Лабанға барыўы

29 ¹Яқып жолын даўам етип, шығыс халықларының жерлерине жетип келди. ²Ол сол жердеги далада бир қудықты хәм қудықтың жанында жатырған үш сүриў қойды көрди. Өйткени қойлар сол қудықтан суўғарылатуғын еди. Қудықтың аўзында үлкен тас бар еди. ³Барлық сүриўлер ол жерге жыйналғанда, шопанлар қудықтың аўзынан тасты алып қойып, қойларды суўғаратуғын еди. Соңынан олар тасты және өз орнына, қудықтың аўзына қоятуғын еди.

⁴Яқып шопанлардан:

^а 28:19 *Бейт-Эл* — «Қудайдың Үйи» дегенди билдиреди.

– Хәй, тууысқанларым, қай жерденсизлер? – деп сорады.

Шопанлар оған:

– Бизлер Хараннанбыз, – деп жууап берди.

⁵ Яқып олардан:

– Нахордың ақлығы Лабанды таныйсызлар ма? – деп сорады.

– Аўа, таныймыз, – деп жууап берди олар.

⁶ Яқып олардан және:

– Оның хал-жағдайы жақсы ма? – деп сорады.

Олар:

– Жақсы, әне, оның қызы Рахила қойларын айдап киятыр, – деди.

⁷ Яқып оларға:

– Күн батыўға еле көп ўақыт бар, хәзир сүриўди жыйнайтуғын ўақыт емес-ғо. Қойларыңызды суўғарып болып, және отлатып қайтқаныңыз жақсы емес пе? – деди.

⁸ Шопанлар:

– Барлық сүриўлерди жыйнап, қудықтың аўзындағы тасты алып таслағанымыздан кейин ғана, бизлер қойларды суўғара аламыз, – деди.

⁹ Яқып шопанлар менен сөйлесип тұрғанда, Рахила әкесиниң қойлары менен келип қалды. Себеби ол қой бағатуғын еди. ¹⁰ Яқып дайысы Лабанның қызы Рахиланы хәм оның қойларын көргенде қудыққа барып, оның аўзындағы тасты алып таслады да, дайысы Лабанның қойларын суўғарды.

¹¹ Соңынан Яқып Рахиланы сүйип, өкирип жылап жиберди.

¹² Ол Рахилаға әкесиниң жийени, Ребекканың улы екенин айтты. Сонда Рахила жууырып барып, әкесине хабар берди.

¹³ Лабан жийени Яқыптың келгенин еситиўден-ақ, оны қарсы алыў ушын жууырып шықты. Оны қушақлап сүйди хәм үйине алып келди. Яқып оған болған ўақыялардың хәм-месин айтып берди.

¹⁴ Сонда Лабан Яқыпқа:

– Хаў, сен өзимниң қаны бир тууысқаным екенсең-ғо! – деди.

Яқыптың хызмет етіуі хәм үйленіуі

Яқып Лабандикинде бир айдай жасағаннан кейин, ¹⁵Лабан Яқыпқа:

— Ағайиним болғаның ушын, маған тегинге хызмет етіуің керек пе? Маған айт, хызмет хақыңа қанша төлейин? — деди.

¹⁶Лабанның еки қызы болып, олардың үлкениниң аты Леа, кишкенесиниң аты Рахила еди. ¹⁷Леаның көзлери сулыу, ал Рахила қәдди-қәўмети келискен, шырайлы еди. ¹⁸Яқып Рахиланы сүйип қалды. Ол Лабанға:

— Кишкене қызыңыз Рахила ушын, мен сизге жети жыл хызмет етемен, — деди.

¹⁹Лабан оған:

— Басқа биреуґе бергеннен гөре, оны саған бергеним жақсы. Меникинде жасай бер, — деди.

²⁰Солай етип, Яқып Рахила ушын жети жыл хызмет етті. Яқып Рахиланы сүйгенликтен, бул жети жыл ол ушын бир неше күндей болып көринди.

²¹Сонда Яқып Лабанға: «Келисилген ўақыт келди, енди қызыңызды бериң, мен оған үйленейин», — деди.

²²Солай етип, Лабан ол жердиң барлық халқын жыйнап, той берди. ²³Бирақ түнде ол қызы Леаны әкелип, Яқыпқа берди хәм Яқып оның менен жатты. ²⁴Лабан шорысы Зилпаны қызы Леаға хызметши етип берди.

²⁵Яқып азанда турып қараса, жанында Леа жатырғанын көрди. Ол Лабанға:

— Бул не қылғаныңыз? Мен сизге Рахила ушын хызмет еткенім жоқ па едим? Мени неге алдадыңыз? — деди.

²⁶Лабан оған:

— Бизлердиң дәстүримиз бойынша, үлкен қызынан бурын кишкене қызын узатпайды. ²⁷Бул тойлау хәптеси тамам болсын, соңынан саған Рахиланы да беремиз. Бирақ оның ушын және жети жыл хызмет қыласаң, — деди.

²⁸Яқып буған келисим берип, сол бир хәптени Леа менен бирге өткизди. Соңынан Лабан оған қызы Рахиланы да хаяллыққа берди. ²⁹Лабан өз шорысы Билханы қызы Рахилаға

хызметши етип берди. ³⁰ Яқып Рахила менен де жатты хэм ол Рахиланы Леадан гөре көбирек жақсы көрди. Солай етип, Яқып Лабанға және жети жыл хызмет етти.

Яқыптың балалары

³¹ Жаратқан Ийе Яқыптың Леада кеули жоқ экенин көргенде, оны тууатуғын қылды. Ал Рахила бийперзент еди. ³² Леа хэмледар болып, бир ул тууды. Ол: «Жаратқан Ийе мениң бахытсызлығымды көрди. Енди күйеуим мени жақсы көретуғын болады», — деп, улына Рубен^a деп ат қойды.

³³ Ол және хэмледар болып, ул тууғанда: «Жаратқан Ийе күйеуимнің менде кеули жоқ экенин еситти хэм маған бул улды да берди», — деп, улына Шимон^b деп ат қойды.

³⁴ Ол және хэмледар болып, тағы бир ул тууғанда: «Енди күйеуим маған байланады, өйткени мен оған үш ул тууып бердим», — деп, улына Лебий^c деп ат қойды.

³⁵ Кейин ол және хэмледар болып, тағы бир ул тууғанда: «Бул рет мен Жаратқан Ийени алғыслайман», — деди хэм улына Яхуда^d деп ат қойды. Соң ол бир қанша мүддет бала көтермеді.

30 ¹ Рахила Яқыпқа бала тууып бере алмағанлықтан, әжасын қызғана баслады. Ол Яқыпқа:

— Маған перзент бер, болмаса өлемен! — деди.

² Яқып Рахилаға ашыуланып:

— Мен Қудай ма едим, сени аналық бахтынан махрум еткен? — деди.

³ Рахила:

— Мынау мениң шорым Билха. Сен оның менен жат. Сонда ол бала тууып, етегиме салады хэм мен де ол аркалы балалы боламан, — деди.

a 29:32 *Рубен* — «улды көр» дегенди билдиреди.

b 29:33 *Шимон* — «еситиу» деген мәнини беретугын сөзге уқсайды.

c 29:34 *Лебий* — «байланған» деген мәнини беретугын сөзге уқсайды.

d 29:35 *Яхуда* — «алғыс» дегенди билдиреди.

⁴ Солай етип, Рахила өз шорысы Билханы күйеуіне хаяллыққа алып берди хәм Яқып оның менен жатты. ⁵ Билха хәмледар болып, Яқыпқа бир ул тууып берди. ⁶ Сонда Рахила: «Қудай мени ақлады. Ол дадымды еситип, маған бир ул берди», — деди хәм улына Дан^a деп ат қойды.

⁷ Рахиланың шорысы Билха және хәмледар болып, Яқыпқа екінши улын тууып берди. ⁸ Сонда Рахила: «Мен әжапама қарсы уллы гүресте оны жеңдим», — деди хәм улына Нафталий^b деп ат қойды.

⁹ Леа өзинің туумай қалғанын көргенде, шорысы Зилпаны Яқыпқа хаяллыққа берди. ¹⁰ Леаның шорысы Зилпа да Яқыпқа бир ул тууып берди. ¹¹ Сонда Леа: «Бул қандай бахыт!» — деди хәм улына Гад^c деп ат қойды.

¹² Леаның шорысы Зилпа Яқыпқа екінши улын тууып берди. ¹³ Сонда Леа: «Мен қандай бахытлыман, енди хаяллар мени бахытлы деп атайды», — деди хәм улына Ашер^d деп ат қойды.

¹⁴ Рубен бийдай орағы ұақтында далаға барды. Ол далада мәргия шөплерди^e тауып, анасы Леаға әкелип берди. Сонда Рахила Леаға:

— Улыңның мәргия шөплеринен маған да бер, — деди.

¹⁵ Бирақ Леа оған:

— Күйеуімди алғаның аз болғандай, енди улымның мәргия шөплерин де алмақшымысаң? — деди.

Рахила оған:

— Мейли, улыңның мәргия шөплери есабынан күйеуім бул ақшам сениң менен жатсын, — деди.

¹⁶ Кешқурын Яқып даладан келгенде, Леа оны қарсы алыуға шықты хәм оған: «Бүгин мениң менен жатыуың керек,

^a 30:6 *Дан* — «хүкім етти» яғный «ақлады» дегенди билдиреди.

^b 30:8 *Нафталий* — «гүрес» дегенди билдириуі мүмкін.

^c 30:11 *Гад* — «бахыт» дегенди билдиреди.

^d 30:13 *Ашер* — «қууаныш» дегенди билдиреди.

^e 30:14 *Мәргия шөплер* — бул өсимликтің мийуелери жынысый қәлеуді күшейтип, хаялдың хәмледар болыуына мүмкіншилиқ жаратады деп исенген.

себеби мен сени улым таўған мәргия шөплерге алмастырдым», – деди.

Солай етип, Яқып сол түни Леа менен жатты.

¹⁷ Қудай Леаның дуғасын еситип, ол хәмледар болды хәм Яқыпқа бесинши улын туўып берди. ¹⁸ Сонда Леа: «Шорымды күйеўиме бергеним ушын, Қудай маған есесин қайтарды», – деди хәм улына Иссахар^a деп ат қойды. ¹⁹ Леа және хәмледар болып, Яқыпқа алтыншы улын туўып берди. ²⁰ Сонда Леа: «Қудай маған жақсы сый берди. Ендигиден былай, күйеўим мени қәдирлейтуғын болады, өйткени мен оған алты ул туўып бердим», – деди хәм улына Зебулон^b деп ат қойды. ²¹ Бир қанша ўақыттан соң, ол қыз туўып, атын Дина деп қойды.

²² Ақыры Қудай Рахиланы еске алып, оның дуғасын еситти хәм оны туўатуғын қылды. ²³ Рахила хәмледар болып, бир ул туўды. Ол: «Қудай мени шерменделигимнен қутқарды», – деди. ²⁴ Соңынан ол тағы: «Жаратқан Ийе маған және бир ул берсин», – деп, улына Юсуп^c деп ат қойды.

Яқыптың хийле менен байыўы

²⁵ Рахила Юсупти туўғаннан кейин, Яқып Лабанға былай деди:

– Маған жуўап берин, мен өз үйиме, өз жериме қайтайын.

²⁶ Мен хаялларым менен балаларымды да бирге алып кетейин, себеби мен сизге олар ушын хызмет еткен едим-ғо. Мениң сизге қаншелли хызмет еткенимди өзиңиз билесиз.

²⁷ Ал Лабан оған:

– Ах, егер сениң кеўлинді таба алғанымда ма еди?! Жаратқан Ийениң мени сен себепли жарылқағанын пал ашыў арқалы билдим. ²⁸ Маған хызмет хақыңды айт, саған төлеймен, – деди.

²⁹ Яқып оған:

– Сизге қалай хызмет еткенимди хәм мениң арқамда малларыңыздың қандай болғанын билесиз. ³⁰ Мен келместен бурын

---

^a 30:18 *Иссахар* – «сый» деген мәнини беретуғын сөзге ұқсайды.

^b 30:20 *Зебулон* – «қәдирлеў» дегенди аңлатыўы мүмкин.

^c 30:24 *Юсуп* – «қосып береди» дегенди билдиреди.

бар болған азғана малыңыз жүдә көбейіп кетті. Мен келиуден, Жаратқан Иіе сизді жарылқап баслады. Бірақ енді мен өз үйім үшін қашан мийнет етемен? — деди.

³¹Лабан оннан:

— Саған не берейін? — деп сорады.

Яқып оған:

— Маған хеш нәрсе бермең. Егер сиз мына шәртіме көнсеңіз, мен және сизиң сүриулеріңізге қарап, оларды баға бермен: ³²бүгін мен барлық сүриулеріңізді аралап шығып, қой-ешкилердің ала хәм жағалларын, яғнай қойлардың қараларын, ешкилердің жағал хәм алаларын ажыратып қояйын. Олар менің хызмет хақым болсын. ³³Кейін ала сиз менің хызмет хақымды тексеріу үшін келгениңізде, әдил екенімди билип аласыз. Ешкилерімнен қайсы бири жағал хәм ала болмаса, қойларымнан қайсы бири қара болмаса, урлық деп есаплансын.

³⁴Лабан оған:

— Мейли, сен айтқандай болсын, — деди.

³⁵Деген менен, Лабан сол күни-ақ ала-шубар хәм жағал текелерди, үстинде ағы бар жағал ешкилерди хәм қара қойлардың хәммесин сүриуден айырып, өз урларының қарауына тапсырды. ³⁶Ол өзи менен Яқып арасындағы аралықты үш күнлик жол етип белгиледи. Ал Яқып Лабанның қалған малларын баға берди.

³⁷Яқып өзине ақ терек, бадам хәм шынар тереклеринен жас шыбықларды кесип алды. Олардың ишиндеги ағы көрингенше, қабықларын ала-ала етип қыршыды. ³⁸Соңынан ол қыршылған шыбықларды қой-ешкилердің алдына, олар суу ишетуғын науалардың ишине салып қойды. Қой-ешкилер суу ишиуге келгенде, сол жерде шағылысатуғын еди. ³⁹Олар шыбықлардың алдында шағылысқаннан кейін, олардан ала-шубар хәм жағал қозы-ылақлар тууылатуғын еди. ⁴⁰Яқып қозыларды айырып, қойларды Лабанның барлық ала-шубар хәм қара малларына қаратып қойды. Солай етип, ол өзи үшін сүриу пайда етип, оларды Лабанның малларына араластырмады. ⁴¹Урғашылардың күшлилери күйге келген уақытта, олар шыбықлардың алдында шағылыссын деп, Яқып шыбықларды олардың көз алдына,

наўалардың ишине қоятуғын еді. ⁴² Бірақ әззи урғашылар күйге келген ўақытта, ол шыбықларды қоймайтуғын еді. Солай етип, әззи маллардан туўылғанлары Лабанға, күшлилеринен туўылғанлары Яқыпқа тийисли болды. ⁴³ Усы жол менен Яқып хәдден зыят байып кетти. Оның сүриў-сүриў қой-ешкилери, шорылары хәм куллары, түйе хәм ешеклери болды.

Яқыптың Лабаннан қашыўы

31 ¹ Яқып Лабанның улларының: «Яқып әкемиздің барлық затларын өзлестирип, пүткил байлығын әкемизге тийисли болған мал-мүликтен арттырды», — деп айтып жүргенин еситти. ² Және де, Лабанның да өзине бурынғыдай қарым-қатнаста емес екенин байқады.

³ Сонда Жаратқан Ийе Яқыпқа: «Ата-бабаларыңның жерине, ағайин-туўғанларыңа қайт! Мен сениң менен бирге боламан», — деди.

⁴ Солай етип, Яқып адам жиберип, Рахила менен Леаны өз сүриўлери жүрген жайлаўға шақыртып, ⁵ оларға былай деди:

— Әкеңиздің маған деген қарым-қатнасының бурынғыдай емес екенлигин көрип турман. Бірақ әкемнің Қудайы менің менен бирге болды. ⁶ Мениң әкеңизге бар күшим менен хызмет еткенімди өзлериңиз билесиз. ⁷ Деген менен, әкеңиз маған пәнт берип, хызмет хақымды он рет өзгертти. Соған қарамастан, Қудай оның маған жаманлық етиўине жол қоймады. ⁸ Ол: «Жағал маллар сениң хызмет хақың болады», — дегенде, барлық сүриў жағал туўатуғын еді. Ал ол: «Ала-шубар маллар сениң хызмет хақың болады», — дегенде, барлық сүриў ала-шубар туўатуғын еді. ⁹ Солай етип, Қудайдың Өзи әкеңиздің малларын алып қойып, оларды маған берди.

¹⁰ Маллардың шағылысыў мәўсиминде, бир күни түс көрдим. Түсимде сүриўдеги урғашы маллар менен шағылысқан еркек маллардың ала-шубар хәм жағал екенин көрдим. ¹¹ Қудайдың периштеси түсимде маған:

— Яқып! — деди.

— Ләббәй! — дедим мен.

¹² Ол:

– Қара, урғашы маллар менен шағылысқан еркек маллардың барлығы ала-шубар хәм жағал. Өйткени Лабанның саған не ислеп атырғанының хәммесин көрдим. ¹³ Мен саған Бейт-Элде көринген Қудайман. Сен ол жерде естелик тасын орнатқан едің хәм оның үстине зәйтүн майын қуйып, Маған ўәде берген едің. Енди бул жерден кетип, өзиннің туўылған елиңе қайт, – деди.

¹⁴ Сонда Раҳила менен Леа Яқыпқа:

– Енди әкемиздің үйинде бизлер ушын үлес те, мийрас та қалып па еди? ¹⁵ Ол ушын бизлер жат адамлар сыяқлы емеспиз бе? Себеби ол бизлерди сатып ғана қоймастан, бизлерге тийисли ақшаны да жеп қойды. ¹⁶ Сонлықтан әкемизден Қудай алып қойған байлықтардың хәммеси бизлерге хәм балаларымызға тийисли. Енди Қудай саған не айтқан болса, соны исле, – деп жуўап берди.

¹⁷ Солай етип, Яқып уллары менен хаялларын түйелерге миндирди. ¹⁸ Ол өзинің барлық малларын алдына салып, Паддан-Арамда арттырған барлық мал-мүлкин алды да, Кернаан жерине, әкеси Ысаққа барыў ушын жолға шықты. ¹⁹ Лабан қойларының жүнлерин қырқыўға кеткенде, Раҳила әкесинің бутларының мүсинлерин урлап алды. ²⁰ Оның үстине, Яқып та өзинің кететуғынын айтпай, арамлы Лабанды алдап кетти. ²¹ Солай етип, ол өзинің хәмме нәрсесин алып, қашып кетти хәм Евфрат дәрьясынан өтип, таўлы Гилад үлкесине қарай жол алды.

Лабанның Яқыпты қуўыўы

²² Үшинши күни Лабан Яқыптың қашып кеткенлиги туўралы хабар тапты. ²³ Ол ағайин-туўғанларын жанына алып, оны қуўып кетти. Жети күннен соң, таўлы Гилад үлкесинде оны қуўып жетти. ²⁴ Бирақ сол күни түнде Қудай арамлы Лабанның түсине енип, оған: «Абайлы бол, Яқыпқа жақсы да, жаман да, хеш нәрсе айтпа!» – деди.

²⁵ Лабан Яқыпты қуўып жеткенде, Яқып таўлы Гилад үлкесинде шатырын тигип қойған еди. Лабан да өзинің ағайин-туўғанлары менен бирге сол жерге шатыр тикти.

²⁶ Сонда Лабан Яқыпқа былай деди:

— Бул не қылғаның? Мени алдап, қызларымды урыста қолға түскен тұтқын сыяқлы алып кетіпсең-ғо. ²⁷ Неге мени алдап, жасырын түрде қашып кеттің? Маған неге айтпадың? Мен сени дәп қақтырып, лира^a шерттиріп, қосықлар айттырып, ойын-күлкі менен шығарып салар едим-ғо. ²⁸ Сен, хәтте, ақ-лықтарымды хәм қызларымды сүйіп, хошласыуға да мүмкіншилик бермедің. Сен ақмақларша ис туттың! ²⁹ Сизлерге жаманлық ислеуге күшим жетеди. Бірақ өткен түнде әкеңіздің Қудайы маған: «Абайлы бол, Яқыпқа жақсы да, жаман да, хеш нәрсе айтпа», — деди. ³⁰ Түсинемен, әкеңнің үйін қатты сағынғаның ушын кетіп қалғансаң. Бірақ неге сен қудайларымның мүсінлерін урлап кеттің?

³¹ Яқып Лабанға былай деп жууап берди:

— Мен сизди қызларын күш пенен тартып алады деп қорқтым. ³² Бірақ егер қудайларыңыздың мүсінлерін кимнен тапсаңыз, ол тири қалмасын! Ағайын-тууғанларымыздың көз алдында өзиңіз тексеріп көрің. Егер меннен сизиң бир нәрсеңіз табылса, алып кетің!

Яқып Рахиланың бутлардың мүсінлерін урлағанын билмейтуғын еди.

³³ Лабан Яқыптың, Леаның хәм еки шорының шатырларын қарап шықты, бірақ мүсінлерди таба алмады. Ол Леаның шатырынан шығып, Рахиланың шатырына кирди. ³⁴ Рахила бутлардың мүсінлерін алып, түйениң ериниң астына қойып, оның үстине отырып алған еди. Лабан шатырды толық тексеріп шыкса да, мүсінлерди таба алмады.

³⁵ Рахила әкесине: «Мырзам, сиз келгениңізде турып, күтип алмағаным ушын ашыуыңыз келмесин. Өйткени хәзир хаял-қызларға тән жағдайдаман», — деди.

Солай етип, Лабан қанша излесе де, мүсінлерди таба алмады.

³⁶ Яқып ашыуға минип, Лабанға бақырынып сөйлеп былай деди:

---

^a 31:27 *Лира* — 4:21 түсіндірмеге қаран.

– Айыбым не? Бүйтип изимнен куўғандай, мен не гүна иследим? ³⁷ Сиз мениң барлық затларымды тинтип шықтыңыз, бірақ өзиңизге тийисли бир нәрсе таптыңыз ба? Егер тапқан болсаңыз, оны мына жерге, ағайин-туўғанларымыздың алдына қойың. Олар екеўимизге төрелик қылсын. ³⁸ Мен жигирма жыл сизикинде жасадым. Қой-ешкилериңиз хеш қашан иш тасламады. Сизиң сүриўиңизден бир қошқар да жемедим. ³⁹ Жабайы хайўанлар баўызлап таслағанларын сизиң алдыңызға әкелмей, зәлелин өз мойныма алатуғын едим. Ал сиз болсаңыз, малыңыздың күндиз ямаса түнде урланыўына қарамастан, меннен хәр бир малыңыздың қунын талап етер едиңиз. ⁴⁰ Күндиз ысыдан, түнде суўықтан азап шегетуғын едим. Көзлеримнен уйқы қашатуғын еди. ⁴¹ Мениң сизиң үйиңиздеги жигирма жыллық өмирим усылай өтті. Мен сизге он төрт жыл еки қызыңыз ушын, алты жыл сүриўиңиз ушын хызмет еттим. Ал сиз хызмет ҳақымды он рет өзгертиңиз. ⁴² Егер де әкемиң хәм бабам Ибрайымның Қудайы, яғный Ысақ қорққан Қудай мениң менен бирге болмағанда, сиз мени қуры қол қайтарған болар едиңиз. Бірақ Қудай мениң шеккен азабымды хәм ислеген аўыр мийнетимди көрип, кеше түнде мени жақлап, төрелик етті.

⁴³ Лабан Яқыпқа былай деп жуўап берди:

– Мына қызлар – мениң қызларым, бул балалар – мениң ақлықларым. Бул сүриўлер – мениң сүриўлерим. Сен көрип турған нәрселердиң хәммеси – меники. Бірақ енди мен өз қызларыма хәм олардан туўылған ақлықларыма не ислей аламан? ⁴⁴ Кел, енди арамызда гүўалық болатуғын келисим дүзейик.

⁴⁵ Сонда Яқып бир тасты алып, оны естелик қылып қойды.

⁴⁶ Соң ағайин-туўғанларына: «Тас жыйнап келиңлер», – деди. Олар тасларды жыйнап әкелип, бир үйиншик иследи хәм сол үйиншиктиң жанында отырып аўқат жеди. ⁴⁷ Лабан үйиншикти Егар-Сахадута, Яқып Гал-Эд^а деп атады.

---

^а 31:47 *Егар-Сахадута... Гал-Эд* – биринши аты арамейше, екінши аты еврейше болып, екеуі де «гүўалық үйиншиги» дегенди билдиреди.

⁴⁸Лабан: «Бүгін бул үйіншік бизің арамызда гүәалық болсын», – дегенліктен, ол жер Гал-Эд деп аталды. ⁴⁹Сондай-ақ үйіншік Миспа^а деп те аталған. Себеби Лабан: «Бизлер бир-биримізден узақласып кеткенімізден кейін, Жаратқан Ийе бизлерді гүзетип тұрсын. ⁵⁰Егер сен қызларыма жаман қатнаста болсаң ямаса олардың үстине хаял алсаң, бұған гүәа болатуғын адам болмаса да, билип қой, Құдайдың Өзи гүәа болады», – деди. ⁵¹Лабан Яқыпқа және былай деди:

«Минекей, мынау үйіншік хәм екеүйіміздің арамызда мен орнатқан естелик. ⁵²Булар менің саған жаманлық іслеуі үшін усы үйіншіктен ары өтпейтуғыныма хәм сениң де маған жаманлық іслеуі үшін бул үйіншік хәм естеликтен бери өтпейтуғыныңа гүәалық болсын. ⁵³Ибрайым хәм Нахордың Құдайы, олардың ата-бабаларының Құдайы бизлерге төрелик етсин».

Сонда Яқып әкеси Ысақ қорққан Құдайдың аты менен ант ишти. ⁵⁴Соңынан ол сол тауда құрбанлық шалып, ағайинтуғанларын аұқатқа шақырды. Олар аұқатланып болып, тауда түнеп қалды.

⁵⁵Ертеңине Лабан таң азанда тұрып, ақлықтарын хәм қызларын сүйіп, оларға пәтиясын берди. Соңынан ол үйіне қайтып кетти.

Яқыптың Эсау пәнен ушырасыуға таярланыуы

32 ¹Яқып жолын дауам етип баратырғанда, оған Құдайдың периштелери дус келди. ²Яқып оларды көргенде: «Бул Құдай ләшкерлеринің ордасы екен-ғо!» – деп, ол жерди Маханайым^б деп атады.

³Яқып Эдом жеринде, яғнай Сеир үлкесинде жасайтуғын әжағасы Эсауға өзинен алдын хабаршылар жиберди. ⁴Яқып оларға буйырып: «Мырзам Эсауға қулы Яқыптың усы уақытқа шекем Лабандикинде болып, сол жерде жасағанын, ⁵қара маллар, ешеклер, қой-ешкилер, қул хәм шорыларға ийе

^а 31:49 *Миспа* – «гүзетіу орны» дегенди билдиреди.

^б 32:2 *Маханайым* – «қос орда» дегенди билдиреди.

болғанын, енді ол мырзасының кеулин табыу ұшын, бул хабарды жоллап атырғанын айтыңлар», – деди.

⁶Хабаршылар қайтып келип, Яқыпқа: «Бизлер әжағаныз Эсауға бардык. Ол төрт жүз адам менен бирге сизди қарсы алыуға киятыр», – деди.

⁷Сонда Яқып қатты қорқып, албырап қалды. Ол адамларын, қой-ешкилерін, қара малларын хәм түйелерін екі топарға бөлді. ⁸Яқып: «Егер Эсау келип, бир топарды қырып тасласа, екінши топар қутылып қалыуы мүмкин», – деп ойлады.

⁹Соңынан Яқып былай деп дуға етті: «О, атам Ибрайымның хәм әкем Ысақтың Құдай Ийеси! Сен маған: „Өз ел-ине хәм тууған-тууысканларына қайт, Мен саған жақсылық қыламан“, – деген едің. ¹⁰Мендей қулына көрсеткен барлық жақсылығына хәм садықлығына ылайықлы емеспен. Мен Иордан дәрьясын кесип өткенімде, таяғымнан басқа хеш нәрсем жоқ еді. Енді болса, екі топар болып қайттым. ¹¹Жалбарынаман, мени әжағам Эсаудан қорға! Өйткени мен оның келип, мени хәм мениң балаларымды аналары менен бирге өлтириуінен қорқаман. ¹²Сен маған: „Саған жақсылық қыламан, ұрпағыңды теңиздің қумындай сансыз етип көбейтемен“, – деген едің».

¹³Яқып түнди сол жерде өткізді.

Ол өзінде бар затлардан ағасы Эсауға сауға етиу ұшын ажыратты. ¹⁴Олар: екі жүз бас ешки, жигирма бас теке, екі жүз бас қой, жигирма бас қошқар, ¹⁵отыз бас боталы түйе, қырық бас сыйыр, он бас өгиз, жигирма ұрғашы хәм он еркек ешек еді. ¹⁶Яқып оларды падаларға бөліп, қулларына тапсырды хәм оларға: «Мениң алдымда жүринлер, хәр пада-ның арасында аралық болсын», – деди.

¹⁷Ол биринши болып жүретуғын қула былай деп буйрық берді: «Әжағам Эсау сени ушыратып, сеннен: „Кимнің қулысан? Қаяққа баратырсаң? Алдындағы мына пада кимдики?“ – деп сораса, ¹⁸оған: „Булар қулыңыз Яқыптики. Олар мырзам Эсауға жиберілген сауға. Мине, оның өзи де бизиң изимизден киятыр“, – деп айт».

¹⁹ Яқып екінші, үшінші болып қиятырған құлларға хәм падаларды айдап қиятырғанлардың хәммесине де бұйырып: «Эсау пенен ушырасқаныңызда, сизлер де солай айтыңлар. ²⁰ „Қулыңыз Яқып изимизде қиятыр“, — денлер», — деди. Себеби Яқып: «Өзимнен бурын жиберген саўғаларым менен оның жүрегін жибиткенимен соң ғана, оның көзине көри-нейин, мүмкин, сонда ол мени қабыл етер», — деп ойлады. ²¹ Солай етип, Яқыптың саўғалары өзинен алдын жиберилди, ал өзи қоныслаган жерінде түнеп қалды.

Яқыптың Қудай менен гүресіуі

²² Сол күни түнде Яқып орнынан турып, еки хаялын, еки шорысын хәм он бир улын жанына алып, Яббоқ дәрьясының өткелинен өтті. ²³ Оларды дәрьядан өткізгеннен соң, өзиниң барлық затларын да өткізди. ²⁴ Кейин Яқып жалғыз өзи қалды. Сонда бир адам оның менен таң атқанша гүрести. ²⁵ Ол Яқыпты жеңе алмайтуғынын билгенде, Яқыптың жамбасына урып жиберди хәм оның жамбас сүйеги шығып кетти.

²⁶ Сонда Ол адам:

— Мени жибер, таң атып қиятыр, — деди.

Бирақ Яқып Оған:

— Маған пәтиянды бермегениңше, Сени жибермеймен! — деди.

²⁷ Ол адам Яқыптан:

— Атың ким? — деп сорады.

Ол:

— Яқып, — деп жууап берди.

²⁸ Сонда Ол адам:

— Буннан былай, сен Яқып емес, ал Израил^a деп аталасаң. Өйткени сен Қудай хәм адамлар менен гүресип, жеңип шықтың, — деди. ²⁹ Яқып Оған:

— Өтиниш, атыңызды айтыңыз? — деди.

Бирақ Ол адам:

---

^a 32:28 *Израил* — «Қудай гүреседи» ямаса «Қудай менен гүреседи» дегенди билдиреди.

– Не ушын Мениң атымды сорап атырсаң? – деди.

Соңынан Ол сол жерде Яқыпқа пәтиясын берди.

³⁰ Яқып: «Мен Қудайды жүзбе-жүз көрдим, бірақ тири қалдым», – деп сол жерди Пену-Эл^a деп атады.

³¹ Ол Пену-Элден кетип баратырғанда, күн шықты. Жамбасы аұырғанлықтан, ол ақсаңлап жүрди. ³² Яқыптың жамбас сүйегіндегі сиңири зақым көргенліктен, израиллылар усы күнге дейін жамбас сүйектің сиңирин жемейди.

Яқыптың Эсау пенен ушырасыуы

33 ¹ Яқып қарап, Эсаудың төрт жүз адам менен қиятырғанын көрди. Сонда Яқып балаларды Леаға, Рахилаға хәм еки шорысына бөлип тапсырды. ² Ол еки шорысы менен олардың балаларын алдына, Леаны хәм оның балаларын ортаға, Рахила менен Юсупти ең соңына қойды. ³ Яқыптың өзи хәммесиниң алдына шығып, әжағасының жанына жеткенше, жерге дейін ийилип, жети рет тәжим етти.

⁴ Бірақ Эсау Яқыпты қарсы алыу ушын жууырып барды да, оны мойнынан қушақлап сүиди хәм олар екеуи де жылап жиберди. ⁵ Соңынан Эсау қарап, хаяллар менен балаларды көрди хәм Яқыптан:

– Жанындағы бул адамлар кимлер? – деп сорады.

Яқып оған:

– Булар Қудайдың сизиң қулыңызға сыйлаған балалары, – деп жууап берди.

⁶ Сонда шорылар хәм олардың балалары жақынлап келип, тәжим етти. ⁷ Кейин Леа хәм оның балалары, ең ақырында Юсуп хәм Рахила келип, оған тәжим етти. ⁸ Эсау Яқыптан:

– Жолда мен ушыратқан адамлар менен падаларды не мәнисте жибердин? – деп сорады.

Яқып оған:

– Мырзамның кеулин табыу ушын жибердим, – деп жууап берди.

^a 32:30 Пену-Эл – «Қудайдың жүзи» дегенди билдиреди.

⁹ Бірақ Эсау Яқыпқа:

— Иним, мениң дүнья-малым көп, өзіндики өзине буйыр-сын, — деди.

¹⁰ Яқып:

— Яқ, егер маған кеулиңиз толған болса, сауғамды қабыл етиң. Сизиң жүзинизди көрип, Қудайдың жүзин көргендей болдым. Өйткени сиз мени жыллы жүзлик пенен қарсы алдыңыз. ¹¹ Өтиниш, сизге жиберген сауғаларымды қабыл етиң. Себеби Қудай маған жақсылық ислегенликтен, менде хәмме нәрсе бар, — деди.

Яқып жалынып қоймағанлықтан, Эсау сауғаларды қабыл етти.

¹² Соңынан Эсау:

— Жүриңлер кетейик. Мен сениң алдыңда жүремен, — деди.

¹³ Бірақ Яқып оған:

— Мырзам, өзиниз билесиз, балаларым жас, қой хәм сыйырларым да төллеген. Егер малларды бир күн қатты айда-сақ, хәммеси өлип қалады. ¹⁴ Мырзам, қулыңыздан алдын кете берің. Мен малларымның хәм балаларымның жүрисине қарап, әсте-ақырын бара беремен. Сөйтип, Сеирде мырзама жетип аламан, — деди.

¹⁵ Эсау оған:

— Жанымдағы адамлардың бир нешесин саған қалдырып кетейин, — деди.

Бірақ Яқып:

— Буның хәжети жоқ. Мырзамның маған кеули толғанының өзи жеткилики, — деди.

¹⁶ Солай етип, Эсау сол күни Сеирге қайтып кетти. ¹⁷ Ал Яқып Суккотқа кетип, сол жерде өзи ушын үй, маллары ушын қоралар қурды. Сонлықтан сол жер Суккот^a деп аталды.

¹⁸ Соңынан Яқып Паддан-Арамнан Кенаан жериниң Шехем қаласына аман-есен қайтып келип, қаланың сыртына

---

^a 33:17 Суккот — «қоралар» дегенди билдиреди.

шатырларын тикті. ¹⁹ Ол шатырларын тиккен усы жерди Шехемнің әкеси Хамордың улларынан жүз тенгеге сатып алды. ²⁰ Яқып ол жерде құрбанлық орын қурып, оны Эл-Элохе Израил^а деп атады.

Динаның намысының бузылыуы

34 ¹ Бир күни Яқыптың Леадан тууылған қызы Дина сол жердің қыздарын көриуі үшін шықты. ² Ол жердің бийи хиу халқынан болған Хамордың улы Шехем Динаны көргенде, оны ушлап алып, оған зорлық иседе. ³ Жигиттің Яқыптың қызы Динаға кеули кетип, оны сүйип қалды хәм оған жыллы сөйледі. ⁴ Шехем әкеси Хаморға: «Бул қызды маған хаяллыққа алып бер», — деди.

⁵ Яқып қызы Динаның намысы аяқ асты етилгенин еситкенде, уллары жайлауда мал бағып жүрген еди. Сонлықтан Яқып олар қайтып келгенше үндемеді.

⁶ Сол ўақытта Шехемнің әкеси Хамор Яқып пенен сөйлесіуі үшін, оның алдына барды. ⁷ Ал Яқыптың уллары болған ўақияны есите сала, жайлаудан қайтып келди. Олар ашыўла-нып, ғәзепке минди. Өйткени Шехем Яқыптың қызын зорлап, Израилдың абырайын төккен хәм ислеуге болмайтуғын исти ислеген еди.

⁸ Сонда Хамор оларға былай деди:

— Улым Шехемнің кеули қызыңызда, қызыңызды оған хаяллыққа берин. ⁹ Бир-биримиз бенен куда-тамыр болайық. Қыз алысып, қыз берисейик. ¹⁰ Бизлер менен бирге жасай беринлер. Елимиздің кәлеген жеринде емин-еркин жасап, сауда-сатық қылыңлар хәм мүлик ийелендер.

¹¹ Кейин Шехем де қыздың әкеси менен әжағаларына:

— Кеулиңиз толыуы үшін, сизлерге кәлегениңизди беремен. ¹² Меннен қанша қалың мал хәм саўға талап қылсаңлар да, хәммесин беремен. Тек қызыңызды маған хаяллыққа берсеңиз болғаны, — деди.

---

^а 33:20 Эл-Элохе Израил — «Қудай — Израилдың Қудайы» дегенди билдиреди.

¹³ Яқыптың ұллары қарындасы Динаның намысын аяқ асты еткени үшін Шехемге хәм оның әкеси Хаморға хийле менен жууап беріп, ¹⁴ оларға былай деди:

– Яқ, бизлер бундай қыла алмаймыз. Қарындасымызды сүннет етилмеген адамға бере алмаймыз, өйткени бул бизлер үшін шерменделик болады. ¹⁵ Тек мына шәртимизди қабыл етсеңіз ғана ыразы боламыз: сизлердің хәр бир ер адамыңыз бизлер сыяқлы сүннет етилсе, ¹⁶ бир-биримізге қыз беріп, қыз алысамыз. Сизлер менен бирге жасап, бир халық боламыз. ¹⁷ Егер сүннет болыуға келисим бермесеңіз, қызымызды алып қайтамыз.

¹⁸ Бул сөзлер Хамор менен оның ұлы Шехемге мақұл түсті. ¹⁹ Әкесинің үйінде хәммеден көп хұрметке ийе болған жас жигит Шехем бул талапты орынлауды тезлестірди. Себеби ол Яқыптың қызына ашық еді. ²⁰ Солай етип, Хамор хәм оның ұлы Шехем қала халқы менен сөйлесіу үшін қала дәр-ұазасына барды хәм оларға былай деди:

²¹ – Бул адамлар бизлерге дослық қарым-қатнаста. Олар жеримізде жасап, сауда-сатық қылсын. Жер кең, оларға да жетеді. Олар менен қыз алысып, қыз берісейік. ²² Олар тек мына шәрт пенен ғана бизлер менен бирге жасап, бир халық болыуға ыразы болады: бизлердің хәр бир ер адамымыз олар сыяқлы сүннет етилиуі керек екен. ²³ Егер солай іслесек, олардың сүриулері, мал-мүліктері хәм барлық маллары бизлердики болмай ма? Келиңдер, оларға келисим берейік, олар бизлер менен бирге жасап қалсын.

²⁴ Қала турғынларының хәммеси Хамордың хәм оның ұлы Шехемнің сөзлерін қабыл етті хәм қаладағы барлық ер адамлар сүннет етилді.

²⁵ Үшінші күни, олар аұырып жатырғанда, Яқыптың еки ұлы – Динаның әжағалары Шимон хәм Лебий қылышларын асынып алып, қалаға иркинишсиз кирди де, барлық ер адамларды қылыштан өткерди. ²⁶ Олар Хаморды хәм ұлы Шехемди де қылыштан өткізип, Динаны Шехемнің үйинен алып кетті. ²⁷ Қарындасының намысын аяқ асты қылғаны үшін, Яқыптың ұллары өлгенлерди тонап, қаланы талан-тараж етті. ²⁸ Олардың ири-майда малларын хәм ешеклерін, қаладағы

да, жайлаудағы да барлық нәрселерін алып кетті. ²⁹ Және де, олардың балаларын хәм хаялларын тутқын қылып, пүткіл байлығын хәм үйлеріндегі барлық заттарын олжа етті.

³⁰ Яқып Шимон хәм Лебийге:

— Сизлер усы жердің тұрғынлары болған кенаан хәм периз халықтарын маған душпан қылып қойып, басыма бәле арттырдыңыз. Мениң адамларым аз. Егер олар биригип, маған қарсы шықса, мени хожалығым менен бирлікте жоқ қылады, — деди.

³¹ Бирақ олар:

— Қарындасымызға бузық хаялға қатнас жасағандай қатнас жасауға жол қойыуға бола ма? — деди.

Бейт-Элде Қудайдың Яқыпты жарылқауы

35 ¹ Қудай Яқыпқа: «Қәнекей, енди Бейт-Элге бар да, сол жерге орналас. Әжағаң Эсаудан қашып баратырғаныңда саған көринген Қудайға арнап, сол жерде құрбанлық орын құр», — деди.

² Сонда Яқып хожалығына хәм жанындағылардың хәммесине былай деди: «Өзлериниздегі жат қудайлардың мүсинлерин ылақтырып таслаңлар. Өзлеринизди пәклеп, кийимлеринизди алмастырыңлар. ³ Жүриңдер, бул жерден кетип, Бейт-Элге барайық. Қыйын күнлеримде маған жууап берген хәм жүрген жолларымда мениң менен бирге болған Қудайға арнап, мен сол жерде құрбанлық орын құрайын». ⁴ Сонда олар өзлериндегі жат қудайлардың мүсинлерин хәм қулақтарындағы сырғаларын Яқыпқа берди. Яқып оларды Шехемге жақын жердегі бир еменнің түбине көмип таслады. ⁵ Соңынан олар жолға түсти. Қудай этираптағы қалалардың тұрғынларына қорқыныш жибергенликтен, хеш ким олардың изине түспеди.

⁶ Солай етип, Яқып жанындағы барлық адамлар менен бирге Кенаан жеріндегі Лузға, яғный Бейт-Элге жетип келди. ⁷ Яқып ол жерде құрбанлық орын қурып, сол жерди Эл-Бейт-Эл^а деп атады. Өйткени Яқып әжағасынан қашып баратырғанда, Қудай сол жерде өзине көринген еди. ⁸ Сол арада

^а 35:7 *Эл-Бейт-Эл* — «Бейт-Элдің Қудайы» дегенди билдиреди.

Ребекканы емизіп баққан Дебора деген хаял қайтыс болды. Ол Бейт-Элдің қубласындағы бір емен ағашының түбіне жерленіп, сол емен ағашы «Жоқлау емени» деп аталды.

⁹ Яқып Паддан-Арамнан қайтып келгеннен кейін, Құдай оған және көрініп, оны былай деп жарылқады: ¹⁰ «Сенің атың – Яқып. Бірақ буннан былай, сенің атың Яқып емес, ал Израил болады», – деп, оны Израил деп атады. ¹¹ Құдай оған және: «Мен – Құдирети күшли Құдайман. Өсип-өніп, көбей. Сеннен бір халық, хәтте, көплеген халықтар пайда болып, сенің ұрпағыңнан патшалар келип шығады. ¹² Мен Ибрайымға хәм Ысаққа берген бул жерди саған хәм сеннен кейінги ұрпақтарына беремен», – деди. ¹³ Соңынан Құдай Яқып пенен сөйлескен жерден жоқары көтеріліп кетти.

¹⁴ Яқып Құдай өзи менен сөйлескен жерде тастан естелик орнатып, оның үстине шарап хәм зәйтүн майын куйды. ¹⁵ Ол Құдай өзи менен сөйлескен жерди Бейт-Эл деп атады.

Рахиланың өлими

¹⁶ Олар Бейт-Элден шығып, Эфратаға жетиуге аз қалғанда, Рахиланың толғағы тутып, ол қыйыншылық пенен босанды. ¹⁷ Ол азап шегіп тууып атырғанда, киндик шешеси оған: «Қорқпа, сен және бір ұл туудың», – деди. ¹⁸ Рахила өлип баратырып, соңғы демін шығарарда, ұлын Беноний^a деп атады. Бірақ әкеси оның атын Бенямин^b деп қойды.

¹⁹ Солай етип, Рахила қайтыс болып, Эфратаға, яғный Бейт-лехемге баратуғын жол бойына жерленди. ²⁰ Яқып оның қә-бири үстине құлпы тас орнатты. Рахиланың қәбиринің құлпы тасы бүгінги күнге шекем бар.

²¹ Соннан кейін, Израил және көшип, Эдер минарасының арғы жағына шатырын тикти.

²² Израил сол елде жасап атырғанда, ұлы Рубен әкесинің тоқалы болған Билха менен жатты. Әкеси бул туұралы еситти.

---

^a 35:18 *Беноний* – «қайғы ұлы» дегенди билдиреди.

^b 35:18 *Бенямин* – «оң қолымның ұлы» ямаса «бахыт ұлы» дегенди билдиреди.

Яқыптың уллары

Яқыптың он екі улы бар еді. ²³ Оның Леадан туыылған уллары: тунғышы Рубен, кейін Шимон, Лебий, Яхуда, Иссахар хәм Зебулон. ²⁴ Оның Рахиладан туыылған уллары: Юсуп хәм Бенямин. ²⁵ Рахиланың шорысы Билхадан туыылған уллары: Дан хәм Нафталий. ²⁶ Леаның шорысы Зилпадан туыылған уллары: Гад хәм Ашер. Булар Яқыптың Паддан-Арамда туыылған уллары.

Ысақтың өлими

²⁷ Яқып әкеси Ысақтың үйине, Мамреге келди. Мамре Кирят-Арбаның, яғный Хебронның жанында болып, ол жерде Ибрайым хәм Ысақ келгинди болып жасаған еді. ²⁸ Ысақ бир жүз сексен жыл жасады. ²⁹ Ол мазмунлы өмир сүрип, қартайып, деми таўсылып, қайтыс болды хәм өз ата-бабаларына қосылды. Уллары Эсаў пенен Яқып оны жерледі.

Эсаўдың урпақлары

36 ¹ Эсаўдың, яғный Эдомның шежиреси мынадай: ² Эсаў мына кенаанлы қызларға үйленди: бириншиси хетт халқынан болған Элонның қызы Ада, екіншиси хиў халқынан болған Сибонның ақлығы, Ананың қызы Охолибама. ³ Және де, ол Исмайылдың қызы, Небайоттың қарындасы Басематқа да үйленди. ⁴ Ада Эсаўға Элифазды, Басемат Реуелди, ⁵ Охолибама Еушты, Яламды хәм Қорахты туыып берди. Булар – Эсаўдың Кенаанда туыылған уллары еді.

⁶ Кейін Эсаў ҳаялларын, уларын, қызларын, үйіндеги барлық адамларын, хәмме малларын хәм Кенаанда арттырған пүткіл мал-мүлкін алып, иниси Яқыптан бөлекленди де, басқа бир елге көшип кетти. ⁷ Олардың мал-мүлки соншелли көп болғанлықтан, олар енди бирге жасай алмады. Өзлери келгинди болып жасаған бул жерлер олардың малларына тарлық етип қалған еді. ⁸ Солай етип, Эсаў, яғный Эдом таўлы Сеир үлкесине орналасты.

⁹ Таўлы Сеир үлкесінде жасаўшы эдомлылардың түп атасы болған Эсаўдың шежиреси мынадай: ¹⁰ Эсаўдың улларының

атлары: оның хаялы Ададан Элифаз, ал хаялы Басематтан Реуел тууылды.

¹¹ Элифаздың уллары: Теман, Омар, Сефо, Гатам хәм Кеназ. ¹² Эсаўдың улы Элифаздың тоқалы Тимна күйеуіне Амалекти тууып берди. Булар – Эсаўдың хаялы Аданың ақлықлары.

¹³ Реуелдің уллары: Нахат, Зерах, Шамма хәм Мизза. Булар – Эсаўдың хаялы Басематтың ақлықлары.

¹⁴ Сибонның ақлығы хәм Ананың қызы болған Охолибаманың күйеуі Эсаўға тууып берген уллары: Еуш, Ялам хәм Қорах.

¹⁵ Эсаўдың урпақларынан келип шыққан урыў бийлери мыналар:

Эсаўдың туңғышы Элифаздың уллары: Теман бий, Омар бий, Сефо бий, Кеназ бий, ¹⁶ Қорах бий, Гатам бий хәм Амалек бий. Булар Эдом жеринде Элифаздың урпағынан шыққан бийлер болып, Аданың ақлықлары еди.

¹⁷ Эсаўдың улы Реуелдің уллары: Нахат, Зерах, Шамма хәм Мизза. Булар Эдом жеринде Реуелдің урпағынан шыққан бийлер болып, Эсаўдың хаялы Басематтың ақлықлары еди.

¹⁸ Эсаўдың хаялы Охолибаманың уллары: Еуш, Ялам хәм Қорах. Булар – Ананың қызы, Эсаўдың хаялы Охолибамадан тараған бийлер еди. ¹⁹ Булардың хәммеси Эсаўдың, яғный Эдомның уллары хәм урыў бийлери.

Сеирдің урпақлары

²⁰ Эдом жеринде жасаған хор халқынан болған Сеирдің уллары мыналар: Лотан, Шобал, Сибон, Ана, ²¹ Дишон, Эсер хәм Дишан. Булар – Сеирдің уллары болып, Эдом жеринде хор халқының урыў бийлери еди.

²² Лотанның уллары: Хорий хәм Хемам. Тимна Лотанның қарындасы еди.

²³ Шобалдың уллары: Алўан, Манахат, Эбал, Шефо хәм Онам.

²⁴ Сибонның уллары: Айя хәм Ана. Экеси Сибонның ешеклерин бағып жүрип, шөлде ыссы булақ тапқан усы Ана еди.

²⁵ Ананың балалары: Дишон хәм қызы Охолибама.

²⁶ Дишонның уллары: Хемдан, Эшбан, Итран хәм Керан.

²⁷ Эсердің уллары: Билхан, Зааўан хәм Ақан.

²⁸ Дишанның уллары: Ус хәм Аран.

²⁹ Хор халқының урыў бийлери мыналар: Лотан, Шобал, Сибон, Ана, ³⁰ Дишон, Эсер хәм Дишан. Булар – Сеир жериндеги хор халқының урыў бийлери еди.

Эдом патшалары

³¹ Израилда патша болмастан бурын, Эдом елинде төмендеги патшалар хұкимдарлық етти: ³² Беор улы Бела Эдом патшасы болды. Оның қаласының аты Динхаба еди. ³³ Бела қайтыс болғаннан кейин, оның орнына Босра қаласынан болған Зерахтың улы Йобаб патша болды. ³⁴ Йобаб қайтыс болғаннан соң, теманлылардың жеринен Хушам патша болды. ³⁵ Хушам қайтыс болғаннан соң, Моаб елинде мидянлыларды қыйратқан, Бедадтың улы Хадад патша болды. Оның қаласының аты Аўит еди.

³⁶ Хадад қайтыс болғаннан соң, оның орнына Масреқадан болған Самла патша болды.

³⁷ Самла қайтыс болғаннан соң, оның орнына Рехобот-Ханнахардан болған Шаул патша болды. ³⁸ Шаул қайтыс болғаннан соң, оның орнына Ахбордың улы Баал-Ханан патша болды. ³⁹ Ахбордың улы Баал-Ханан қайтыс болғаннан соң, оның орнына Хадар патша болды. Ол Пау қаласынан болып, оның хаялы Матредтің қызы, Мезахабтың ақлығы Мехетабел еди.

⁴⁰ Тийрелерине хәм жерлерине қарай Эсаўдың урпағынан келип шыққан бийлердің атлары мынадай: Тимна, Алўа, Етет, ⁴¹ Охוליбама, Эла, Пинон, ⁴² Кеназ, Теман, Мибсар, ⁴³ Магдиел хәм Ирам. Булар – өзлери ийелік еткен үлкеде жасаған жерлерине өзлеринің атларын берген Эдом бийлери еди. Эдомлылардың түп бабасы – Эсаў еди.

Юсуптің түслери

37 ¹ Яқып әкеси келгинди болып жасаған Кенаан жерінде жасай берди. ² Яқыптың урпақларының тарийхы төмендегеше: Юсуп он жети жасар ўақтында әжағаларына, яғный әкесинің хаяллары Билха менен Зилпаның улларына

кой-ешкілерді бағысатуғын еді. Ол әкесіне әжағаларының жаман іслері хаққында жеткізіп туратуғын еді. ³ Израил Юсупті басқа барлық улларынан гөре көбірек жақсы көрді, өйткени ол Израилдың қартайған шағында көрген улы еді. Әкесі Юсупке нағыслы шапан тиккізіп берді. ⁴ Юсуптің әжағалары әкесінің оны өзлерінен гөре көбірек жақсы көретуғынын билгенде, оны жек көріп қалды хәм енди оның менен жыллы сөйлесе алмайтуғын болды.

⁵ Бір күні Юсуп түс көрді. Ол өз түсін әжағаларына айтып бергенде, олар Юсупті бурынғыдан да бетер жек көріп қалды. ⁶ Юсуп әжағаларына:

– Мен көрген түсімді айтып берейін, тыңлаңлар! ⁷ Түсімде бизлер атызда дәстелерді баулап атырған екенбиз. Бірден мениң баулаған бауым жерден көтеріліп, тик турды. Ал сизлердің бауларыңыз мениң бауымды дөгереклеп, оған тәжим етті, – деди.

⁸ Юсуптің әжағалары оған:

– Сен еле бизлердің үстимизден патша болып, бизлерді басқармақшымысаң? – деди.

Көрген түсін айтқаны себеплі әжағалары оны бурынғыдан да бетер жек көріп қалды.

⁹ Кейін Юсуп тағы бір түс көрді хәм оны да әжағаларына айтып беріп былай деди:

– Тыңлаңлар, мен және бір түс көрдім. Түсімде қуяш, ай хәм он бір жұлдыз маған тәжим етіп атырған екен.

¹⁰ Юсуп бул түсін әкесіне де айтып бергенде, әкесі оған кейіп:

– Сен қандай түс көрдің өзі? Сонда не мен, анаң хәм әжағаларың алдына келип, жерге дейін ийилип, тәжим етемиз бе? – деди.

¹¹ Әжағалары Юсупке қызғаныш пенен қарауды дауам етті, бірақ әкесі оның сөзлерін есінде сақлап қалды.

Юсуптің құлыққа сатылуы

¹² Бір күні Юсуптің әжағалары әкесінің қой-ешкілерін бағыу үшін Шехемге кетті. ¹³ Израил Юсупке:

– Әжағаларыңның Шехемде қой-ешкилерди бағып атырғанын билесең. Бар, мен сени оларға жиберейин, – деди.

– Яқшы, – деди Юсуп.

¹⁴Әкеси оған:

– Барып, әжағаларыңның хәм сүриудің жағдайын билип қайт, – деп оны Хеброн ойпатлығынан Шехемге жиберди.

Юсуп Шехемге жетип барып, ¹⁵далада адасып жүргенде, бир адам оны көрип:

– Не излеп жүрсең? – деп сорады.

¹⁶Юсуп оған:

– Мен әжағаларымды излеп жүрмен. Олардың қой-ешкилерди қай жерде бағып жүргенин билмейсиз бе? – деди.

¹⁷Ол адам Юсупке:

– Олар бул жерден кетип қалды. «Дотанға барамыз», дегенин еситип қалдым, – деди.

Солай етип, Юсуп әжағаларының изинен кетип, оларды Дотаннан тапты.

¹⁸Әжағалары Юсупти узақтан көрди хәм ол еле қасларына жетип келместен бурын, оны өлтириуге тил бириктире баслады. ¹⁹Олар бир-бирине:

– Әне, түс көргиш киятыр! ²⁰Келиңлер, оны өлтирип, бир қудыққа таслайық. Соңынан оны жыртқыш хайуан жеп кетипти, деп айтамыз. Сонда оның көрген түслеринің не бола туғынын көремиз! – деди.

²¹Рубен буны еситкенде, Юсупти олардың қолынан қутқармақшы болып, оларға:

– Оны өлтирмейик. ²²Қан төкпейик, оны усы шөлдеги бир қудыққа таслайық, бирақ өзине тиймейик, – деди.

Оның нийети Юсупти қутқарып, әкесине қайтарыу еди. ²³Юсуп әжағаларының жанына келгенде, олар оның үстиндеги нағыслы шапанды шешип алып, ²⁴өзин бир суусыз, бос қудыққа таслап жиберди.

²⁵Әжағалары аұқатланыу үшін жайғасып отырғанда, Гилад тәрептен киятырған исмайыллылардың кәрұанын көрди. Олар түйелерине хәр түрлі хош ийисли шайырларды жүклеп, Мысырға кетип баратыр еди. ²⁶Яхуда аға-инилерине:

– Инимізди өлтиріп, оның қанын жасырғанымыздан не пайда? ²⁷ Жаксысы, оны исмайыллыларға сатайық, сонда қолымыз оның қанына былғанбайды. Себеби ол бизлер менен қаны бір туұысқанымыз-ға, – деди.

Туұысқанлар бұған ыразы болды. ²⁸ Мидянлы саудагерлер, яғнай исмайыллылар сол жерден өтіп баратырғанда, ажағалары Юсупти қудықтан шығарып алды да, оны сол саудагерлерге жигирма шекел гүмиске сатып жиберди. Олар Юсупти Мысырға алып кетти.

²⁹ Рубен қудыққа қайтып келгенде, Юсуптиң қудықтың ишінде жоқ екенін көріп, қайғыдан кийимлерін жыртты.

³⁰ Ол инилеринің жанына қайтып барып, оларға:

– Бала ол жерде жоқ, енди мен не қыламан, – деди.

³¹ Сонда олар бір текени сойып, Юсуптиң нағыслы шапанын алып, оны текенің қанына былғады. ³² Соңынан шапанды әкесине жиберіп: «Бизлер мынаны тауып алдық. Қара, бұл улыңның шапаны емес пе?» – деп соратты.

³³ Яқып шапанды танып: «Аға, бұл – улымның шапаны! Оны жыртқыш хайуан жеп кетіп, Юсуп тилкім-тилкім болған екен-ға», – деди. ³⁴ Яқып қайғыдан кийимін жырттып, аза кийимін кийіп алды хәм улы ушын узақ уақыт аза тутты.

³⁵ Барлық ул-қызлары оған тәселле берсе де, ол жубанғысы келмей: «Мен улымның жанына, өлилер мәканына усы қайғым менен кетемен», – деп улын жоқлауды дауам етті.

³⁶ Сол арада мидянлылар Юсупти Мысырда фараонның сарай хызметшиси Потифарға сатып жиберди. Ол сақшылардың басшысы еди.

Тамара хәм Яхуда

38 ¹ Сол уақытлары Яхуда туұысқанларынан бөлиніп, адулламлы Хира деген адамның қасына барып орналасты. ² Яхуда сол жерде Шуа деген кенаанлы бір адамның қызын ушыратып, оған үйленди. ³ Хаял хәмледар болып, ул туұды. Яхуда оған Эр деп ат қойды. ⁴ Хаялы және хәмледар болып, ул туұды хәм оған Онан деп ат қойды. ⁵ Ол тағы бір

ул туып, оның атын Шела деп қойды. Ол туылғанда, Яхуда Кезибте еді.

⁶ Яхуда туңғышы Эрди бир қызға үйлендірді. Қыздың аты Тамара еді. ⁷ Яхуданың туңғышы Эр Жаратқан Ийениң алдында нахақ адам болғанлықтан, Жаратқан Ийе оның жанын алды.

⁸ Сонда Яхуда Онанға: «Қәйинлік ұазыйпаңды орынлап, жеңгеңе үйлен хәм әжағанның урпағын дауам еттир», – деди. ⁹ Бірақ Онан Тамарадан туылған балалардың өзиники болмайтуғынын билетуғын еді. Сонлықтан ол әжағасының хаялы менен жатқанда, әжағасынан урпақ қалмасын деп, урығын жерге төгіп жиберетуғын еді. ¹⁰ Оның бул иси Жаратқан Ийениң алдында нахақлық болғанлықтан, Жаратқан Ийе оның да жанын алды.

¹¹ Сонда Яхуда келини Тамараға: «Әкеңнің үйіне қайтып, улым Шела ержеткенше, сол жерде жесир болып жасай тур», – деди.

Себеби Яхуда: «Шела да әжағалары сыяклы өлип қалар», – деп ойлайтуғын еді. Солай етип, Тамара әкесинің үйіне қайтты.

¹² Арадан көп ұақыт өткеннен соң, Шуаның қызы, яғнай Яхуданың хаялы қайтыс болды. Азалау мүддеті тамам болғаннан соң, Яхуда досты адулламлы Хира менен бирге Тимнаға, өзинің қойларын қырқып атырған адамларға кетті.

¹³ Тамараға: «Қәйин атаң қойларын қырықтырыу үшін Тимнаға кетип баратыр», – деген хабар жетті. ¹⁴ Шела ержетсе де, Яхуда Тамараны Шелаға хаяллыққа алып бермеген еді. Сонлықтан Тамара үстиндеги жесирлік кийімлерін шешіп, жүзин жаулық пенен жауды да, Тимнаға баратуғын жол бойындағы Энайым дәрұазасының алдына барып отырды.

¹⁵ Яхуда Тамараны көргенде, оны бузық хаял деп ойлады. Өйткени оның жүзи жабық еді. ¹⁶ Яхуда жолдан хаял тәрәпке бурылып келди де, оның өзинің келини екенін билмей, оған:

– Сениң менен жатайын, – деди.

Хаял оған:

– Мениң менен жатсаңыз, маған не бересіз, – деп сорады.

¹⁷ Яхуда:

– Сүріуімнен саған бір ылақ беріп жиберемен, – деди.

– Ылағыңызды жибергениңізше, кепиллікке бір нәрсе бересіз бе? – деди хаял.

¹⁸ Яхуда оннан:

– Кепиллікке не берейін? – деп сорады.

Тамара оған:

– Мөриңизди жиби менен хәм қолыңыздағы хасаңызды берің, – деди.

Яхуда сол нәрселерди беріп, оның менен жатты. Тамара оннан хәмледар болды. ¹⁹ Тамара үйіне қайтып келип, жүзиндегі жаулығын шешіп таслады да, және жесирлік кийімлерін кийіп алды.

²⁰ Сол арада Яхуда кепиллікке қалдырған нәрселерін қайтарып алыу үшін, адулламлы досты арқалы хаялға бір ылақ жиберди. Деген менен, достысы хаялды таба алмады. ²¹ Сонда достысы сол жердің адамларынан:

– Энайымда, жол шетінде бір бузық хаял бар еді, ол қаяқта? – деп сорады.

Олар:

– Бул жерде ондай хаял жоқ, – деп жууап берди.

²² Достысы Яхуданың жанына қайтып келип:

– Хаялды таба алмадым. Сол жердің адамлары да ол жерде хеш қандай бузық хаялдың болмағанын айтты, – деди.

²³ Яхуда:

– Мейли, сол затлар хаялда қала берсин. Тек хеш кимге масқара болмасақ болғаны. Мен ылақ жиберген едим, бірақ сен хаялды таба алмадың, – деди.

²⁴ Шама менен үш айдай уақыт өткенде, Яхудаға: «Келинің Тамара бузықшылық ислепти, ол хәзир хәмледар», – деген хабар жетти. Сонда Яхуда: «Оны далаға алып шығып, жағып жиберіңдер», – деди.

²⁵ Тамараны далаға алып шыққанда, ол қәйін атасына: «Мен мына затлардың ийесинен хәмледар болдым. Анықлап

қараң, бұл мөр, оның жиби хәм хаса кимдики?» – деп хабар жиберди.

²⁶ Яхуда затларды танып: «Хақыйқатлық ол тәрәпте, себеби мен оны улым Шелаға алып бермедим», – деди. Соннан кейин, Яхуда Тамара менен қайтып жақынласқан жоқ.

²⁷ Тамараның тууыуы ұақты келгенде, қарнында егиз бала барлығы мәлим болды. ²⁸ Ол босанып атырған ұақытта, егизлердің бири қолын сыртқа шығарды. Киндик шешеси баланың қолын услап: «Бұл биринши болып тууылды», – деп оның билегине қызыл жип байлап қойды. ²⁹ Бирақ ол қолын ишке тартып алды хәм сол ұақытта оның сыңары тууылды. Сонда киндик шешеси: «Сен қалайынша тосқынлықты бузып өттиң?» – деди. Сонлықтан оған Перес^а деп ат қойылды. ³⁰ Соңынан билегине қызыл жип байланған оның сыңары тууылды. Оған Зерах^б деп ат қойды.

Юсуп хәм Потифардың хаялы

39 ¹ Исмайыллылар Юсупти Мысырға алып келди. Фараон сарайының хызметшиси, сақшылардың басшысы, мысырлы Потифар Юсупти исмайыллылардан сатып алды. ² Жаратқан Ийе Юсуп пенен бирге болып, оны табыслы қылды. Солай етип, Юсуп мысырлы хожайынының үйінде жасады. ³ Оның хожайыны Жаратқан Ийенің Юсуп пенен бирге екенін хәм ол ислеген хәр бир исти табыслы қылып атырғанын көрди. ⁴ Юсуп хожайынының кеулинен шықты хәм оның жақын хызметшисине айланды. Сонлықтан оны үйи хәм барлық мал-мүлки үстинен басқарыушы етип қойды. ⁵ Хожайыны Юсупти үйи хәм пүткил мал-мүлки үстинен басқарыушы етип тайынлағаннан баслап, Жаратқан Ийе Юсуп себепли Потифардың үйин жарылқады. Оның үйине, атызына хәм оған тийисли хәр бир нәрсеге берекет берди. ⁶ Солай етип, Потифар өзинің пүткил мал-мүлкин Юсуптиң ықтыярына тапсырып, өзи жейтуғын тамағынан басқа хеш нәрсе менен иси болмады.

^а 38:29 *Перес* – «бузып өтиу» дегенди билдиреди.

^б 38:30 *Зерах* – «таң шуғласы» деген мәнисте болыуы мүмкин.

Юсуп кәдди-кәўмети келискен, шырайлы жигит еди. ⁷ Арадан бир канша ўақыт өткеннен сон, Потифардың хаялының Юсупке ышқы кетип, оған:

– Мениң менен жат, – деди.

⁸ Бірақ Юсуп қарсылық көрсетип, хожайының хаялына былай деди:

– Мине, хожайыным үйіндегі барлық затларды мениң ықтырыма тапсырып, хеш бир иске араласпайды. ⁹ Бул хожалықта меннен бийлигі күшли адам жоқ. Ол сеннен басқа хеш нәрсени меннен аямады. Себеби сен оның хаялысан. Мен қалайынша бундай үлкен қылмыс ислеп, Қудайға қарсы гүна қыламан? ¹⁰ Хаял Юсупке өзи менен бирге жатыўды хәм бирге болыўды хәр күни усыныс етсе де, Юсуп оның айтқанына көнбеди.

¹¹ Бир күни Юсуп өз ислерин ислеў ушын үйге кирди. Үйде хызметшилерден хеш ким жоқ еди. ¹² Сонда Потифардың хаялы Юсуптиң шапанынан ушлап: «Мениң менен жат», – деди. Бірақ Юсуп шапанын хаялдың қолында қалдырып, сыртқа қашып шықты.

¹³ Хаял Юсуптиң шапанын таслап қашқанын көргенде, ¹⁴ үй хызметшилерин шақырып, оларға: «Қараңлар, күйеўим алып келген мына еврей бизлерди масқара қылды-ғо! Ол мениң менен жатыў ушын ишке кирди. Бірақ мен қатты қышқырдым. ¹⁵ Ол мениң қышқырып бақырғанымды еситкенде, шапанын қасыма таслап, сыртқа қашып кетти», – деди.

¹⁶ Хожайыны үйге келгенше, хаял Юсуптиң шапанын сақлап қойды. ¹⁷ Хаял күйеўине де сол сөзлерди айтып: «Сениң бул жерге алып келген еврей қулың маған келип, мени масқара қылмақшы болды. ¹⁸ Бірақ мен қышқырып бақырғанымда, ол шапанын мениң қасыма таслап, сыртқа қашып кетти», – деди.

¹⁹ Юсуптиң хожайыны хаялының: «Сениң қулың маған усылай иследи», – дегенин еситкенде ғәзепке минди. ²⁰ Ол Юсупти тутқынға алып, патшаның тутқынлары қамалатуғын қамақханаға таслатты.

Бірақ Юсуп қамақта болғанда да, ²¹ Жаратқан Ийе оның менен бирге болып, оған жақсылық иследи хәм қамақхана

басшысына Юсупти унамлы етип көрсетті. ²² Ол қамақханадағы барлық тутқынларды Юсуптің қарамағына тапсырды. Ол жердегі барлық іслер үшін Юсуп жууапкер болды. ²³ Қамақхана басшысы Юсупке тапсырған жұмыстардың хеш бирине араласпады. Өйткени Жаратқан Ийе Юсуп пенен бирге болып, ол іслеген хәр бир исти табыслы қылды.

Юсуптің тутқынлардың түсин жорыуы

40 ¹ Бир қанша ўақыттан соң, Мысыр фараонының шарап қуйыушысы хәм нанбайы өз хожайынына, яғный Мысыр фараонына қарсы айып іследе. ² Фараон өзиниң усы еки хызметкерине, яғный бас шарап қуйыушысы менен бас нанбайына ашыуланып, ³ оларды сақшылардың басшысының үйине, Юсуп отырған қамақханаға қаматып таслады. ⁴ Сақшылардың басшысы Юсупти олардың хызметине бекитти. Солай етип, олар бир қанша ўақыт қамақханада қалды.

⁵ Бир күни түнде фараонның қамақта болған шарап қуйыушысы менен нанбайы екеуи де түс көрди. Хәр түстиң өзинше мәниси бар еде. ⁶ Ертеңине азанда Юсуп олардың жанына келгенде, екеуиниң де еңсеси түсип отырғанын көрди. ⁷ Юсуп хожайынының үйинде өзи менен бирге қамалып жатырған фараонның хызметкерлеринен:

– Бүгин неге қапа көринесиз? – деп сорады.

⁸ Олар:

– Бизлер түс көрген едик, бірақ оларды жорып беретугын хеш ким жок, – деди.

Юсуп оларға:

– Түс жорыу Қудайдан емес пе? Түслеринизди маған айтып бериндер, – деди.

⁹ Сонда бас шарап қуйыушы түсин Юсупке айтып:

– Мен түсимде бир жүзим ағашын көрдим. ¹⁰ Ағаштың үш шақасы бар екен. Олар бөрте сала гүллеп, солқым-солқым жүзим писти. ¹¹ Мениң қолымда фараонның кесеси бар екен. Мен жүзимлерди алып, фараонның кесесине сықтым да, кесени оның қолына бердим, – деди.

¹² Юсуп оған былай деди:

– Бул түс мынаны аңлатады: үш шақа – үш күн. ¹³ Үш күн ишинде фараон сениң тәғдириңди шешеди хәм сен бурынғы хызметіңе қайтасаң. Оған бурынғыдай шарап усынатуғын боласаң. ¹⁴ Бирақ исиң жүрискеннен кейин, мени есиңе ал. Маған жақсылық ислеп, фараонға мен туўралы айт хәм мени бул камақханадан шығарып ал. ¹⁵ Себеби мен еврейлердиң жеринен урлап әкелингенмен. Бул жерде де камаққа таслағандай хеш нәрсе ислемедим, – деди.

¹⁶ Бас нанбай Юсуптиң түсти жақсы жорығанын көрип, оған былай деди:

– Мен де түс көрдим. Түсимде басымда үш себет нан бар екен. ¹⁷ Ең үстиндеги себетте фараонға арнап писирілген хәр түрли нан өнимлери бар екен. Бирақ қуслар басымдағы себеттен оларды шоқып жеп атыр екен, – деди.

¹⁸ Юсуп оған былай деди:

– Бул түс мынаны аңлатады: үш себет – үш күн. ¹⁹ Үш күн ишинде фараон тәғдириңди шешип, сени дарға астырады хәм қуслар келип, дененди шоқыйды.

²⁰ Үшинши күни фараон өзиниң туўылған күнинде барлық хызметкерлерине зыяпат берди. Сонда ол өз хызметкерлериниң алдында бас шарап қуйыўшысы менен бас нанбайының тәғдириңди шешти. ²¹ Бас шарап қуйыўшыны өз хызметине қайтарды. Солай етип, бас шарап қуйыўшы және фараонға кесесин усынатуғын болды. ²² Бирақ бас нанбайды, Юсуп жорығандай, дарға астырды. ²³ Бас шарап қуйыўшы Юсупти еске алмады, оны умытып жиберди.

Юсуптиң фараонның түсин жорыўы

41 ¹ Арадан еки жыл өткенде, фараон түс көрди. Түсинде ол Нил дәрьясының жағасында тур екен. ² Дәрьядан шырайлы хәм семиз, жети сыйыр шығып, камыслықта отлай баслады. ³ Соңынан дәрьядан сықылсыз хәм арық жети сыйыр шығып, дәрьяның жағасындағы алдыңғы сыйырлардың жанына барып турды. ⁴ Сықылсыз хәм арық сыйырлар шырайлы хәм семиз жети сыйырды жеп қойды. Сол ўақытта фараон оянып кетти.

⁵ Ол және ұйықлап кетіп, қайтадан түс көрді. Түсінде бір пакалда жети жақсы хәм толық масақ өсіп тур екен. ⁶ Соңынан пуш хәм шығыс самалы кептирген жети масақ өсіп шығыпты. ⁷ Бул пуш масақлар жақсы хәм толық масақларды жутып жиберіпти. Сол ұақытта фараон ұйқысынан оянып кетіп, буның түс екенін билди.

⁸ Азанда фараон тынышсызланып, Мысырдың барлық сыйқыршылары менен данышпанларын шақыртып алды да, оларға көрген түслерін айтып берди. Деген менен, олардың хеш бири фараонның түслерін жорый алмады.

⁹ Сонда бас шарап қуыушы фараонға былай деди:

– Бүгін мен өз айыбымды мойынлауға мәжбүрмен. ¹⁰ Бир күни сиз өзиниздің кулларыңыз болған маған хәм бас нанбайға ашыуланып, бизлерди сақшылардың басшысының үйіне, камақханаға қаматқан едіңіз. ¹¹ Бир күни түнде екеуіміз де түс көрдик. Хәр түстің өзінше мәнісі бар еді. ¹² Сол жерде бизлер менен бирге сақшылардың басшысының кулы болған, бир еврей жигит бар еді. Бизлер түслерімізди оған айтып бергенімізде, ол жорып берди. ¹³ Хәмме нәрсе ол жорығандай болды: мен өз хызметіме қайттым, ал нанбай дарға асылды.

¹⁴ Сонда фараон Юсупке адам жиберіп, оны тезлик пенен камақханадан алдырды. Юсуп сакал-муртын алып, кийімлерін алмастырғаннан кейін, фараонның алдына келди. ¹⁵ Фараон Юсупке:

– Мен бир түс көрдим, бірақ оны хеш ким жорый алмады. Еситіуімше, сен түс жорый алады екенсең, – деди.

¹⁶ Юсуп фараонға:

– Мен жорый алмайман. Бірақ сизің ийгилигиніз ұшын, Қудайдың Өзи жорыйды, – деди.

¹⁷ Сонда фараон Юсупке былай деди:

– Түсімде Нил дәрьясының жағасында турған екенмен.

¹⁸ Сол ұақытта дәрьядан семиз хәм шырайлы жети сыйыр шығып, қамыслықта отлай бастады. ¹⁹ Соңынан дәрьядан арық, сықылсыз хәм ети сүйегине жабысқан жети сыйыр шықты. Мен пүткіл Мысыр елінде бундай арық сыйырларды хеш

көрмеген едим. ²⁰Сықылсыз хәм арық сыйырлар семіз сыйырларды жеп қойды. ²¹Бірақ семіз сыйырлар олардың қарнына түссе де, хеш нәрсе болмағандай, арық сыйырлар бұрынғысынша арық болып қала берді. Соннан кейін, мен оянып кеттім.

²²Кейін мен басқа түс көрдім. Түсімде бір пақалда толық хәм жақсы жети масақ өсіп шыққанын көрдім. ²³Сонынан пуш, жиңишке хәм шығыс самалы кептирген жети масақ өсіп шықты. ²⁴Жиңишке масақлар жақсы жети масақты жутып жиберді. Мен түслерімди сыйқыршыларға айтып бердім, бірақ олардың хеш бири жорый алмады.

²⁵Юсуп фараонға былай деди:

– Фараон, сизің екі түсиниз де бір мәнисти аңлатады. Қудай не іслейжағын сизге билдирипти. ²⁶Жети шырайлы сыйыр – жети жыл. Жети жақсы масақ та – жети жыл. Бул түслердің мәніси бир. ²⁷Олардан соң шыққан арық хәм сықылсыз жети сыйыр менен шығыс самалы кептирген жети жиңишке масақ жети жыл ашлық болатуғынын билдиреди. ²⁸Мен жаңа айтқанымдай, Қудай не іслейжағын сизге көрсетипти. ²⁹Пүткил Мысыр жерінде жети жыл молшылық болады. ³⁰Ал оннан кейін болса, молшылық жылларын ұмыттыратуғын жети жыл ашлық болады. Бул ашлық жерди жүдетип жибереди. ³¹Кейін болатуғын ашлық соншелли аұыр болғанлықтан, бұрын болған молшылықты ұмыттырып жибереди. ³²Сизің бир мәнистеги түсти екі рет көриуиниздің мәніси – Қудайдың анық қарар еткенін хәм буны тез арада іске асыратуғынын билдиреди.

³³Енди сиз ақыллы хәм дана бир адамды тауып, оған Мысырды басқарыуды тапсырың. ³⁴Және де, сиз ел үстинен қадағалаушыларды тайынлап, Мысыр жеріндеги молшылықтың жети жылында өнімнің бестен бир бөлегін жыйнатың. ³⁵Ол адамлар келешектеги молшылық жылларының пүткил азығын толап, қалалардағы сизге тийисли телеклерге жыйнап сақласың. ³⁶Жети жыллық ашлық ұақтында бул фәлле қорлары Мысырға азық болып, ел ашлықтан қырылмайды.

Юсуптің Мысыр үстiнен хұкімдар болыуы

³⁷ Бул усыныс фараонға хәм оның барлық хызметкерлерине мақул түсті. ³⁸ Фараон хызметкерлерине: «Бизлер Қудайдың Руұхына ийе болған бул адамнан басқа бiреуді таба аламыз ба?» – деди.

³⁹ Соңынан ол Юсупке былай деди: «Қудай булардың хәм-месин саған ашып берген екен, демек, сеннен ақыллы хәм дана адам болмағаны. ⁴⁰ Мен сарайымды басқарыуды саған тапсыраман, пүткіл халқым сениң буйрықларыңа кулақ асатуғын болады. Мен тахтым менен ғана сеннен үстiн боламан. ⁴¹ Хәзирден баслап, мен сени пүткіл Мысыр үстiнен хұкімдар етип тайынлайман». ⁴² Соңынан фараон бармағындағы мөр жүзигин шешип алып, Юсуптің бармағына тақты. Оған зығыр шапан кийгизип, мойнына алтын шынжыр тақты. ⁴³ Фараон Юсупті өзiнен кейiнги екiнши дәрежелi арбаға миндирiп, оның алдында: «Тәжим етiңдер!» – деп жар салыуды буйырды. Солай етип, фараон Юсупті пүткіл Мысыр ели үстiнен хұкімдар етип қойды. ⁴⁴ Соңынан фараон Юсупке жәнe: «Фараон – мен боламан, бирақ сениң рухсатыңсыз пүткіл Мысырда хеш ким тырп ете алмайды», – деди. ⁴⁵ Фараон Юсупке Сафнат-Панеах деген ат қойып, оны Он қаласындағы руұханий Потифераның қызы Асенатқа үйлендирди. Солай етип, Юсуп Мысыр елин аралап шықты.

⁴⁶ Юсуп Мысыр патшасы фараонның хызметине тайынланғанда отыз жасында еди. Юсуп фараонның алдынан кетiп, пүткіл Мысыр жерин аралауға шықты. ⁴⁷ Жети жыллық молшылық уақтында жер мол өним берди. ⁴⁸ Юсуп Мысырда жети жыл ишинде өнген өнимлердің хәммесин жыйнап, қалаларда сақлады. Хәр бир қала этирапындағы атызларда өнген өнимлерди сол қалаға жыйнап қойды. ⁴⁹ Юсуп теңиз кумындай мол ғәлле жыйнағанлықтан, оны өлшеуді тоқтатты. Өйткени ғәлле өлшеп болмайтуғын дәрежеде көп еди.

⁵⁰ Ашлық жыллары басланбастан бұрын, Он қаласының руұханийи Потифераның қызы Асенат Юсупке еки ул тууып берди. ⁵¹ Юсуп: «Қудай маған барлық қыйыншылықтарымды

хәм әкемнің үйин умыттырды», – деп, туңғыш улының атын Менашше^а деп қойды. ⁵² Юсуп екинши улын Эфрайым^б деп атап: «Қыйыншылық көрген елимде Қудай мени өсип-өндирди», – деди.

⁵³ Мысырда жети жыллық молшылық та тамамланды. ⁵⁴ Юсуптиң айтқанындай, жети жыллық ашлық басланды. Хәмме елдерде ашлық болса да, пүткіл Мысыр елинде азық-аўқат болды. ⁵⁵ Пүткіл Мысыр ели аш бола баслағанда, халық фараонға жалбарынып, нан сорады. Сонда фараон оларға: «Юсупке барынлар, ол сизлерге не десе, соны ислендер», – деди. ⁵⁶ Ашлық пүткіл елди жайлап алғанда, Юсуп телеклерди ашып, мысырлыларға ғәлле сата баслады. Себеби Мысырда ашлық хәўиж алған еди. ⁵⁷ Юсуптен ғәлле сатып алыў ушын, Мысырға барлық елдерден адамлар келетуғын еди. Өйткени пүткіл жер жүзинде ашлық күшейген еди.

Юсуптиң ағаларының Мысырға келиўи

42 ¹ Яқып Мысырда ғәлле бар екенин билгенде, улларына: «Неге бир-бириңизге қарап отырсызлар? ² Мен Мысырда ғәлле бар екенин еситтим. Өлмей тири қалыўымыз ушын, сизлер ол жаққа барып, ғәлле сатып алып келиңдер», – деди.

³ Солай етип, Юсуптиң он әжағасы ғәлле сатып алыў ушын, Мысырға кетти. ⁴ Бирақ Яқып Юсуптиң иниси Беняминди олар менен бирге жибермеді. Себеби ол улының бир бөлеге жолығыўынан қорқатуғын еди. ⁵ Солай етип, ғәлле сатып алыўға келгенлер менен бирге Израилдың уллары да Мысырға келди. Өйткени Кенаан жеринде де ашлық болып атырған еди.

⁶ Юсуп Мысыр елинің басшысы болып, елдеги пүткіл халыққа ғәлле сататуғын еди. Сонда Юсуптиң ағалары келип, оның алдында маңдайлары жерге тийгенше ийилип, тәжим етті. ⁷ Юсуп ағаларын көрип, оларды таныды. Бирақ өзін

^а 41:51 *Менашше* – «умыттырыў» дегенди билдиреди.

^б 41:52 *Эфрайым* – «еки есе өнімлі» дегенди билдиреди.

оларды танымайтуғындай қылып көрсетіп, қатал сөйледи хәм олардан:

– Қаяктан келдіңлер? – деп сорады.

Олар Юсупке:

– Бизлер азық-ауқат сатып алыу үшін, Кенаан жерінен келдік, – деп жууап берді.

⁸ Юсуп ағаларын таныса да, ағалары оны танымады. ⁹ Юсуп олар хаққында көрген түслерін еслеп, оларға:

– Сизлер жансызларсыз! Бул елдің хәлсіз жерлерін билиу үшін келгенсіздер, – деди.

¹⁰ Олар Юсупке:

– Яқ, мырзамыз! Сизің қулларыңыз болған бизлер азық-ауқат сатып алыу үшін келдік. ¹¹ Бизлер хәммемиз бир әкениң улларымыз. Сизің қулларыңыз болған бизлер хадал адамлармыз, жансыз емеспіз, – деди.

¹² Юсуп оларға және:

– Яқ, сизлер елдің хәлсіз жерлерін билиу үшін келгенсіздер, – деди.

¹³ Олар:

– Сизің қулларыңыз болған бизлер он еки тууысқанбыз. Хәммемиз Кенаан жерінде жасайтуғын бир әкениң улларымыз. Ең кишкенеміз хәзир әкемиздің жанында, ал басқа биреуі жойтылып кетти, – деди.

¹⁴ Юсуп оларға былай деди:

– Әне, айтқанымдай, сизлер жансызларсыз-ғо. ¹⁵ Енди сизлер сынаудан өтесіз. Егер генже инициз бул жерге келмесе, фараонның басы менен ант етемен, сизлер бул жерден кетпейсіздер. ¹⁶ Араңыздан бириңизди жиберің, ол барып, иницизди алып келсин. Ал қалғанларыңыз қамақта турасызлар. Сөзлериңиздің хақыйқат ямаса жалған екенлигин тексеріп көремиз. Егер сөзлериңіз жалған болса, фараонның басы менен ант етемен, сизлер жансызларсыз.

¹⁷ Солай етип, Юсуп ағаларын үш күнге қаматып қойды.

¹⁸ Үшинши күни оларға: «Мен Қудайдан қорқатуғын адамман. Егер сизлер былай ислесеңіз, бир қасық қаныңыздан кешемен: ¹⁹ өзлериңиздің хадал адамлар екенлигиңизди дә-

лиллеуіңіз ушын, араңыздағы бириңіз қамақта қалсын, ал қалғанларыңыз аш қалған хожалықтарыңыз ушын ғәлле алып кетиңдер. ²⁰ Соңынан кишкене иниңизди маған алып келиңдер. Сонда сөзлеріңиздің хақыйқый екенлиги дәлиленип, өлимнен аман қаласызлар», — деди. Олар бұған келисим берди. ²¹ Олар бир-бирине: «Шынында да, бизлер инимизге ислеген исимиз ушын жазаланып атырмыз. Ол бизлерге жалбарынғанда, оның қалай қыйналғанын көрсек те, оны тыңламадық. Сол себептен бизлердің басымызға да усы қыйыншылық түсти», — дести. ²² Рубен оларға: «Балаға жаманлық ислемендер», — деп сизлерге ескертпеген бе едим? Бирак сизлер тыңламадыңлар. Мине, хәзир оның қанының қуны бизлерден талап етилип атыр, — деди. ²³ Юсуптің өзлерін түсинетуғынын ағалары билмеди, себеби Юсуп олар менен дилмаш арқалы сөйлескен еди.

²⁴ Юсуп ағаларының жанынан кетип, жылап жиберди. Соңынан қайтып келип, олар менен сөйлести хәм араларынан Шимонды тутқынға алып, басқаларының көз алдында байлатып қойды.

Юсуптің ағаларының Кенаанға қайтыуы

²⁵ Юсуп ағаларының қаптарын ғәлlege толтырыўды, гүмислерин хәр биринің қабына қайтарып салыўды хәм жол азығын бериўди буйырды. Айтылған сөз орынланды. ²⁶ Юсуптің ағалары ғәллелерин ешеклерине артып, жолға түсти.

²⁷ Олар түнеў ушын бир жерде тоқтады. Сонда олардың арасындағы биреўи ешегине жем берейин деп қаптың аўзын ашқанда, қаптың аўзында тұрған өзинің гүмис теңгесин көрди. ²⁸ Ол туўысқанларына: «Гүмисимди қайтарып берипти. Мине, ол қабымның ишинде екен», — деди. Сонда олардың жүрекleri суўлап, қалтырасып, бир-бирине: «Қудайдың бизлерге бул не қылғаны?» — деди.

²⁹ Олар Кенаанға, әкеси Яқыпқа қайтып келип, басларынан кеширгенлеринің хәммесин айтып берип, былай деди: ³⁰ «Сол елдің басшысы бизлер менен қатал сөйлесип, бизлерди елге келген жансызлар деп есаплады. ³¹ Бизлер оған: „Бизлер хадал

адамлармыз, жансызлар емеспіз. ³² Бизлер он екі туұысқан болып, бір әкенің ұлларымыз. Бір иниміз жойтылып кетті, ал кішкене иниміз хәзир Кенаанда, әкеміздің жанында қалды“, — дедік. ³³ Сол елдің басшысы бизлерге: „Сизлердің хадал адамлар екенлігіңізді мен мынадан білемен: туұысқаныңыздың бiреуін қасымда қалдырың да, ал қалғандарыңыз аш қалған хожалықтарыңыз үшін ғәлле алып, кете беріңдер. ³⁴ Ал генже иниңізді маған алып келесіздер. Мен сонда сизлердің жансыз емес, ал хадал адамлар екенлігіңізді білемен хәм туұысқаныңызды сизлерге қайтарып беремен. Сонда сизлер бул елде саўда ислей аласыздар“, — деді.

³⁵ Олар қаптарын босатып атырып, хәр қайсысы өз қабының ишинен түйиўли гүмисин таўып алды. Түйиўли гүмислерин көргенде, олардың өзлери де, әкеси де қорқып кетті. ³⁶ Сонда Яқып ұлларына:

— Сизлер мени перзентлерімнен айырдыңлар: Юсуп жоқ, Шимон жоқ, енді Беньяминді де алып кетпекшисіздер. Маңлайым буншелли қара болмаса! — деді.

³⁷ Рубен әкесине:

— Егер мен Беньяминді қайтарып әкелмесем, мениң екі ұлымды өлтире ғой. Беньяминді маған тапсыр, мен оны саған қайтарып әкелемен, — деді.

³⁸ Бірақ Яқып:

— Ұлымды сизлер менен жибермеймен, өйткени ағасы өлип, ол жалғыз қалды. Егер ол жолда бир бөлеге жолықса, сизлер мениң ғарры басымды сол қайғы менен өлилер мәканына жибересіздер, — деді.

Беньяминнің Мысырға алып барылыўы

43 ¹ Кенаан жеріндегі ашлық күшли еді. ² Мысырдан алып келинген ғәлле таўсылғаннан кейин, Яқып ұлларына:

— Және барып, аз-маз азық-аўқат сатып әкелиндер, — деді.

³ Яхуда әкесине былай деді:

— Ол адам бизлерге: «Егер иниңіз сизлер менен бирге келмесе, көзиме көринбеңдер», — деп қатаң айтқан еді. ⁴ Егер инимізді бизлер менен бирге жиберсен, барып, саған азық-аўқат

алып келеміз. ⁵ Егер жибермесен, бизлер бара алмаймыз, себеби ол адам: «Иниңиз сизлер менен бирге келмесе, көзиме көринбең», – деген еди.

⁶ Израил:

– Не ушын сизлер ол адамға және бир иниңиздиң бар екенин айтып, мениң басымды бәлеге қойдыңыз? – деди.

⁷ Олар әкесине:

– Ол адам бизлерден өзлериміз хәм туўысқанларымыз хақында шуқлап сорап: «Әкеңиз еле тири ме? Басқа туўысқаныңыз бар ма?» – дегенде, бизлер оның сорауларына жуўап бердик. Оның бизлерге: «Иниңизди алып келиң», – деп айта-туғынын қаяқтан билиппиз? – деди.

⁸ Яхуда әкеси Израилға:

– Баланы мениң менен жибер, кетейик. Сонда сен де, бизлер де, балаларымыз да өлмей, тири қаламыз. ⁹ Мен бала ушын басым менен жуўап бермен, оны меннен талап етесен. Егер мен оны алдына қайтарып әкелмесем, онда бир өмир сениң алдында айыпкер боламан. ¹⁰ Егер ўақытты соза бермегенимизде, хәзирге дейин еки рет барып келген болар едик, – деди.

¹¹ Ақырында Израил улларына былай деди:

– Мейли, онда былай ислен: өзлериңиз бенен бирге бул жердиң ең жақсы өнимлеринен алып, ол адамға саўғаға аз-маз бальзам, аз-маз пал хәм хош ийисли шайыр, ладан, писте, бадам алып барыңлар. ¹² Қапларыңыздың аўзында қайтып келген гүмислерди қайтарып бериўиңиз ушын, еки есе артық гүмис алып кетиңдер. Мүмкин, алжасық болған шығар. ¹³ Иниңизди алып, сол адамға қайтып барыңлар. ¹⁴ Құдирети күшли Қудай ол адамның жүрегине сизлерге деген рехим берсин, ол сизлердиң сол туўысқаныңыз бенен Бениаминди сизлерге қайтарып берсин. Ал маған келсек, егер мен бала-сыз қалатуғын болсам, мейли, баласыз қала қояйын.

Юсуптиң туўысқанларын екінши рет көриўи

¹⁵ Солай етип, туўысқанлар саўғаларды, еки есе артық гүмисти хәм Бениаминди алып, Мысырға қарай жолға шықты хәм Юсуптиң алдына келди. ¹⁶ Юсуп олардың жанындағы

Беняминди көргенде, өзіннің үй басқарушысына: «Бұл адамларды менің үйіме алып бар да, мал сойып, аұқат таярла. Өйткені олар түски аұқатты менің менен бірге жейди», – деди.

¹⁷ Үй басқарушысы Юсуптің айтқанындай іслеп, оларды Юсуптің үйіне алып барды. ¹⁸ Туұысқанлар өзлерінің Юсуптің үйіне апарылғанын көргенде қорқып кетіп, бір-бирине: «Бұрын қапларымызға қайтарып салынған гүмисти сылтаулап, ол бизлерди усы жерге алып келген шығар. Ол бизлерге топылып, өзлеримизди қул етпекши хәм ешеклеримизди тартып алмақшы шығар», – десті.

¹⁹ Олар қапының кирер аұзында Юсуптің үй басқарушысына жақынлап барып:

²⁰ – Мырзамыз, бизлер буннан алдын азық-аұқат сатып алыу үшін бұл жерге келген едик. ²¹ Қайтарсын түнеген жеримизде қапларымызды ашып қарағанымызда, хәр биримиз гүмисимиздің басы бузылмай, қаптың аұзында тұрғанын көріп, хайран қалдық. Бизлер оны қайтарып алып келдик. ²² Буннан тысқары, бизлер азық-аұқат сатып алыу үшін қосымша гүмис алып келдик. Ал сол гүмисимизди қапларымызға қим салып қойғанын бизлер билмеймиз, – деди. ²³ Үй басқарушысы:

– Қәуәтерленбендер хәм қорқпаңлар. Қапларыңыздағы бұл фәзийнени сизлердің хәм әкеңіздің Қудайы қапларыңызға салып кетіпти. Мен гүмисіңизди алдым, – деди.

Соңынан ол Шимонды олардың алдына алып келди.

²⁴ Үй басқарушы оларды Юсуптің үйіне алып келип, аяқтарын жууы үшін суу хәм ешеклеріне жем берди. ²⁵ Туұысқанлар түске, Юсуптің келиуіне саұғаларын таярлап қойды. Себеби өзлерінің сол жерде аұқатланатуғынын еситкен еді.

²⁶ Юсуп үйге келгенде, олар саұғаларын ишке әкеліп, Юсупке берди хәм оның алдында жерге дейін ийилип, тәжим етті. ²⁷ Юсуп олардан хал-аұхал сорап болғаннан кейін:

– Өзлеріңіз айтқан ғарры әкеңіз аман-сау жүр ме? Ол еле тири ме? – деди.

²⁸ – Сизиң қулыңыз болған әкемиз аман-сау жүр, ол еле тири, – деп олар хұрмет пенен ийилип, тәжим етті.

²⁹ Юсуп көз таслап, өзі менен бир анадан тууылған иниси Беняминди көргенде:

— Бул маған айтқан генже иниңиз бе? — деп сорады хэм Беняминге: — Қудай саған мийримин түсирсин, улым, — деди де, ³⁰ дәрхал сол жерден шығып кетти. Өйткени тууысқанын көргенде, оның жүрегі елжиреп кеткен еди. Юсуп бөлмесине кирип, сол жерде жылап алды.

³¹ Ол бетин жууғаннан кейин сыртқа шықты да, өзін қолға алып: «Ауқат әкелінсин!» — деп буйырды. ³² Юсупке бөлек, аға-инилерине бөлек хэм Юсуп пенен ауқатланып отырған мысырлыларға бөлек дастурхан жайылды. Себеби мысырлылар еврейлер менен бирге ауқат жемейтуғын еди, бул олар ушын мәкриу есапланатуғын еди. ³³ Тууысқанлары Юсуптиң қарсы алдында үлкенинен кишисине дейин, жасы бойынша отырды. Олар таң қалысып, бир-бирине қарады. ³⁴ Юсуптиң дастурханынан оларға ауқат жиберилди. Сонда Беняминниң пайы басқаларға қарағанда бес есе артық болды. Олар Юсуп пенен бирге ишип, кеуил көтерип отырды.

Жойтылған гүмис кесе

44 ¹ Юсуп өзиниң үй басқарыушысына былай деп буйырды: «Бул адамлардың қапларын өзлери көтере алғанша азық-ауқатқа толтыр хэм хәр бириниң гүмисин қабының аузына сал. ² Ең генжесиниң қабының аузына ғәлле ушын төленген гүмисине қоса, мениң гүмис кесемди де салып қой». Үй басқарыушысы Юсуптиң айтқанындай етип иследи.

³ Ертенине таң атыудан, сол адамлар ешеклері менен бирге жолға атландырылды. ⁴ Олар қаладан узақлап кетпей тұрып, Юсуп өзиниң үй басқарыушысына былай деп буйырды: «Бар, сол адамлардың изинен қуу. Жетип алғаныңнан кейин, оларға былай деп айт: „Не ушын сизлер жақсылыққа жаманлық қайтардыңыз? ⁵ Не ушын хожайынымның гүмис кесесин урлап кеттиңиз? Хожайыным оннан ишип, оны пал ашыу ушын қолланады-ғо. Сизлер жаман ис иследиңдер“».

⁶ Үй басқарыушысы ағалы-инилердин изинен қуып жетип, оларға усы гәплерди айтты.

⁷ Ағалы-инилілер оған:

– Мырзамыз, не үшін бундай сөзлерді айтып тұрсыз? Сизиң қулларыңыз болған бизлер бундай істерді іслеуден аұлақпыз. ⁸ Хәтте, бизлер қапларымыздың аұзынан тапқан гүмисти Кенаан жерінен сизге қайтарып әкеліп берген едік-ғо. Қалай бизлер хожайыныңыздың үйінен гүмис ямаса алтын урлаймыз? ⁹ Гүмис кесе қулларыңыздың қайсы бирінен табылса, сол өлтірилсин, ал қалғанларымыз хожайынымызға қул болайық, – деді.

¹⁰ Үй басқарыушысы:

– Мейлі, сизлер айтқандай болсын. Кесе кимнен табылса, сол менің қулым болады. Ал қалғанларыңыз айыпсыз боласыз, – деді.

¹¹ Олар дәрхал қаптарын жерге түсіріп, аұызларын ашты.

¹² Үй басқарыушы үлкенінен баслап, кишисіне дейін, хәм-месинің қаптарын тексеріп шықты. Кесе Беняминнің қабынан табылды. ¹³ Туұысқанлар қайғыдан кийімлерін жыртты хәм жүклерін ешеклеріне артып, қалаға қайтып барды.

¹⁴ Яхуда хәм туұысқанлары Юсуптің үйіне келгенде, ол еле үйде еді. Олар Юсуптің алдында жерге жығылды. ¹⁵ Юсуп оларға:

– Неге бундай іселедіңіз? Мендей адамның пал ашып, биліп алатуғынын билемедіңіз бе? – деді. ¹⁶ Сонда Яхуда:

– Мырзамызға бизлер не айта аламыз? Не деп түсіндіре аламыз? Өзлеримізді қалай ақлай аламыз? Қудай қулларыңыздың айыбын әшқара етті. Бизлер де, кесе табылған адам да сизге қул боламыз, – деді.

¹⁷ Юсуп:

– Яқ, мен бундай іслеуден аұлақпан. Кесе кимнен табылған болса, тек сол маған қул болады. Ал сизлер аман-есен өкениздің алдына қайта берің, – деді.

Яхуданың Бенямин үшін жалбарынуы

¹⁸ Сонда Яхуда Юсупке жақынырақ келіп былай деді:

– Мырзам, маған бир сөз айтыуға рухсат етің. Сиз фараон менен бирдей бийлікке ийесіз, қулыңызға ашыұланбаң.

¹⁹ Мырзам, сиз құлларыңыз болған бизлерден: «Әкеңіз ямаса басқа туысқаныңыз бар ма?» — деп сорағаныңызда, ²⁰ бизлер сизге: «Ғарры әкеміз хәм оның қартайғанда көрген генже улы бар. Оның туысқаны өлип, анасынан жалғыз қалған еди хәм әкеміз оны жақсы көреді», — деген едик.

²¹ Сонда сиз құлларыңыз болған бизлерге: «Оны маған алып келиң, бир көрейін», — деген едиңіз. ²² Бирақ бизлер сизге: «Бала әкесин таслап кете алмайды. Егер әкеси оннан айырылса, өлип қалады», — деген едик. ²³ Сиз құлларыңыз болған бизлерге: «Егер генже иниңіз сизлер менен бирге келмесе, көзиме көринбен», — деген едиңіз. ²⁴ Бизлер сизиң қулыңыз болған әкемізге қайтып барғанымызда, сизиң сөзлериңизди оған айтып бердик. ²⁵ Әкеміз: «Және барып, бизлерге аз-маз азық-ауқат сатып алыңлар», — дегенде, ²⁶ бизлер оған: «Бара алмаймыз, егер генже инимиз бизлер менен бирге барса ғана, барамыз. Генже инимиз бизлер менен бирге болмаса, ол адамның жүзин көре алмаймыз», — дедик. ²⁷ Сонда қулыңыз болған әкеміз бизлерге: «Хаялым Рахиланың маған еки ул тууып бергенин билесиз. ²⁸ Биреуінен айырылдым. Оны бир хайуан тилким-тилким етип таслаған, соннан бери оны қайтып көрмедім. ²⁹ Егер сизлер буны да алып кетсеніз хәм ол бир бәлеге жолықса, онда сизлер мениң ғарры басымды сол қайғы менен өлилер мөканына жибересизлер», — деди. ³⁰ Енди мен сизиң қулыңыз болған әкемізге қайтып барғанымда, оның жанынан артық көретуғын улы қасымызда болмаса, ³¹ ол улының жоқ екенин көрип, өлип қалады. Сонда сизиң қулыңыз болған бизлер қулыңыз болған әкеміздің ғарры басын сол қайғы менен өлилер мөканына жибереміз. ³² Сизиң қулыңыз болған мен бул бала ушын басым менен жууап берем деп, әкеме: «Егер оны саған қайтарып алып келмесем, онда мен бир өмир сениң алдында айыпкер болайын», — дедім. ³³ Сонлықтан енди баланың орнына сизге мен қул болып қалайын. Ал бала туысқанлары менен бирлікте қайта берсин. ³⁴ Себеби бала жанымда болмаса, әкеме қалай қайтып бараман? Мен әкемнің басына түсетуғын бахытсыздыққа шыдай алмайман.

Юсуптің туғысқанларына өзін танытқызуы

45 ¹ Сонда Юсуп хызметшілердің алдында өзін артық тута алмай: «Хәммени бұл жерден шығарып жиберің!» — деп бақырды. Солай етип, Юсуп туғысқанларына өзін танытқанда, оның жанында хеш ким жоқ еді. ² Оның дауыслап жылағаны соншелли, мысырлылар да оның жылағанын еситти. Бұл хаққында хабар фараонның сарайына да жетип барды.

³ Юсуп туғысқанларына: «Мен Юсуппен! Әкем еле тири ме?» — деди. Бірақ туғысқанлары оның алдында албырап, не деп жууап берерин билмеди.

⁴ Юсуп оларға: «Маған жақынырақ келиңдер», — деди. Олар жақынырақ келгенде, Юсуп сөзин былай деп дауам етті: «Мен сизлер Мысырға сатып жиберген туғысқаныңыз Юсуппен!» ⁵ Мени бұл жерге сатып жибергениңиз ушын қыйналмаң хәм өзлериңизди айыпламаң. Қудай адамлардың өмирин сақлап қалыу ушын, мени сизлерден алдын бұл жерге жиберди. ⁶ Елде еки жылдан бери ашлық болмақта, және бес жыл дауамында жер де егилмейди, зүрәәт те жыйналмайды. ⁷ Қудай жер жүзинде урпақларыңызды сақлап қалыу ушын хәм таң қаларлық жол менен жанларыңызды қутқарыу ушын, мени сизлерден алдын бұл жерге жиберди. ⁸ Мени бұл жерге сизлер жибергениңиз жоқ, ал Қудай жиберди. Ол мени фараонға кенесгөй, оның сарайына хожайын хәм пүткіл Мысыр елине басшы етип қойды. ⁹ Сизлер дәрхал әкемнің алдына барың да, оған улыңыз Юсуп: „Қудай мени пүткіл Мысыр елине басшы етип қойды. Иркілмей, жаныма кел. ¹⁰ Сен балаларың, ақлықларың, сүриу хәм падаларың, пүткіл мал-мүлкің менен бирлікте Гошен жерине орналасып, мениң жанымда боласаң. ¹¹ Сол жерде мен сени бағаман, өйткени ашлық және бес жыл дауам етеди. Болмаса сен, хожалығың хәм саған тийисли хәмме нәрсе набыт болады“, — деп айтып атыр деңлер». ¹² Соңынан ол туғысқанларына және: «Мине, сизлер де, иним Бениамин сен де өз көзлериңиз бенен көрип турғаныңыздай, сизлерге бұл сөзлерди айтып турған мен — хақыйқаттан

да, Юсуп боламан. ¹³ Мысырда мениң қаншелли атақ-абырайға ийе екенімди хәм өзлериңиз көрген нәрселердин хәм-месин әкеме айтып берин. Әкемди дәрхал бул жерге алып келиң», — деди.

¹⁴ Соңынан Юсуп иниси Беняминнің мойнынан қушақлап жылады. Бенямин де оны қушақлап жылады. ¹⁵ Юсуп барлық ағаларын да сүйип, оларды қушақлап жылады. Кейин туұысқанлары оның менен сөйлесе баслады.

¹⁶ Юсуптің туұысқанлары келгени хаққында хабар фараонның сарайына жетип барғанда, фараон хәм оның хызметшилери буған қуғанды. ¹⁷ Фараон Юсупке былай деди: «Туұысқанларыңа айт, олар ешеклерине жүклерин артып, Кенаанға қайтсын. ¹⁸ Әкесин хәм хожалықларын алып, усы жерге қайтып келсин. Мен оларға Мысырдың ең жақсы жерлерин беремен, ишип-жейтуғыныңыз мол болады». ¹⁹ Және де, оларға былай деп айтыуыңды да буйыраман: «Балалары хәм хаяллары ушын Мысырдан арбалар алып кетсин хәм әкенизди бул жерге алып келсин. ²⁰ Қалып кеткен затларыңызға ашынбаңлар, пүткил Мысырдың ең жақсы затлары сизлердики болады».

²¹ Израилдың уллары айтылғанларды иследи. Юсуп фараонның буйрығы бойынша, оларға арбалар хәм жол ушын азық берди. ²² Юсуп олардың хәр бирине бир шапаннан, ал Беняминге үш жүз шекел гүмис пенен бес шапан берди. ²³ Ол әкесине арнап, он ешекке Мысырдың ең жақсы затларын жүкледі хәм әкесинің жолы ушын, он машаға дән, нан хәм азық-ауқат артып жиберди. ²⁴ Юсуп туұысқанларын жолға шығарып салып атырып: «Жолда жәнжеллесип жүрмеңлер», — деди.

²⁵ Юсуптің туұысқанлары Мысырдан шығып, Кенаан елине, әкеси Яқыптың жанына қайтып келди. ²⁶ Олар әкесине: «Юсуп тири екен, ол хәзир пүткил Мысыр елин басқарып тур», — деди. Бірақ Яқыптың жүреги бүлик етпеди хәм оларға исенбеди. ²⁷ Олар әкесине Юсуптің өзлерине айтқан барлық сөзлерин айтып берди. Яқып өзін көширип әкелиу ушын Юсуптің жиберген арбаларын көргенде,

руўхына жан кирди. ²⁸ Сонда Израил: «Енди исенемен, улым Юсуп эле тири екен! Өлмесимнен бурын барып, оны көретуғын болдым», — деди.

Яқыптың Мысырға көшип баруы

46 ¹ Солай етип, Израил өзинің барлық мал-мүлкін алып, жолға шықты. Беер-Шебаға жетип келгенде, әкеси Ысақтың Қудайына арнап құрбанлықтар шалды. ² Қудай түнде Израилға аян беріп:

— Яқып, Яқып! — деди.

— Ләббәй, — деди ол.

³ Қудай оған былай деди:

— Мен Қудайман, әкеннің Қудайыман. Сен Мысырға баруыдан қорқпа. Мен ол жерде сениң ұрпақтарыңнан ұллы халық жаратаман. ⁴ Мен сениң менен бірге Мысырға бараман хәм ұрпақтарыңды усы жерге сөзсиз қайтарып алып келемен. Қайтыс болғаныңда, Юсуп өз қоллары менен көзлеринди жабады.

⁵ Сонынан Яқып Беер-Шебадан жолға шықты. Израилдың ұллары әкеси Яқыпты, балаларын хәм хаялларын фараон жиберген арбаларға мингизип, алып кетти. ⁶ Олар малларын хәм Кенаан жеринде жыйнаған пүткіл мал-мүлкін алып, Мысырға келди. Яқып пенен оның пүткіл ұрпақтары бірге еди. ⁷ Яқып өзи менен бірге ұлларын, қызларын, ақлықтарын, яғный пүткіл ұрпақтарын алып, Мысырға көшип келди.

⁸ Израилдың, яғный Яқыптың Мысырға алып келген ұлларының хәм ұрпақтарының атлары төмендегіше:

Яқыптың туңғышы — Рубен. ⁹ Рубеннің ұллары: Ханох, Паллу, Хесрон хәм Кармий.

¹⁰ Шимонның ұллары: Емуел, Ямин, Охад, Яхин, Сохар хәм кенаанлы хаялынан тууылған Шаул.

¹¹ Лебийдің ұллары: Гершон, Қохат, Мерарий.

¹² Яхуданың ұллары: Эр, Онан, Шела, Перес хәм Зерах. Бирақ Эр менен Онан Кенаанда қайтыс болған еди. Перестин ұллары: Хесрон хәм Хамул.

¹³ Иссахардың ұллары: Тола, Пуа, Йоб хәм Шимрон.

¹⁴ Зебулонның уллары: Серед, Элон хәм Яхлеел.

¹⁵ Булар Леаның Яқыпқа туып берген уллары хәм олардың урпақлары. Леа оларды хәм қызы Динаны Паддан-Арамда туыған еди. Яқыптың уллары менен қызлары барлығы болып отыз үш еди.

¹⁶ Гадтың уллары: Сифйон, Хаггий, Шуний, Эсбон, Эрий, Ародий хәм Арелий.

¹⁷ Ашердің уллары: Имна, Ишўа, Ишўий, Бериа хәм олардың қарындасы Серах.

Берияның уллары: Хебер хәм Малкиел. ¹⁸ Булар – Лабанның қызы Леаға берген шорысы Зилпаның Яқыпқа туып берген улларының урпақлары. Олар барлығы он алты еди.

¹⁹ Яқыптың хаялы Рахиланың уллары Юсуп хәм Бенямин еди. ²⁰ Мысырда Юсуп Менашше хәм Эфрайым деген еки улы болды. Юсупке оларды Он қаласының руханийи болған Потифераның қызы Асенат туып берди.

²¹ Беняминнің уллары: Бела, Бехер, Ашбел, Гера, Нааман, Эхий, Рош, Муппим, Хуппим хәм Ард.

²² Булар – Рахиланың Яқыпқа туып берген улларының урпақлары. Олар хәммеси болып он төрт еди.

²³ Данның улы: Хушим.

²⁴ Нафталийдің уллары: Яхсиел, Гуний, Есер хәм Шиллем.

²⁵ Булар Лабанның қызы Рахилаға берген шорысы Билханың Яқыпқа туып берген улларының урпақлары. Олар хәммеси жетеу еди.

²⁶ Яқыптың уларының хаялларын қоспағанда, Яқыптың урпағынан болған хәм оның менен бирге Мысырға келгенлердің саны хәммеси болып алпыс алты адам еди. ²⁷ Юсуптың Мысырда туылған еки улы менен бирликте Мысырға көшкен Яқыптың хожалығы хәммеси болып жетпис адам еди.

Яқыптың Юсуп пенен ушырасыуы

²⁸ Гошенге баратуғын жолды көрсетиу үшін, Яқып алдын ала Яхуданы Юсупке жиберди. Олар Гошен жерине жетип келгенде, ²⁹ Юсуп өзинің арбасын жегип, әкеси Израилды көриу үшін, Гошенге барды. Юсуп әкесин көре сала, оны

мойнынан қушақлап, ұзақ жылады. ³⁰ Израил Юсупке: «Тири екенінді өз көзім менен көрдім, енді өлсем де, әрманым жоқ», – деди.

³¹ Юсуп туғысқанларына хәм әкесинің үй-ишиндегі адамларға былай деди: «Мен фараонға барып былай деймен: „Кенаан жерінде жасаған туғысқанларым хәм әкемнің үй-ишиндегі адамлар маған келді. ³² Олар шопанлар болып, шаруашылық пенен шуғылланады. Сонлықтан олар сүриулерин, падаларын хәм барлық мал-мүлкін өзлери менен бирге алып келген“. ³³ Егер фараон сизлерди шақырып: „Кәсип-кәриңиз не?“ – деп сора, ³⁴ сизлер: „Ата-бабаларымыз сыяқлы, бизлер де бала уақтымыздан бери шаруашылық пенен шуғылланамыз“, – деп айтыңлар. Сонда сизлерге Гошен жерине орналасуыңызға рухсат етиледі. Себеби мысырлылар шопанлардан жеркенеди».

Израил уллары фараон алдында

47 ¹ Юсуп фараонға барып: «Әкем хәм туғысқанларым сүриулері, падалары хәм барлық мал-мүлкі менен Кенаан жеринен келді. Олар хәзир Гошен жерінде», – деп хабарлады.

² Кейин Юсуп әжағаларының ишинен бесеуін таңлап алып, фараонның алдына алып келді.

³ Фараон Юсуптің ағаларынан:

– Кәсип-кәриңиз не? – деп сорады.

Олар былай деп жууап берди:

– Сизиң қулларыңыз болған бизлер ата-бабаларымыз сыяқлы шопанбыз. ⁴ Бизлер бул елге уақытша жасау үшін келдік. Кенаан жерінде күшли ашлық болып, малларымыз жайылатуғын өріс қалмады. Рухсат етсеңіз, Гошен жерине орналасайық.

⁵ Сонда фараон Юсупке:

– Әкең хәм туғысқанларың саған келипти. ⁶ Мысыр жери сениң ықтыярында. Оларды елдің ең жақсы жерине орналастыр. Олар Гошен жерінде жасасын. Егер олардың арасында уқыплы адамлар бар болса, оларды мениң шаруам үстинен баклаушы етип қой, – деди.

⁷ Кейін Юсуп әкесі Яқыпты фараонның алдына апарды. Яқып фараонға пәтиясын берді. ⁸ Фараон Яқыптан:

– Жасыңыз нешеде? – деп сорады.

⁹ Яқып оған:

– Мен бір жүз отыз жылдан бери дүньяға мийманман. Мениң өмирім тез хәм машақатлы өтті, бірақ мен ата-бабаларымның мийман болып жасап кеткен жасына еле жетпедім, – деп жууап берді.

¹⁰ Соңынан Яқып фараонға пәтиясын беріп, оның алдынан шығып кетті.

¹¹ Солай етип, Юсуп әкесін хәм туұысқанларын Мысырға орналастырып, фараонның буйырғанындай, оларға елдің ең жақсы жеринен, Рамсес үлкесинен меншик жер берді. ¹² Және де, Юсуп әкесін, туұысқанларын хәм әкесінің үй-ишин балаларының санына қарай азық-ауқат пенен тәмийинледі.

Ашлық жыллары Юсуптің Мысырды басқарыуы

¹³ Ашлықтың күшейгени соншелли, хеш бір елде жейтуғын нәрсе қалмады. Мысыр хәм Кенаан еллери қырылып кете жазлады. ¹⁴ Юсуп сатқан дәни ушын Мысырдағы хәм Кенаандағы барлық ақшаларды жыйнап, фараонның сарайына апарды. ¹⁵ Мысырда да, Кенаанда да ақша таұсылғанда, мысырлылар Юсупке келип:

– Бизлерге жейтуғын нәрсе берің! Бизлер сизің көз алдыңызда өлип кетейік пе? Ақшаларымыз да таұсылды, – деді.

¹⁶ Юсуп оларға:

– Егер ақшаңыз таұсылған болса, малларыңызды алып келиң. Мен олардың орнына сизлерге азық-ауқат беремін, – деді.

¹⁷ Солай етип, олар малларын Юсупке алып келді. Юсуп олардың атлары, майда-ири маллары хәм ешеклерінің орнына азық-ауқат берді. Юсуп бір жыл бойы оларды малларының орнына азық-ауқат пенен тәмийинледі.

¹⁸ Сол жыл өткеннен соң, кейінгі жылы халық және Юсуптің алдына келип: «Мырзамыз, сизден хақықатты жасырмаймыз: ақшамыз таұсылды, малларымызды сизге бердік.

Енді сизге өзимізден хәм жеримізден басқа беретугын хеш нәрсеміз қалмады. ¹⁹ Бизлер сизің көз алдыңызда өлип кетейік пе? Жерлериміз де шөлге айлансын ба? Сиз бизлерді хәм жерлеримізді сатып алып, орнына азық-ауқат берің. Бизлер жериміз бенен бірге фараонның қулы болайық. Бизлерге туқым берің, өлмей, тири қалайық, жер де қанырап қалмасын», – деди.

²⁰ Солай етип, Юсуп Мысырдағы барлық жерлерді фараон ушын сатып алды. Мысырлылардың хәммеси атызларын сатты. Өйткени ашлық оларды буған мәжбүр етті. Жерлердің хәммеси фараондики болды. ²¹ Юсуп Мысырдың бир шетинен екінші шетине дейін пүткіл халықты фараонның қулына айландырды. ²² Ол тек руұханийлердің жерлерін ғана сатып алмады. Себеби олар фараон тәрәпинен тәмийинленіп, сол арқалы күн кеширгенліктен, жерлерін сатпады.

²³ Юсуп халыққа:

– Мен сизлерді хәм жерлеріңізді фараон ушын сатып алдым. Мине, сизлерге туқым, оны жерге егіндер. ²⁴ Зүрәәт жыйнағаныңызда, зүрәәттің бестен бир бөлегін фараонға бересіз. Ал қалған төрт бөлегін атызға егетугын туқым ретінде қолланасыз, және де, өзіңіз, хожалығыңыз хәм балаларыңыз ушын ауқат қыласыз, – деди.

²⁵ Халық Юсупке:

– Сиз бизлердің өмиримізді сақлап қалдыңыз. Мырзамыздың кеулінен шығайық хәм бизлер фараонның қулы болайық, – деди.

²⁶ Юсуп зүрәәттің бестен бирін фараонға беріу хакқында Мысырда нызам шығарды хәм бул нызам хәзирги күнге дейін сақланып келеді. Тек руұханийлердің жерлери ғана фараонға берілмеді.

Яқыптың соңғы тилеги

²⁷ Израил Мысырда Гошен жерине орналасты. Олар сол жерде мүлік ийеси болды хәм өсип-өніп, жүдә көбейді.

²⁸ Яқып Мысырда он жети жыл жасады. Ол барлығы болып бир жүз қырық жети жыл өмир сүрді.

²⁹ Өлими жақынласқанда, Яқып улы Юсупти шақырып алып, оған былай деди:

– Егер маған кеуінің толса, санымның астына қолыңды қой да, маған жақсылық іслеп, садықлық көрсететуғынына хәм мени Мысырда жерлемейтуғынына ант иш. ³⁰ Мен қайтыс болғанымнан соң, мени Мысырдан алып кетип, ата-баларымның жанына жерле.

Юсуп әкесине:

– Мен айтқаныңдай іслеймен, – деди.

³¹ Израил оған:

– Маған ант иш! – деди.

Юсуп ант ишти. Израил төсегинің бас ушында ийилип, Қудайға сыйынды.

Яқыптың Эфрайым менен Менашшеге пәтиясын беріуі

48 ¹ Буннан бир қанша ўақыт өткеннен соң, Юсупке: «Әкен аўырып атыр», – деген хабар жеткенде, ол уллары Менашше менен Эфрайымды ертип, әкесине кетти. ² Яқыпқа: «Улыңыз Юсуп келди», – деп хабарлағанда, Израил күшін жыйнап, төсегінде турып отырды.

³ Яқып Юсупке: «Құдирети күшли Қудай Кенаан жеріндеги Лузда маған көринди хәм мени жарылқап, ⁴ маған: „Мен сени өсип-өндирип, көбейтемен. Урпағыннан көплеген халықлар жаратаман. Бул жерди сеннен кейинги урпақларына мәнзиге меншик етип беремен“, – деген еди. ⁵ Мен Мысырға келмесимнен алдын, сениң бул жерде туўылған еки улың Эфрайым менен Менашше енди меники болып есапланады. Олар мен ушын Рубен хәм Шимон менен теңдей. ⁶ Олардан кейин туўылатуғын балаларың өзиндики болады. Оларға Эфрайым хәм Менашше арқалы мийрас өтеди. ⁷ Мен Падданнан қайтып қиятырғанымда, Кенаан елинде, Эфратаға жетиўге аз қалғанда, Рахила қайтыс болып, мен оннан айырылып қалдым. Оны Эфратаға, яғный Бейтлехемге баратуғын жол бойына жерледим», – деди.

⁸ Израил Юсуптиң улларын көрип:

– Булар кимлер? – деп сорады.

⁹ Юсуп әкесіне:

– Булар – Қудайдың маған Мысырда берген уллары, – деди.

Сонда Израил оған:

– Оларды маған жақынлат, пәтиямды берейін, – деди.

¹⁰ Қартайғанлықтан, Израилдың көзлери әззілеп, жақсы көрмейтуғын еді. Юсуп улларын әкесіне жақынлатқанда, әкесі оларды сүйіп, қушақлады. ¹¹ Соңынан Израил Юсупке: «Мен сениң дийдарыңды көріуден үмитімді үзген едим, бірақ, мінекей, Қудай маған сениң перзентлерінди де көрсетті», – деди.

¹² Юсуп әкесінің дизесінде отырған улларын шетке алды да, маңлайы жерге тийгенше ийилип, әкесіне тәжим етті. ¹³ Соңынан Юсуп Эфрайымды оң жағына алып, Израилдың шеп қолына туұрылап, ал Менашшени шеп жағына алып, Израилдың оң қолына туұрылап тұрғызды. ¹⁴ Бірақ Израил қолларын айкастырып, туңғыш ул Менашше болыуына қарамастан, оң қолын киши ул Эфрайымның басына, ал шеп қолын туңғыш ул Менашшениң басына қойды.

¹⁵ Кейін Юсупке пәтиясын беріп былай деди: «Аталарым Ибрайым менен Ысақтың хызмет еткен Қудайы, усы күнге дейін, өмірім бойы мениң шопаным болған Қудай, ¹⁶ мени барлық жаманлықтардан сақлап келген периште бұл өспірімлерди жарылқасын! Мениң атым хәм аталарым Ибрайым менен Ысақтың атлары олар аркалы дауам етсін. Олар жер бетінде есап-сансыз болып көбейсін».

¹⁷ Әкесінің оң қолын Эфрайымның басына қойғаны Юсупке унамады. Сонлықтан ол әкесінің қолын Эфрайымның басынан алып, Менашшениң басына қоймақшы болды. ¹⁸ Юсуп әкесіне:

– Әке, олай емес, туңғыш ул Менашше болады, оң қолыңды оның басына қой, – деди.

¹⁹ Бірақ әкесі келісім бермей:

– Билемен, улым, билемен. Менашшеден да уллы бір халық шығады. Бірақ оның иниси оннан да уллырақ болып, ұрпақтарынан көп халықтар келіп шығады, – деди.

²⁰ Сол күні Израил оларға пәтиясын беріп, былай деди: «Израиллылар пәтия бергенде: „Қудай сени Эфрайым хәм Менашшедей қылсын!“ – деп сизлердің атыңыз бенен пәтия беретугын болады». Усылайынша Яқып Эфрайымды Менашшеден жоқары қойды. ²¹ Соң Израил Юсупке: «Менің өлімим жақынласты. Қудай сизлер менен бірге болып, сизлерді ата-бабаларыңыздың жерине қайтарады. ²² Саған туұйсқанларыңнан бир пай артық етип, тау етегиндегі жерді де беремен. Оны мен қылыш хәм садағым менен амор халқынан тартып алған едим», – деди.

Яқыптың улларына пәтиясын беріуі

49 ¹ Яқып улларын жанына шақырып алып, былай деди: «Жаныма жыйналыңлар, мен келешекте сизлерге не болатуғынын билдирейін.

- ² Жыйналып құлақ салыңлар,
Хәй, Яқып уллары,
Тыңлаңыз әкениз Израилды!
- ³ Хәй сен, Рубен, менің туңғышым,
Еркеклик күшимнің дәслепкі жемиси,
Сен хұрмет хәм күш жағынан ең үстинсең.
- ⁴ Бирақ тасқаның ушын суў сыяқлы,
Үстем болмайсаң хеш қашан енди.
Өйткени кирдің сен әкеннің төсегине,
Төсегиме кирип, харамладың оны.
- ⁵ Ағайынли Шимон хәм Лебий,
Қылышлары – жауызлық куралы.
- ⁶ Олардың жасырын жобасына шерик болмайын,
Жыйынына да қатнаспайын мен.
Себеби олар ашыуға минип, адам өлтирди,
Кеули күсегенин қылып,
Кести буғалардың аяқ сиңирин.
- ⁷ Нәлет жаусын олардың рехимсиз ашыуына,

- Нәлет жаўсын олардың жаўыз ғәзебине!
Оларды бөліп жиберіп, Яқып халқының арасына,
Тарқатаман Израил халқының арасына.
- ⁸ Хәй Яхуда, туўысқанларың сени мақтайды.
Қолың жаўыңның желкесинен түспейди,
Туўысқанларың алдында бас ийеди.
- ⁹ Яхуда, сен жас арыслансаң,
Улым мениң! Аң аўлап қайттың,
Жатасаң арыслан сыяқлы ширенип,
Мазанды алыўға кимнің батылы жетер?
- ¹⁰ Хәкыйқый ийеси келгенге дейин,
Патшалық хасасы алынбас сеннен.
Бийлик бәрқулла сеники болып,
Халықлар саған бойсынар.
- ¹¹ Байларсаң ешегинди жүзим ағашына,
Гүрренди мийўели шақасына.
Жуўарсаң кийимлеринди шарапқа,
Шапаныңды жүзимнің қанына.
- ¹² Шараптан нурлы болар көзлерин,
Сүттен ақ болар сениң тислерин.
- ¹³ Зебулон жасайды теңиз бойында,
Кемелерге жағыс болар ол,
Мәқанлаған жери болар Сидонға шекем.
- ¹⁴ Жүклер арасында жатырған,
Иссахар – бир күшли ешек.
- ¹⁵ Ол қашан дем алатуғын жақсы жер,
Унайтуғын бир ел көрсе,
Жүкти көтеріў ушын ыйығын тутып,
Ерксиз хызметшиге айланар.
- ¹⁶ Дан да Израилдың бир урыўы болып,
Өз халқына қазылық етер.
- ¹⁷ Дан – жол шетиндеги жылан,

- Ол – соқпақта жатырған бір уўлы жылан.
Ол аттың табанынан шаққанда,
Атлыны шалқасына жығылтар.
- 18 Сениң қутқарыуыңды күтпектемен,
О, Жаратқан Ийе!
- 19 Гад басқыншылар хұжимине ушырар,
Бирақ олардың изинен қуўып, шабыўыл жасар.
- 20 Ашердин азық-аўқаты тойымлы келер,
Ол патшаға сай ләззетли тағам жетистирер.
- 21 Нафталий – бир азат кийик,
Оннан әжайып балалар туўылар.
- 22 Юсуп – мийўели ағаш,
Ол – булақ басындағы жемисли терек.
Шақалары дийўалдан асып өтер,
- 23 Оған садақшылар рехимсиз хұжим етти,
Душпанларша үстине оқлар жаўдырды.
- 24 Бирақ Израилдың Қорғаны хәм Шопаны болған,
Яқыптың Күшли Қудайының жәрдемінде,
Қоллары оның қарыўлы хәм шаққан болды,
Сонлықтан ол садағын беккем услады.
- 25 Әкеңнің Қудайы сени қоллап турар,
Жоқарыдағы аспанның берекети менен,
Жердеги терең булақлардың берекети менен,
Көкирек сүти хәм ана қурсағының берекети менен^а,
Құдирети күшли Қудай сени жарылқар.
- 26 Әкеңнің берген пәтиялары,
Уллырақ болар әййемги таўлардың берекетлеринен,

---

^а 49:25 *Көкирек сүти хәм ана қурсағының берекети менен* – бунда адамлардың көп балалы болыуы, ал маллардың көп төллеуі нәзерде тұтылған.

Ески төбешиклер молшылығынан да.
 Пәтияларым туғысқанлары ишинен таңланған
 Юсупке қонсын!

²⁷ Бенямин — аш қасқыр,
 Ол аұлаған аңын азанда жеп,
 Кеште олжаны бөлісер».

²⁸ Израилдың он екі урыуы усылар. Әкеси оларға бұл сөздерди айтып, хәр бирине минәсип болған пәтияны берген еди.

Яқыптың өлими

²⁹ Буннан кейин, Яқып улларына былай деп ўәсият етти: «Мен өлип, ата-бабаларыма қосылажақпан. Мени ата-бабаларымның жанына, хетт халқынан болған Эфронның атызындағы үңгирге апарып қойыңлар. ³⁰ Бул үңгир Кенаан жеринде, Мамреге жақын жердеги Махпела атызында жайласқан. Оны Ибрайым хетт халқынан болған Эфроннан мазар қылыуы ушын сатып алған еди. ³¹ Ол жерге Ибрайым хәм оның хаялы Сара, Ысақ хәм оның хаялы Ребекка қойылған. Мен Леаны да сол жерге қойдым. ³² Бул атыз хәм ондағы үңгир хеттлерден сатып алынған еди». ³³ Яқып улларына бул ўәсият сөзлерин айтып болғаннан соң, төсегинде аяқларын жыйнап жатты да, деми таўсылып, өз ата-бабаларына қосылды.

Яқыптың жерлениуі

50 ¹ Сонда Юсуп өзін әкесиниң үстине таслап, жылап тұрып, оны сүйди. ² Ол өз хызметиндеги шыпакерлерге әкесиниң денесин мумиялаўды буйырды. Олар Израилды мумиялады. ³ Бул ис қырық күнге созылды. Себеби мумиялаўға сонша ўақыт керек еди. Мысырлылар Израил ушын жетпис күн аза тутты.

⁴ Азалаў күнлери өткеннен кейин, Юсуп фараонның ўәзирлерине: «Егер маған кеўлиңиз толған болса, фараонға мыналарды жеткізиндер. ⁵ Әкем маған ант иштирип: „Мениң өлимим жақынласты. Мени Кенаан жериндеги өзим ушын

каздырған қәбирге апарып қой“, – деген еді. Енді фараон әкемді жерлеп қайтыўыма рұхсат берсин», – деди.

⁶ Сонда фараон Юсупке: «Әкеңе берген антыңды орынлап, оны жерлеп қайт», – деди.

⁷ Солай етип, Юсуп әкесин жерлеўге кетти. Фараонның барлық хызметшилери, сарайдың хәм Мысыр елинің басшылары оның менен бирге кетти. ⁸ Сондай-ақ, Юсуптиң пүткіл хожалығы, туўысқанлары хәм әкесиниң үй-иши де оның менен бирге еді. Тек балаларды, майда хәм ири малларды Гошен жеринде қалдырды. ⁹ Арбалар хәм атлылар да оларға қосылып, үлкен көшке айланды.

¹⁰ Олар Иордан дәрьясының шығысындағы Атад қырманьна жетип барғанда, ўай-ўайлап жылап, даўыс шығарды. Юсуп әкеси ушын жети күн аза тутты. ¹¹ Сол жерде жасайтуғын кенаанлылар Атад қырманьндағы азалаў мәресимин көрип: «Мысырлылар қаншелли аўыр аза тутып атыр!» – дести. Сол себепли Иорданның шығысындағы бул жерге Абел-Мисрайым^а аты берилди.

¹² Яқыптың уллары әкесиниң ўәсиятын толық орынлады. ¹³ Оның денесин Кенаан жерине әкелип, Мамреге жақын жердеги Махпела атызындағы үңгирге қойды. Бул үңгирди Ибрайым хетт халқынан болған Эфроннан мазар қылыў ушын атыз бенен бирге сатып алған еді. ¹⁴ Юсуп әкесин жерлеп болғаннан соң, оның өзи, туўысқанлары хәм оның менен бирге әкесин жерлеўге барғанлардың хәммеси Мысырға қайтты.

Юсуптиң ағаларына тәселле беріўи

¹⁵ Әкеси өлгеннен кейин, Юсуптиң ағалары бир-бирине: «Егер Юсуп бизлерге еле де кек сақлап жүрген болып, оған ислеген жаманлықларымыз ушын бизлерден өш алмақшы болса не қыламыз?» – дести. ¹⁶ Солай етип, олар Юсупке мынадай хабар жоллады: «Әкемиз өлмесинен алдын ўәсият етип,

---

^а 50:11 *Абел-Мисрайым* – «мысырлылардың аза тутыўы» дегенди билдиреди.

¹⁷ саған: „Ағаларыңның саған ислеген жаманлығын, олардың айып хәм гүнасын кешир“, – деп айтыуымызды тапсырған еди. Енди сен әкеңнің Қудайының қуллары болған бизлердің гүнамызды кешир!» Юсуп бул хабарды еситкенде жылап жиберди.

¹⁸ Соннан кейин, ағаларының өзлери Юсупке келип, оның алдында жерге жығылып:

– Бизлер сениң қулларыңбыз, – деди.

¹⁹ Бирақ Юсуп оларға:

– Қорқпаңдар! Мен Қудай емеспен. ²⁰ Сизлер маған жаманлық ойлаған едиңиз. Бирақ Қудай көп адамлардың өмирин сақлап қалыу үшін, хәзир өзлериңиз көрип турғаныңыздай, бул жаманлықты жақсылыққа айландырды. ²¹ Сонлықтан қорқпаңдар, мен сизлерди де, балаларыңызды да бағаман, – деди де, ағаларының жүрегине жағатуғын жыллы сөзлер айтып, оларға тәселле берди.

Юсуптиң өлими

²² Солай етип, Юсуп хәм оның әкесиниң үй-иши Мысырда жасап қалды. Юсуп бир жүз он жыл жасады. ²³ Юсуп Эфрайымның ақлық-шаулықларын көрди. Ал Менашшениң улы Махирдің улларын асырап алды.

²⁴ Юсуп тууысқанларына: «Мениң өлимим жақынласты. Бирақ Қудай сизлерге сөзсиз нәзер салады. Ол сизлерди бул жерден алып шығып, Өзи Ибрайымға, Ысаққа хәм Яқыпқа беремен деп ант ишкен жерине апарады», – деди. ²⁵ Сонынан оларға ант иштирип: «Қудай сизлерге сөзсиз нәзер салады. Сонда сизлер мениң сүйегимди бул жерден алып кетіңдер», – деди.

²⁶ Юсуп бир жүз он жасқа шығып қайтыс болды. Оның денесин мумиялап, Мысырда бир табытқа салып қойды.

